KIYILAR DURUNCA

AFŞAR TİMUÇİN

roman

yazko



KIYILAR DURUNCA AFŞAR TİMUÇİN yazko 122

KIYILAR DURUNCA
roman

YAZKO
Türkocağı Cad. 17-19
Cağaloğlu - İstanbul
22 78 45

Yazarın öteki kitapları :

ÇÖL, şiir
TAHİR İLE ZÜHRE, destan
DESTANLAR, destan
DESCARTES, inceleme / 2. baskı
BÖYLE SÖYLENMELİ BİZİM TÜRKÜMÜZ, şiir
YARINA BAŞLAMAK, roman / 2. baskı
ARİSTOTELES FELSEFESİ, İnceleme
NAZIM HİKMET'İN ŞİİRİ, inceleme/2. baskı
SAVAŞÇI TÜRKÜLERİ, şiir
DESCARTES FELSEFESİNE GİRİŞ, İnceleme
GECE GELEN ESKİ DOST, roman
DENİZLİ PENCERE, öykü
BOŞ BEŞİK, destan

Çeviri :

VİETNAM ŞİİRİ, antoloji (A. Kadir ile)
FİLİSTİN ŞİİRİ, antoloji (A. Kadir ile) / 2. baskı
TEK BOYUTLU İNSAN. İnceleme (H. Marcuse'den, T. Tunçdoğan ile)
SOSYOLOJİ TARİHİ, İnceleme (G. Bouthou"den)
PORTEKİZ SÖMÜRGELERİ ŞİİRİ, antoloji (A. Kadir ile)
DİYALEKTİK, inceleme (P. Foulquié'den)
AŞK, İnceleme (P. Burney'den)
SİSLER RIHTIMI, roman (P. Mac Orlan'dan)
ACI, roman (A de Richaud'dan)
DİYALEKTİK ARAŞTIRMALAR, İnceleme
(L. Goldmann'dan M. Sert ile)
İNSAN BİLİMLERİ VE FELSEFE, inceleme
(L. Goldmann'dan, F. Aynuksa ile)
KEŞİŞİN KÖPEĞİ, roman (D. Buzzati'den)

Bu kitap Uğur Matbaasında dizildi, Şebat Matbaasında basıldı.
Kapak: Erkal Yavi
İstanbul 1983

KIYILAR DURUNCA

AFŞAR TİMUÇİN



Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim
Kooperatifi

BİRİNCİ BÖLÜM

BİR

Kıyılar da insanlar gibidir.

Kıyılar da insanlar gibi bir durur bir yürür.

Kıyılar kalakalır sonbaharla. Yaz boyu kımıldanır kıyılar, kıyılar kış boyu uyur. Yaz günlerinin bütün canlılığı, bir eylül ya da ekim günü, beklenmedik bir rüzgârla, incecik bir soğukla bozuluverir. Morarır deniz, boğulacak gibi olur. Kıyılar durmuştur artık. Kıyılar kalakalmıştır.

Kıyılar eylülden sonra yırtıcı olur. Bazen de ekimden sonra. Rüzgârlar çevrilir, yağmurlar iner, fırtınalar kopar, karlar yağar, tekneler zorlanır. Artık durmuştur kıyılar, kime sorarsanız sorun. Gidin bakın isterseniz, ıssızdır kıyı. Kimsesizliğiyle korku salar gönlünüze.

Kıyılardan hiç korkmayanlar bile, denizle içli dışlı olanlar, denizsiz bir dakika duramayanlar bile duran kıyıları görünce ürkerler.

Her şeye alışılır, duran kıyıya alışılmaz.

Sanki morluklar ortadan çatlayacak, göklerden bir şey, çok çirkin bir şey, irin gibi, duygusuzluk gibi, korku gibi, yılgınlık gibi, kan kokusu gibi bir şey dökülecek, bulutlardan gece kuşları inecek ağır ağır, yalnızlık saçan canavarlar yayılacak ortalığa.

Kıyılar yürüyordu. Yaz'dı.

Açık yeşil bir yaz. Uçuk mavi bir gök altında. Mavilik, insanlar, çocuk çığlıkları, güneş, sıcak, sevinçler... Her şey eşsiz bir gidiş geliş içindeydi. Birden, incecik bir soğuk duyurdu kendini. Belli belirsiz. Birdenbire ve yavaşça. O zaman, incecik bir titreyiş do-

laştı ortalıkta. Kıyılar durmadı.

Yakında kıyılar kalakalacak.

Kıyılar durmak bilmiyordu. Işıl ışıl yanıyordu kumlar. O incecik soğuğu, eylülün herhangi bir akşamında, ekimin herhangi bir sabahında, herhangi bir saatte, herhangi bir kuytuda duyuverirsiniz. Ölüm soğuktur ve size bir adım daha yaklaşmıştır. Düşünceniz yanıp söner; kıyılar duracak! Yüreğiniz sorar: kıyılar durunca?

Birlikte denize giderlerdi. İki arkadaş gibi.

İki kardeştiler. Baba bir, ana ayrı. Birlikte denize gidiyorlar. Ikisi de denizin tutkunu. Fatma da Veli de. Yürüyen, koşan, sıçrayan, koşan, rüzgarlanan, koşan, silkelenen denizin tutkunu ikisi de. Mavinin, güneşin kumların sevdalısı. Üşümek, bıkmak bilmiyorlar. Akşama kadar deniz, sabahtan akşama kadar. Böyle görülmez denize! Hasta olacaksınız! Kim demiş? Kıyıya ıpıslak uzanıyorlar. Yanan kumlara. Ellerinde birer kitap ya da gazete. Güneşe aoymuş kumlarda yanıyor derileri. Fatma düşlere dalıyor, daha doğrusu gerçeklere. Gerçekleşmemiş düşlere. Ve ikide bir çocukluğuna dönüyor. Anılarına.

Eylül başları şimdi.

Fatma, çocukluğunu görüyor.

Dayaktan canı çıkardı. Uslu da dursa, yaramazlık da etse. Dayak yemek için ille de yaramazlık etmek gerekmiyor. Dayak yerken hiç ağlamazdı. Susardı. Yumruklar başına indikçe susardı. Biliyordu: dayak atanı çileden çıkarmak istiyorsan susacaksın, Bağırmayacaksın. Hem, yakında gene dayak yiyecek olduktan sonra ne diye bas bas bağırmalı. Çürürdü etleri. Pat, pat, pat... Çürümüş etler, üstünde başında, her yerinde. Etten tiksindirir insanı. Pat, pat, pat... Halı silkeler gibi, çamaşır tokaçlar gibi. Dayak yemenin ustası olmak var. Dayak yerken ellerini nereye, nasıl koyacaksın, başını nasıl eğeceksin, genel olarak nasıl duracaksın... Dayak yedikten sonra, hiç bir şey olmamış gibi, hiç bir yeri acımamış gibi, domuz

gibi susardı. Yaşamayı göze aldın mı yitirmeyi göze alacaksın: daha çocukluğunda öğrendi bu gerçeği. Öğrendi ve hiç unutmadı. İlkin ancsını yitirdi, ilkin onu çıkardı gönülden.

Eylül başları şimdi. İstanbul'un en güzel günleri. Deniz kâğıt gibi, asılsan yırtılacak. Fatma ve Veli. Tirene binip denize gidiyorlar. İki günün biri. Sabahtan akşama kadar debeleniyorlar suda. Seviniyor Fatma. Sevinse de, yüzündeki o durgunluk hiç gitmiyor. Yüzü suskun, yüzü kilitli. Dargın belki de. Kendine dargın. Veli üzülüyor buna. Kötü bir gün gelecektir sanki, kötü bir gün beklenmektedir. Her şeyin sonu olacak kötü bir gün. O kötü gün bu güzel kardeşliği de alıp götürecektir. Onlar ayrı ayrı seziyorlar bunu.

Yalnız onlar seziyorlar böyle bir günün geleceğini, başka kimse sezmiyor. Veli bu sezgiye sık sık varıyor. O zaman yüzü durgunlaşıyor. Bazen yüzleri bu sezgiyle özdeşleşiyor, bu sezgiye aynı anda varıyorlar bazen. Yüzleri özdeşleşiyor. Bakışları da. Yan yana duruyorlar, çocuk resimleri gibi. Önlerinde kocaman bir deniz. Yan yana duruyorlar ve birden dalıyorlar suya Dipten yüzecekler. Veli beceremiyor. Az sonra yüze vuruyor bedeni. Gülümsüyorlar birbirlerine Sonra gene suyun altına doğru davranıyorlar. Çabuk olun.Kıyılar duracak. Durunca neye yarar kıyılar! Bütün şiiri ölür kıyıların. Artık buralara gelemezsiniz. Bir süre. Uzun bir süre. Bir kış. Bir kış boyu. Sonra denizler gene sizin, burada ya da başka bir yerde.

— Bu benim son eylülüm mü?

Evet, sonra denizler gene sizin. Deniz şiirini giyinmiştir, koşuyordur soluk soluğa. Bu şiir sizin şiiriniz, sanki siz yazdınız onu dalgaların ucuna. Fatma nın yüzü durgunlaşıyor. Sanki buralara bir daha hiç gelmeyecek. Bir daha ne deniz onu, ne o denizi... En sevdiği şeyden, maviden kopabilir mi?

— İnsan kendinden bile kopuyor.

Maviden kopabilir misin? Bir mısra doğdu içine, dile gelmiyor. Nasıl söylese içine doğan şiiri... Belki de şöyle bir şey: Artık deniz olsa olsa kapkara bir örtü

olabilir bana ve saçlarıma. Şiirleştiremiyor bunu, ama seviyor, tutuyor, anlamaya, derinleştirmeye çalışıyor.

Denizlerde ince bir soğuk dolanıyor şimdi. Renksiz ya da kirli beyaz bir örtü örtüyorlar denize. Sıcaklar sürüyor daha. Bir süre denize girilebilir. Vurup geçen, tutup bırakan, sessizce çevrilen bir soğuk. Sıcakla soğuk çok kısa bir süre yan yana dururlar. Bir saniye kadar. Fatma'nın yüzünde hep o kırık ürküntü. Yaz bitecek, bitti bitiyor, kıyılar tıklım tıklım. Kıyılar duracak. Sıcak. Kış geliyor. Kış. Ne kaldı ki?

İKİ

Kumlara yatmışlardı. Kocaman bir bulut yığınına dalıp gitmişti gözleri. Oynuyor bulut, koşuyor, duruyor, değişiyor, durmadan biçimleniyor, sanki hep bir şeylere dönüşüyor. Canlı. Bir kadeh buzlu rakı gibi. Bir ara bir adam kafasına benzedi bulutun bir yanı. Bulutlar her şeye benzeyebilir. İkisinin de gözleri bulutta.

— Dedin ki Fatma abla, denizin tadı kaçar o zaman dedin. Ne zaman kaçar denizin tadı?

— Kıyılar durunca.

— Kıyılar durunca mı?

— Kıyılar durunca, evet. Kıyılar durunca, soğuklar gelince.

— Geldi geliyor. Fatma abla, ne kaldı ki!

Veli tedirgin, sabahtan beri. Fatmanın görünmez tedirginliğiyle tedirgin. Biraz da kendiyle tedirgin.

Annesinden yakınıyor hep. Dayaktan yakınıyor. O da ablasının hamurundan, dayak yerken gık demiyor. Yazları ablasına gidebiliyor, ama kışın pek bırakmıyorlar. O hep ablasının yanında kalmak istiyor. Bıraksalar hiç ayrılmayacak ablasından. Ablana gidiyorsun diye canını yakıyorlar. Ablası yoldan çıkmış. Ablasına olan olmuş.

Veli düşünüyor: yoldan çıkmış biri kötü biri olmalıdır, yoldan çıkmış biri bu kadar iyi olabilir mi?

Yoldan çıkmak demek herkese çok yakışıksız biçimde iyi davranmak demekse, ablamın öyle bir şey yaptığı yok ki. Ablam yapayalnız yaşıyor. Bilemiyor Veli, anlayamıyor. Anlayamıyor ve direniyor. Sormuyor, büyü bozulabilir sorarsa, sormuyor, direniyor. Bu yüzden ayrıca dayak yiyor. Her yüzden dayak yiyor, bu yüzen de yiyor.

Ablası ona diyor ki : Annen anneme benziyor. Demek ki babam bir zavallıdan kurtuldu bir zavallıyı buldu. Benim annem de seninki gibiydi, döverdi, gülmezdi, ilezeydi, nedensiz acı çekerdi, sevmeyi bilmezdi, hiç bir şeye sevinemezdi. Ben annemi sevmediğim için çok güçlük çektim. Bugün babamla kavgalıysak bundandır. Babamdan da ayrıca dayak yemişsem bundandır. Babama düşman oldum annem yüzünden. Oysa babamız kötü adam değildir. Kafasızdır, o kadar. Babamla ilgimi kesmiş olmam şimdi acı vermiyor bana, ama bir süre bu yüzden acı çektim. Sen şimdiden akıllı davran, onlarla iyi geçin. Onları anlamaya çalış. Veli diretiyor, beni yanına al, onlara bırakma beni, bir gün dayaktan öldürecekler (dayaktan ölme sözüne kendi de inanmıyor), canım çıktı artık. Fatma da diretiyor: olmaz diyor, onların yanında büyümek zorundasın. Büyüdükten sonra koparsın benim gibi. Şimdi olmaz. Daha çok erken.

Bir gündü o gün. İşte böyle bir gün... Islak, tedirgin, kaygılı, sıcak, gene de güzel. Mavi neye katılmış da güzel olmamış. Vakit akşama dönerken banliyö tirenine bindiler. Tirende uyukladı Veli. Tirenden indiklerinde bitkindiler. Evet, işte öyle bir gündü o gün de. Akşam eski bir aslan gibi geldi oturdu ufka, uzandı, yattı, homurdandı, uyudu, biraz sonra öbür yanına döndü.

Sokağın başında birbirlerinden ayrıldılar. İkisi de güneşin, mavinin, rüzgârın, tuzlu suyun yorgunuydu.

Fatma yatağına uzandı.

Gözlerini tavana dikti. Çıkış yolu bulamıyordu. Bü-

tün yollar tutuldu Fatma, sana bir tanesini bile bırakmadılar. Paylaştılar yolları. Düşünüyor, günlerdir, aylardır düşünüyor... Boğazındaki o düğüm çözülmüyor.

Nasıl kurtulacak bu açmazdan, kendi kendine yabancı düşmenin acısından? İçinde günlerdir sinsi bir duygu filizleniyor, ölmek duygusu. Bir yol da bize bıraksalardı, diyor, oradan çıkar giderdik. Birkaç gündür daha dingin, sanki biraz sevinç serpildi gönlüne.

Şimdi, birdenbire bir pırıltı uzanıyor beyninde. Bir yol var, benim için bir yol var. Bir yol. Zor da kötü de olsa bir kurtuluş yolu var: karanlık ölüm yolu.

O akşam, ölüm bir kesinlik gibi doğdu içine, sonra bu kesinlik düşünceleşti. Şimdi belirtiyor durumu: öldüreceğim kendimi, diyor. Evet, ölmeye karar verdim. Bu karar benim kararım.

Karar vermek pek rahatlattı onu. Artık yeni bir dünyaya doğmuş gibiydi: ölümün dünyasına. Ama boğazına düğümlenen o ağırlık neden gitmiyor? İçindeki bütün düğümleri çözmüş oldu böylece, ama boğazındaki düğüm olduğu gibi duruyor. Yüreğini bulunmaz bir sessizlik kapladı, serin ve kimsesiz bir orman sessizliği. Bu belki de ölüm sessizliğinin ta kendisiydi. Akşamdı. Akşam iyiden iyiye inmişti. Sevinç yavaş yavaş çekildi. Artık sevinç yoktu gönlünde. Acı da yoktu. Sevinçsiz ve acısız bir yürek. Ölülerin yüreği böyle mi olur? Acısız ve sevinçsiz bir yürek, ölmüş bir yürek olmasa da ölüme açık bir yürektir. Neyse, artık tehlike kalmadı. yaşamın yükü hafifledi birdenbire. Yaşam yok gibi oldu. Karar verilmiştir.

Artık uçsuz bucaksız bir boşlukta yüzüyordu. Öyle bir boşluk ki, çöller hiç kalır. Mavisiz ve bulutsuz bir gök boşluğu. Evrenin bittiği yerden sonraki boşluk. Dupduru bir boşluk, sular gibi, susmalar gibi, kalakalmalar gibi. Verdiği korkunç kararın böylesine kesin bir duruluğu getirmiş olmasına şaştı. Karar vermek, diye duyuyordu, dünyanın tüm zor-

luklarını belli bir yerde yoğunlaştırıp bu zorlukları o yerde hiçe indirgemeye girişmektir. Verdiği karar korkunçtu ama ona korkunç görünmüyordu. Ona artık hiç bir şey korkunç görünmüyordu.

Ölmeye karar vermiş, vermiş ve toparlanmıştı. Günlerdir, aylardır süren, gittikçe yoğunlaşan, ezen sarsan, çıldırtan acı birdenbire söndü böylece. Hoşça kalın, diyordu, hoşça kalın çektiğim bütün acılar, içtiğim bütün sular, kuruyup kalmış bütün umutlarım hoşça kalın. Hoşça kal çocukluğumun nar ağaçları, nar çiçekleri. Bu karar vermek denilen şeyi daha önce yapsaydı! Yapsaydı da kurtuluverseydi. Şimdi, ne güzel, yer altında çürüyor olacaktı. Ne çirkin olmuş olurdu kim bilir! Ne kötü kokardı. Çırılçıplaklığın ölçüsüz çirkinleşmesi. Nasıl dayanılır? Belki de şimdi burnunun sağ deliğinden bir solucan giriyor olacaktı.

Gün akşama varmıştı. Topluiğne ucu büyüklüğünde karanlık parçaları küçük sinekler gibi uçuşa uçuşa kondular perdelere. Akşamın o kırk yılda bir duyulan kokusu usulca sızdı odaya. Sanki her şey günün bu gün, saatin sekiz olmasını beklemişti. Bütün güçlükler, bütün yanlışlar, bütün yorgunluklar bir noktada düğümlenivermiş, ya da çözülüvermişti. Kararı sekizde verdi. Saatine baktığını anımsıyor: sekiz. Artık her şey kolaydı. Her şey birdenbire gelen bir rüzgârla çekip gitmeye hazırlanır gibiydi.

Karanlık biraz korku getirdi. Bu akşam ürküntüleri yaşam denilen o zor şeye ikide bir burnunu sokmasa olmaz mı? Yiyip içmekten ve gezip tozmaktan başka bir şey bilmeyen, ama bir gün nasıl olsa en büyük yapıtlarını verecek olan bir deha adayı gibi geldi yerleşti akşam ve kocaman kıçını Fatma'nın karşısında durup duran koltuğa koyar koymaz içi geçti, uyudu. «Vay hayvan!» diye söylendi camlar. Camların ince olduğuna bakmayın, camlar dünyanın en densiz varlıklarıdır. Bu ürküntü, bu akşam ürküntüsü uzun sürmedi, incecik bir sancı gibi vurdu geçti. Önemli olan, karar vermiş olmaktır. Uygulama bi-

raz bekler. Karar vermiş olmak, ölüme ya da başka bir şeye. Ürküntünün sözü mü olur? Ürküntü akşamları hiç çekilmez, günün öbür saatlerinde ensene tokat bir arkadaştır. Her açmazımızı ürküntüye danıştığımız zamanlar vardır.

Çekip gitti ürküntü, az sonra geri döndü, çirkin bir dost gibi, ahmak bir tanış gibi, ne edeceği bilinmez bir komşu gibi geçip oturdu sandalyeye. Bazen ürküntü olduğunu, bazen akşam olduğunu, bazen akşam ürküntüsü olduğunu duyuran o koca yaratık horlayıp duruyordu koltukta şimdi. Fatma titreyerek kalktı. Odada bir başkası vardı sanki. Koskoca bir adam, bir yağ tulumu. Selahattin'in iki katı. Yalnız alnı Selahattin'in alnını andırıyor, başka bir benzerlik yok ikisi arasında. Fatma perdelere baktı. Karanlıktan ıpıslaktı perdeler. Aynada görünen ne? Hiç, hiç bir şey. Yatağın altındaki şu ölü yığını? Yok canım, öyle bir şey yok orada. Yok, kimse yok. Bütün bunlar kimse olmadığından değil mi? Ah, korku o kadar korkunç değildir gerçekte. Onu korkunçlaştıran biziz. Korku, mahallenin delisi gibidir, durduğu yerde beş dakika ya durur ya durmaz. Yalvarsanız durmaz, sokakların arsızı olmuştur. Ölseniz tutamazsınız. Ne bir acı kahvenizi içer, ne bir sigara yakar, ne iki çift söz eder. Geldiği gibi gider.

Geldiği gibi gitti korku. Yerine sallantılı bir boşluk bıraktı. Sen, doğru söyle, gerçek bir korku musun, yoksa soytarılık etmekten hoşlanan bir akşam ürküntüsü müsün? Ses yok. Fatma'nın her yanını uyuşukluk kapladı. Neredeyse uyuyacak. Uyuma, dedi kendi kendine, nasıl olsa yakında uzun uzun uyuyacaksın. Biraz sağına soluna bak. Nasıl olsa önün bitmez bir uyku. Uykuların en tatlısı, en güzeli, en pis kokulusu, en böceklisi. Kalksa, bir şeyler yese. Öyle ya, daha ölmedi. Ölü gibi davranması doğru olmaz. Uygulama her zaman biraz bekleyebilir. Yaşamın da ölümün de gereklerini —vakit ve olanak varsa— yerine getirebilmeli insan.

Teldolabının başına geçti. Ah teldolabı, bir tür-

lü buzdolabı olamadın. Günlerdir bütün yediği, peynir, ekmek, zeytin, salatalık, domates, ekmek. Şunları al içeriye götür, masanın üstüne koy, şöyle bir güzel çay yap kendine daya sırtını sandalyeye, nasıl olsa bir ölüm adayısın, rahat rahat ye a kızım! Hep böyledir bu, yaşamı aceleye getirecek ki yaşadığını duysun. Yalnız peynir ekmek yedi. Yatağına koştu. Derin bir uykuya daldı. Uyku ne güzeldir, bilirsiniz. Ölüme falan benzemez. Ölüme benzediği yalandır. Siz ne kadar kendinizde olmasanız da, bembeyaz bir çarşafın güzelliğini —bilmeden— duyarsınız uyurken. Bir de yorganın koruyucu ve güven verici sıcaklığı var. Bu güzellik sizi şair yapar. Uykuda herkes şair kesilir. O imgeler, o pırıltılar... Uykuda şairdir herkes. Yoksa o ışıl ışıl düşleri bir çırpıda görebilir miyiz?

ÜÇ

Her günün bir kişiliği var. Pazartesinin de. Pazartesi demek başarısız bir vuruş demektir. Hele öylesine kötü bir geceden sonra.

Fatma pazartesi sabahı erkenden okula gitti. Öylesine erkenden ki... kargalar dükkanlarını açalı ya on dakika olmuş ya on beş dakika.

Okul. Başlıbaşına bir dünya. Okul onun gözünde bir atlı karıncadır: bu izlenimi, bu duygusu yıllardır değişmedi. Öğretmenliğe başladığı günden bu yana.

Pek sıkıntılı bir ilkokul öğretmenidir Fatma. Öğrencileri bu sıkıntılı görünüşüyle severler onu. Öğrettikleriyle değil öğretmedikleriyle. Susuşuyla, pencereden dışarıya dalıp dalıp gidişiyle. Durgun isteksiz. Ama kesin. Sanki hep bir şeyler gizliyor içinde sıkı sıkı. Dudağının kıyısında acı bir gülüş. Ilgisiz bir anne gibidir ilk bakışta, korumaz, önemsemez, sezmez, kırıcı olabilir. Biraz yakından bakın, yanıldığınızı anlarsınız: kanat gerer, aşağılamaz, değer verir, ne var ki oluruna bırakır.

Bir buzdağı gibidir o. İçinde, ama en içinde, sıcacık sular, koca koca alevler barındıran bir buzdağı. Görünmeyen yanıyla güzeldir, görünmeyen yanıyla önemlidir, tehlikeliyse görünmeyen yanıyla tehlikelidir. Yaşamı hiç bir zaman bir roman olmayacak ,siz uğraşıp da yapmazsanız. Ama bir gün birini bıçaklayabilir, o zaman bu dingin yaşamdan koca bir roman çıkar, belki de bir aşk ve tutku romanı.

Yaşam onun yakasını bıraksa o hep böyle kalacak.

Derslerini bitirir bitirmez fırladı okuldan. Beyoğlu'na çıktı. Ne diye kalsın okulda! Okula doymuştur. Beyoğlu'nda dolaştı durdu. «Beyoğlu'nda gezersin...» türküsünü mırıldana mırıldana. Verdiği kararı düşünüyordu, ölmek kararını. Demek ki, diye düşünüyordu, ölmek de yaşamak kadar doğru olabiliyor. Doğru ki beni rahatlattı.

Hep böyle gelişigüzel, böyle kopuk kopuk düşünürdü bozguna uğradığı zamanlar. Hep sallantılı gerekçeler kavpak kanıtlar bularak. Sözverdi kendine: ölecek. Önündeki üç beş günü (belki de üç beş ayı, üç beş yılı belki de) keyfince yaşadıktan sonra canına kıyacak. Keyfince yaşamak duygusu güldürdü onu. Keyfince mi yaşamak! Keyfince yaşayan, keyfince yaşayabilen ölmek ister mi hiç? Sonra efendim, neden hemen ölmüyorsun? Evet, neden hemen değil? Neden hemen olsun! Yangından mal mı kaçırıyoruz, tabuttan ceset mi kaçırıyoruz? Karar alınmıştır ve ergeç uygulanacaktır. Uygulama geciktirilebilir. Asacakları adamı götürüp hemen asıyorlar mı? Bir sürü işlemi var. Ya dişi ağrıyorsa adamın, bademcikleri şişmişse, ateşi yükselmişse, çişi kanlıysa? Efendim? Ne yapıyorlar? Biraz bekletiyorlar sırada burada ya da buz gibi hücrelerde. Hakkın hukukun bile bir yüreği varken... Ölmeden önce bir güzel ölsün dive kırk kere yaralamıyorlar mı hem? Sen hakkı kukuku da geride bıraktın Fatma, hızlı gidiyorsun, böyle olmaz kızım. Oysa sen

hücrede falan da değilsin, sıcacık yatağındasın akşamları. Gerçekte, düşünecek olsan, sen de bir hücredesin. Ama düşünme, boşver. Sen ölene kadar özgürsün. İstersen birini, evet, —giderayak— sevebilirsin... Ölmek özgürlüğü de yaşamak özgürlüğü de önemlidir.

Beyoğlu'nda gezersin...»

Şöyle diyordu kendine: Sen güneşli sokaklarda dolaşıyorsun, istediğin yere gidebiliyorsun, istediğin zaman yatıyor, istediğin zaman kalkıyorsun. Mutsuz bir mutlusun, yaşayan bir ölücüsün sen. Gönlün isteyince şarkı da söylüyorsun. Bak böyle : «Beyoğlu'nda gezersin...» Ne güzel şey buz gibi bir hücrede olmamak. Düşünüyor: ölmeye karar verdim, neden?

Şimdi hep böyle. Durmadan kendiyle konuşuyor. Durmadan sorular soruyor kendine. Ölmeye karar vermeden önce çok sıkılırdı ama, bu kadar uğraşmazdı kendisiyle. Düpedüz, kendi üstüne düşüyor. Hep sorular, sorular... Gitmek istemiyormuş da bir kere giderim dediği için gidecekmiş gibi. Gitme, gitme öyleyse, kal. Olmaz. O zaman boğuntu yeniden başlar. O zaman kendimi kurtarmaktan vazgeçmiş olurum. Yaşama dönmek olmaz bu, boğuntuya dönmek olur. Korkarım bu günler bana eski günlerimi aratacak, diyor bir yandan da. Öyle ya, ben düşünmeye alışık değilim, düşünmemeye iyice alışığım. Ben duygulanırım yalnızca. Sıkılmakta ustayımdır. Çok az düşünürüm, yok denecek kadar az. Belki de bu yüzden sıkılıyorum.

Sorular şimdilik büyük bir tedirginlik vermiyor. Erdiği o büyük rahatlığı kökten yıkacak gibi görünmüyor sorular. Soru denilen şey her zaman biraz yorar insanı. Nasılsınız? sorusu bile. Bu sorular gittikçe azgınlaşırsa? Bu da bir soru. Güldü. Zaten ölecek değil misin canım? Yakında ölecek olan birinin bu tür korkulara kapılması doğru mu? Korkular, korkular... Çekilmez oldukları yerde hoşça kal der gidersin. Amma yaptın,, soru denen boş şeyden

korkulur mu? Diyor ki: dinginliğim korkularımın bitmiş olmasından geliyor, karar vermekie korkularımı silip attım. Evet, böyle oldu. Ama şimdi? Yok, gene de iyiyim. Şimdi o kadar iyi değilim. Bu bir gerçek. Dokunuyor bu gerçeğe. Bir mezar taşına, beceriksiz bir yontmacının yonttuğu çirkin bir mezar taşına dokunur gibi.

Eve otobüsle döndü.

Akşamdı. Suları gözledi. Hangi suları? İçindeki, gönlündeki suları. Anılarında şıkır şıkır akan suları. Evleri dereye bakardı. Yirmi yıl önce mi? Eh, aşağı yukarı. Aşağı yukarı yirmi yıl önce. Üç kardeştiler. Üç kız. İki şişman abla. Bu en küçükleri. Cılız mı cılız. Aralarında yarış vardı. Her konuda. Yarış konularından biri: ilkyaz akşamları ya da yaz akşamları, balkondaki koltuğu kapmak, koltukta güneşin batışını seyretmek. Kışın da sobanın arkasındaki minderi kapmaya çalışırlardı. Oysa birazdan babaları geiecektir. Koltuğa kaya gibi çökecektir. Koltuk hiçbirine kalmayacaktır. Minder? Minder de.

Üç kardeştiler. Üçü de kız. Akşamın pembe yansıları az ötede süzülen dereye vururdu. İşte o sulardı şimdi gözlerinin önünden denizler gibi geçen. Şimdi ince bir dere akıyordu içinde. Dereye gül yaprakları düşüyordu akşamla. Birden elma kokuları geldi burnuna. Evlerinin arkasında, o küçücük bahçede elma ağaçları. Derenin suları köpürdü. Köpürdükçe pembeleşti, pembeleştikçe ince bir maviye bulandı. Dünyada hep böyle değişimler olur akşamları, dışımızdan çok içimizde olur. Renkler duygularla örgülenir o zaman.

Bu renkler o zaman vardı. Bu renkler annesiyle babasının kavgalarıyla kesilir, sarsılır, bulanırdı.

— Bunu buraya koyma dedik kaç kere, kafasız kadın, kaç kere devrildi. Sen konuş sen dinle, dinleyen yok ki. Kafasını çalıştıran da yok.

— Avuç içi kadar ev, nereye koyacakmışım başka? Sen bir yer göster de oraya koyalım.

— Kapının arkasına koy.

— Bağırma!

— Kapının arkasına koy diyorum, bağırmıyorum.

— Bağırıyorsun. Kapının arkasında yer var sonki de.

— Nereye koyarsan koy, koyma buraya.

— Çocuklarına söyle yer bulsunlar.

— Çocuklarla ne ilgisi var?

— Akşama kadar avare dolaşıyorlar.

— Saçmalama şimdi. Ben karışmam, bunu bir daha burada görürsem tutar fırlatırım.

— Fırlatırsan fırlat.

— Pek güzel fırlatırım.

— Fırlat!

Bir türlü fırlatılamaz o saksı bozması vazo.

Hep bu tür çekişmeler. İncir çekirdeğini doldurmayan, iç sıkmaktan başka işe yaramayan kavgalar. Bayağılığın allanıp pullandığı hıçkırıklar. Bir anne, bir baba. İkisi denk birbirine, her konuda. Çene yarıştırmada da biri öbüründen geri kalmaz. Büyük kızlar aldırmıyorlar, üstelik kavga çıktı mı kıkır kıkır gülüyorlar. Parasız eğlence. Baştan sert çıkan baba sonunda mızmız anaya yenik düşecek, azılı bir kediden kurtulmaya çalışan fare gibi debelenecektir. Evet, büyük kızlar aldırmıyorlar, ama Fatma üzülüyor. Komşular da duyuyorlar üstelik. Bu koca adamla bu koca kadın bu gülünç oyunu nasıl yakıştırıyorlar kendilerine?

Demek ki, diye düşündü, karar verir vermez korkularım ve sıkıntılarım siliniverdi. Bu geriye kalanlara korku demek, sıkıntı demek doğru olmaz. Bunlar korkuya ve sıkıntıya benzeseler de en sıradan duygularımızdır, en az yaşayışta bile bunları enine boyuna duyacaksın.

Kararından dönerse? O zaman, besbelli, eski boşluğuna, eski sıkıntılarına, onu sabahlara kadar uyutmayan, bir deri bir kemik bırakan acılarına yeniden düşecektir. O çekilmez günlere, o bitmez acılara, o eşsiz boğuntulara, kafasını keçeleştiren sinir ilâçlarına, uykusuzluklara... Çekilir olmaktan çıkmış

bir dünyaya dönmeyi düşünmüyordu. O dünyaya dönmektense, basar ölüme giderdi. Ne demek o. Zaten ölüme gidiyor. Ölüme gitmiyor mu? Yoksa bir yanlış anlaşılma mı var?

Akşam bir yarım başağrısı gibi indi. Yoğunlaştı, koyulaştı, morardı, geldi cama oturdu, camı büsbütün kapladı. Işıklar yandı. Fatma'nın içindeki incecik pembe sular durulduu, içindeki eski lambalar söndü. Her şey karanlığa gömüldü birden. Ev çekilmez oldu.

Paltosunu giydi, sokağa çıktı. Ölmeye karar vermiş de olsa, akşamın bu saatinde burada böyle bir başına kalamazdı. Hem ölümden ölecekti o, yalnızlıklan ve ürküntüden değil.

DÖRT

Güzel Yurt Aile Çay Bahçesi. Dışarıdan yemek getirmek yasak değildir. Çöplerinizi lütfen çöp kutusuna atınız. Çiçekleri koparmayınız. (Hangi çiçekleri, şunları mı?) Burada satıcılık yapmak yasaktır. Başkalarını rahatsız etmeyiniz. Başka? Bir de bahçe sahibini kızdırmayınız, üstünüze harlar.

Fatmanın evinden çıkınca, uygun bir zamanda kendini öldürecekmiş gibi acı acı bakınan o koca tahta evin köşesinden sağa dönünce, Gülveren sokağını elli metre kadar geçince, sağ kolda, o güzelim mavi evin yanında küçücük bir bahçe göreceksiniz, bu bahçe Güzel Yurt Aile Çay Bahçesi'dir.

Güzel Yurt Aile Çay Bahçesi'nin karşısında, ölü etlerinden yapılmış gibi duran o çirkin apartımanın birinci katında Selahattin oturuyor. Apartımanın bütünü Selahattin'in. Müteahhit Selahattin bu hantal yapıyı kendi beğenisine göre kurdu, gerektiğinde mimara veryansın edcrek.

Fatma'da her zaman aynı tedirginlik: Neden geldim buraya? Neden ikide bir buraya geliyorum? O hayvanı, o Selahattin hayvanını mı özledim birden? Belki. Bir daha düşünmeyecektim onu. Ben böyle-

yim işte, ne kötü, bağlandım mı köpekler gibi bağlanıyorum, yeter ki pis bir tabakla biraz sevgi yalı uzatsınlar önüme.

Bir yılı geçti değil mi ben ona dokunmayalı? Umurunda mı onun! Benim umurumda ama. Onun pis yüzünü, arsız arsız gülüşlerini, hayvanca abanışını mı özledim? O bir kötü alışkanlıktır benim için. Tütün gibi, şarap gibi. Acı bir tütün, ucuz bir şarap. Bari iyi bir şey olsaydı alıştığım.

Güzel Yurt Aile Çay Bahçesi.

«Aile» ne demek? «Aile» demek, «kadınlar da girebilir» demektir. Daha doğrusu şu demektir: Başlarında bir erkek bulunan ve uslu uslu oturmayı göze alan kadınların buraya girmesi yasak değildir. Oysa, bu kent İstanbul kenti. Sen «aile» diyerek ne demek istemiş olursan ol, herkes kendi gırgırında: buraya giren çıkan belli değil, «aile» de geliyor başkaları da. Bunu ne diye düşündüm sanki şimdi?

Güzel Yurt Aile Çay Bahçesi. Gülveren sokağının en canlı yeri. Gülveren sokağının gönlü, yüreği. Sekiz on masalı bir bahçe ve bahçenin dibinde sekiz on masalı bir baraka. Burayı Demirci Baba denilen yaşlı bir adam işletir. Demirci Baba'nın tek yardımcısı yarım akıllı Süleymandır. Demirci Baba'nın deli kafası on altı yaşındaki Süleyman'ın altı yaşındaki kafasıyla birleşince, çekilmez bir iş arkadaşlığı, dayanılmaz bir usta-çırak ilişkisi çıkmıştır ortaya.

Güzel Yurt Aile Çay Bahçesi'nin masaları ve iskemleleri eskidir. Aman ona oturmayın, şunu alın. Ne olur otursak? Oturun da görün o zaman. Bahçede iki üç ağaç. Demirci Baba'ya göre aylandız ağacı, Süleymana göre osuruk ağacı. Selahattin'e göre ikisi de değil. Ben ağaçlardan hiç anlamam ama, der Fatma, galiba akasya ağacı. Akasya olmadıkları yüzde yüz.

— Süleyman, gazoz getir oğlum.

Süleyman sırıtır.

— İçmek için mi abi?

Karşıdaki küplere biner. (Bu karşıdaki genellikle

«Ayı Faik» tir.)

— Hayır, içmek için değil, işemek için.

Süleyman kaç kere azar işitmiş, kaç kere dayak yemiştir bu yüzden. Demirci Babadan da, müşteriden de. Şu şakayı yapma be budala. Belli bu Süleyman'ın kafası hiç çalışmayacak. Çalıştırmıyor kerata, istese biraz çalıştırır.

Fatma, yaz sonlarının bu yarı aydınlık akşamında, Güzel Yurt Aile Çay Bahçesi'nin kırık dökük masalarından birinde oturuyor. Elinde bir kitap. Ne yazıyor bu kitap? Ne bilsin doğru dürüst okumuyor ki. Bu kitapları onun başına dert eden, emekli felsefe öğretmeni Şadi beydir. Şunu da oku, bunu da oku, öbürünü de oku...

Karşıdaki apartımanın birinci katında gözleri. Çaktırmadan. Mavi çizgili perdeler yarı açık. Tül perdeler tüm kapalı. Tüllerin ardında titreşen ne? Hiç bir şey. Belki bir hayal, belki o da değil. Akşam iyice koyuldu, tül perdelerin ardında ölgün bir ışık belirdi. O eski görüntü çoktan değişti, o günler çok geride kaldı. Bu evde, bu saatlerde bütün ışıklar yanardı. Bu pencerelerden taşan şey ışıktan çok esenlik ve sevinçti sanki. Selahattin'in dünyayı dümdüz gördüğü kesin. Karısı da dünyayı dümdüz görürdü. Kadın bir akşamüstü bir hastane köşesinde gümledi gitti. Doktorlar yanlış ilaç verdi, dedi Selahattin. Ne bileceksin! Kadının ölümüyle Selahattin'in dünyası bir kat daha güzelleşti. İki çocuğunu yolladı köye, kızkardeşinin yanına. Oh! Dünya varmış...

Biraz sonra o ölgün ışık da kesildi. Karanlığa büründü pencere. Dışarının ışığı olmasa pencere yokolacak. Aman, bu pencere yokolmasın. Fatma'yı Selahattin'e bağlayan son bağdır bu pencere. O da giderse... Bundan bir yıl kadar önce, Fatma, onurlu insanlar gibi yaşaması gerektiğini düşünerek, Selahattin'le ilişkisini kökten kopardı. O zamandan beri doğru ama dayanılmaz bir acıyı yaşıyor işte. Gerçekte, biliyor, Selahattin bulunmaz bir varlık değildir, ama yaşanmış bir şeydir. İnsan dokunduğu şeyi, benim

diye alıp yanına koyduğu şeyi kolay kolay atabilir mi? Bu şey Selahattin bile olsa.

Gene çocukluğuna daldı, gaz lambasının ışığında başıboş sular gibi akıp gitmiş çocukluğuna. Çocuklukların çoğuna yazık olmuştur. Fatma'nınkine iyice. Akşamın gül pembesi ışıkları dereden çekilince gaz lambasını yakardı anneleri. Gaz lambası bilmiş bakışlarla gelir yerleşirdi duvardaki değişmez yerine. Oradan konuşur da konuşur, isli ışıklarıyla herkese söz yetiştirirdi. Akşamları hiç konuşmazdı Fatma. Uzun uzun dinlerdi lambanın anlattıklarını. Lambanın ışıklarını gözleyerek ne masallar uydurmuştur. Lamba masalları. Lamba ya uçan halı olur ya sekiz atlı araba... Bu masalları kimseye anlatmadı. Anlatsaydı gülerlerdi belki de.

Annesi yara gibi bir kadın. Durmadan yakınan biri. Durmadan sızlanan, onu bunu suçlayan, hemen kavga çıkaran biri. Yaşamadığı acıları bile yaşadığını sanan biri. Boğardı insanı varlığıyla. Havasızlık gibiydi. Oysa, biraz daha az yakınsın, biraz daha az inlesin diye gözünün içine bakarlardı. Kötü ağzını açıp da sağa sola acı kusmasın diye. Babaları, sıradan insanların en sıradanıydı, kafasında düşüncelerin en olmamışı, yüreğinde duyguların en sönüğü. Küçük memur olmanın bütün gereklerini yerine getirmekteydi. İşinden taşıdığı tedirginlikleri eve kusardı hep. Akşamları erkenden yatar, yatar yatmaz horultusu dünyayı tutardı.

O yara gibi kadın, sabahtan akşama kadar söylenip duran o acılı yontu, kocasının yanında daha susuk ama daha yıldırıcı olurdu. Suratını asar, alçak sesle dırdır eder, önüne çıkanı sertçe kenara iterdi. İzzettin bey bir süre susar, dayanırdı, bir süre sonra başlardı bağırmaya. O zaman öbürü de alırdı sazı. Artık o gün kimin soluğu daha iyi çıkarsa. Küsmek diye bir alışkanlıkları olmadığı için kavgalar çok büyük kopmalara yol açmazdı.

O yara gibi kadın, bazen gülümsemeye, hatta koh-

kaba atmaya çalışır, ama bu insanlık girişimini yüzüne gözüne bulaştırırdı. Gülümserliği suratsızlığından daha sevimsizdi, her gülüşü kirli bir çaputun boydan boya yırtılması gibi bir şey olurdu. Hep hastaydı, hep. Ya başı ağrır, ya dizleri kırılır, ya şakakları zonklar, ya sırtının ortasına bıçak gibi bir şeyler saplanırdı. Kırk yılda bir de her yanına iğne'er batırılıyor gibi olurdu. Genel görüş şu noktada toplanırdı: onu kente götürmeli, iyi bir doktora göstermeli. Buradaki doktorda iş yok çünkü, buradaki doktor kadınların kızların orasını burasını tutmaktan başka bir şey bilmiyor. Söylenirdi ama yapılmazdı bu. Çünkü bildikleri bir gerçek vardı, doğa yasası kadar kesin bir gerçek: bu kadın, hastalıklarından koptuğu gün ölürdü. Onu hastalıkları, bitkinlikleri, yıkıklıkları, yoksunlukları koruyor, yaşatıyordu. Meğer hastaymış anneleri. Sonunda onu kentte iyi bir doktora gösterdiler. Doktor onun hasta olduğunu söyledi. Çok geç kalmışsınız, dedi. Bu yıllardır çeker bu hastalığı dediler. Yılların işi değil bu, dedi, daha yeni ama hızlı...

Fatma önündeki çayı yudumladı. Ölümü düşünmek istedi. O sıra bir karar daha verdi: birkaç gün hiçbir şey düşünmeyecek, ölümü bile. Ölüm uzun uzun düşünülmeden gerçekleştirilmesi gereken bir şey olmalıydı, ya da birdenbire ve kendiliğinden gelen bir şey. Gene de, ölümü düşünmekten kendini alamadı. En kolay ölüm hangi ölümdür? Bir kere şunu öncelikle belirlemek gerekiyor: can kolay çıkmaz, canın çıkması bazen iki sevgilinin ayrılması kadar zordur. En kolay ölüm, belki de, oturduğu yerde uykuya dalıp bir daha uyanmayan bazı iyi ninelerin ölümüdür. Ne güzel bir ölümdür onların ölümleri. Hiç bir tören, hiç bir anma, hiç bir dedikodu onların ölümünü çirkinleştirmeye yetmez. Bir de yatakları yırta yırta ölenler var. Sen hangi ölümle ölebilirsin? Yıprandın, örselendin ama, öylesine dirisin ki, üç saat can çekişirsin sen. Ölüme kolay ulaşabilmek için insan biraz ölgün olmalı. Oysa sen annenin sünepeleğinden bir şeyler taşıyor olsan da dipdirisin. O diriliği yoket-

mek kolay mı?

Selahattin hızla çıktı kapıdan. Fatma'yı gördü. Fatmaya belli belirsiz bir selam verdi. Fatma onu, her zaman yaptığı gibi, görmezden geldi. Ayrılırken çok acı konuşmuştu Fatma, artık birbirlerine bakacak yüzleri yoktu. Evet, çok acı konuşmuştu Fatma : Sen bayağı bir kadın avcısısın. Benimle olmak sana onur veriyor. Bu onurdan uzak kalacaksın artık. Gerçekte, onur monur bir yana, ben bir eşyayım senin için. Bir eşya işte. Her şey eşyadır senin için, ben de öyleyim. Kapı gibi, pencere gibi, koltuk gibi birşeyim ben senin gözünde. Bunu sürdürelim istiyorsun. Sen öyle istiyorsun. Oysa bu bana ağır geliyor.

Başka şeyler de söyledi buna benzer: Biliyorum. anlatıyorsun ona buna. Kulağıma çalındı. Ona şöyle yaptım, böyle yaptım diyorsun. Yalan mı? Yemin etme. Sıkılmıyorsun değil mi? Nikâh talan istemiyorum ben. Seni de istemiyorum. Ama anlatıyorsun, değil mi, anlatıyorsun. Ben malımı bilmez miyim! Böyle yapıyorsun, saklama. Selahattin diretiyordu : Sensiz yaşayamam.

Bal gibi yaşıyordu işte. Domuz gibi. Gittikçe gençleşiyordu. O traşlı yüzüne, kokmuş bir dana ciğerini andıran o sağlıklı yüzüne her gün biraz daha can geliyordu. Dünyanın bütün kötü anlamlarını yansıtan gözleri her gün biraz daha parlıyordu.

Kendimi öldüreceğim, demişti Selahattin. Bu kendini öldürme palavrasına nasıl kızıyor Fatma. Haydi öldürsene köpek soyu, öldürsene kendini, ne duruyorsun. Ne bekliyorsun? Bir gün onun yakasına yapışmak, hani kendini öldürecektin, öldürsene demek istiyordu. Olacak iş değildi. Onlar kendilerini öldüremezler. En iyisi, en iyisi unutmak onu. Unutamıyor işte. Benim belleğim bir çöp tenekesi, diye düşünüyor Fatma, onun bütün artıklarını saklıyor.

Özlüyor muyum? Hayır. En azından, özlememeliyim. Böyle bir hayvanı özlemek yakışıksız iş. Kendinden başka birini sevemeyen kişiyi özlemek ayıptır. Selahattin yalnız kendini sever. Kendinden başka

kimseyi sevemez, çocuklarını bile. Evet, her şey bir araçtır onun gözünde; Fatma'nın gözlemleri doğru. Ona göre insan araçlarla yaşar, araçlarla varolur, araçlarla gerçekleştirir kendini. Ona göre, insanın dünyasından araçları kaldırın, geriye bir şey kalmaz. Ne oturup bir şeyler konuşmak, ne iki satır bir şeyden sözetmek. Hemen abanırdı üstüne, hayvan! Soluk soluğa. Solumaları bir insanın solumalarından çok bir atın solumalarını andırır. Çok geride kaldı bunlar, en azından bir yıl geride. Unut artık.

İlk gençlik duygularımı gömdüğüm otomobil işte orada duruyor, cırlak bir tabut gibi. Kim bilir kaç kişiyi yoksunluklar, umutsuzluklar, kırılmışlıklar cehennemine taşımış ve taşıyacak bu tabut. Pırıl pırıl duruyor orada. Sinema oyuncusu ve futbolcu fotoğraflarıyla süslü içi. Dışında armalar. Selahattin bu birakılmış tarlanın zehirli ve pis kokulu otlarından biridir. Tarağıyla, çakmağıyla, otomobiliyle, adres defteriyle, aynasıyla, şövalye yüzüğüyle, süet ayakkabılarıyla, dolma kalemiyle, tabakasıyla...

Çayını bitirir bitirmez kalktı Fatma. Artık iyice serinledi havalar. Bu İstanbul'un sonbaharı uzun ve güzeldir. Daha kışa çok var. Yazdan kalma güzel günler yaşanacak daha. Kıyılar durdu duracak. Artık hırka almadan çıkmamalı. O çırılçıplak günler geride kaldı, çok gerilerde. Bir daha dönmeyecek o günler. Çünkü Fatma için bir ilkyaz daha yoktur. Yeni bir kış bile belki. Kış başlarken öldürmeli kendini. İnsan ölmeye karar verdi mi bitti. Bu işi bu kadar uzatmak olmaz. Sonra insan ölmemeye alışır. Ne yaparsın o zaman? Her iş zamanında gerek.

Amma yaptın. Kışı erken getirdin. Daha pek erken. Kimseler hırka düşünmezken sen nereden çıkardın hırkayı! Ne demek nereden çıkardın? Akşamlar soğuk oluyor. Kış geliyor. Yok canım. Daha dur bakalım. Sen ölümü pastırma yazından sonra düşünürsün. Ama neden uzatmalı, neden uzatmalı bu gereksiz yaşamı. Ne katıyor? Ne mi katıyor? Ne mi katıyor? Ne bileyim ben! Yaşam güzel olmasa da ölmek zor.

Bir defalık bir zorluk. Ondan sonra her şey dupduru. Kocaman bir göl. Bir akşam. Gölde su kabarcıkları. Suyun üstünde bir ceset. Cesedin ağzında bir gülüş. Acıyla çizilmiş bir gülüş. Akşam vakti, ölüyü sudan çıkarıyorlar. Yaşayan için dayanılmaz bir şey bu, ölü için yokluk kadar olağan. Şiir gibi bir akşamda cisimleşmiş bir ölüm. Ağzından sular fışkırıyor. Benim ağzımdan da fışkıracak. İçilir mi?

Bırak bunları şimdi. Gidene kadar buranınsın. Yabancı gibi davranma.

BEŞ

Şöyle düşünürdü eskiden: Korkma yaşamaktan, yaşamın hiç bir şeyinden korkma. Binbir duyguyla karışmış olan bu düşünce, söze dökülmemiş bir anlam olarak değişe değişe çeşitlene çeşitlene sürer giderdi kafasında.

Bırak kendini yaşamın içine, alabildiğine bırak. Sana ters gelen, sana zarar veren her şeyi kopar at, hiç acımadan. Seni yoketmeye çalışan şey senden iyi mi? Sen kendini bırak yaşamın ortasına, ötesine karışma, o ne yapacağını bilir. Sana kendini sakınmamak düşer, kalanı yaşamın bileceği iş. Anladın mı? Evet, o sıralar yaşama usulca bırakıvermişti kendini.

Yaşamın panayırında az sonra başı döndü. Yaşam biraz dangıldunguldur, hırpalayıverir adamı. Onu da hırpaladı. Yaşamın hırçın akışına, burgaçlarına dayanmak zor oluyordu. Giderek şunu öğrendi kendi kendine: Yaşamakta usta olmak gerekir, ama bu ustalık bir gelişigüzellikte kazanılamaz. Yaşamın tadına varabilmek için ona emek vermiş olmak gerekir. Yaşamın bizden bağımsız gerçekliği yetmez, bizi erince ulaştırmaya. Yüzme öğrenmeden derin suya atlamak olur mu? İnsan yüzmeyi denizde öğrenir ama, deniz kıyısında. Bir adım, bir adım daha... Daha önce hiç suya girmemiş olan ben ha deyince koca bir lağım çukuruna attım kendimi.

Bunları düşünerek tırmanıyor merdivenleri. Bu merdivenler ona yorgunluk, daha önemlisi bıkkınlık veriyor. Hep izbe yerlerde, dar odalarda kaçamak yaşanmış bir ömür parçası. Gidildi, gidildi, gidildi, sonunda buraya gelindi. Yağ kokan, karanlık kokan, soğuk ve acı kokan, kimyon ve soğan kokan merdivenler. Her basamakta ayrı bir duyarsızlık, ayrı bir taşlaşmışlık, ayrı bir kaskatılık ve ayrı bir hayvan arzusu. Bu senin dünyan değil, sana uyarlı dünya değil bu. Ne kadar yakınlaşmaya çalışsan bu kaskatılığı duyacaksın, çünkü senden bir parça değil senin ortamın. Öldüremezsen kendini, daha yıllarca bu çirkin basamaklarda geçecek günlerin. İne çıka, ine çıka. Ve okul: «Ali ata atla.» Bu bir yazgı değildir de, yazgıdan daha kötü, daha budala, daha duygusuz bir şeydir. İyisi bile çekilmez o yazgı denen şeyin. Dur biraz soluk al, artık çok genç değilsin, yüreğin ağzından çıkacak. Sen de yaşlanıyorsun.

Bunları düşünerek tırmandı merdivenleri. Kapının önünde Veli'yi oturur buldu.

— Ne arıyorsun Veli sen burada? Akşamın bu saatinde? Buraya nasıl geldin? Annen biliyor mu? Yoksa kaçtın mı?

— Kaçtım.

— Ne oldu gene? Kavga mı çıktı? Gene dayak mı yedin?

— Dayak yedim.

— Neden yapıyorsun bunları, gülüm? Çok bekledin mi merdiven başında?

— Çok beklemedim.

— Haydi, gir içeri, neden yapıyorsun böyle?

— Ne yapıyorum? Geçinemiyorum onlarla. Sevmiyorum onları.

— Annen baban onlar senin.

— Senin de annen babandı. İstemiyorum...

— Ama senin yaşında bir çocuk anasından babasından ayrılmaz, ayrılamaz.

— Dayanamıyorum artık.

— Bak ben sana bir çay pişireyim. Karnın acıkmıştır. Bir şeyler ye. Sonra seni evine götüreyim.

— Götürme.

— Hayır deme sakın bana. Ben senin ablanım, iyiliğini isterim. Üstelik, dünyada tek sevdiğimsin. İstersen yüzlerine bile bakma. Ama kötü davranma onlara. Seni kötü davranmaya zorlasalar bile davranma. İleride istersen ayrılırsın onlardan. İstersen bir daha arayıp sormazsın. Benim yaptığım gibi. İleride. Şimdi değil. O zaman gelirsin yanıma. Birlikte oluruz. Şimdi ne sen onlardan kopabilirsin ne de onlar seni bırakır.

— İstemiyorlar beni, sevmiyorlar.

— Onlar ancak bu kadar sevebilir. Sevmek dediğin kolay mı? Başka türlüsü gelmez ellerinden. Çünkü kendilerini gerektiğinden çok seviyorlar. Onlar böyle sever, ezerek, yıkarak, yokederek, döverek, şımartarak, surat asarak... Başka türlüsünü beceremezler ki. Sana yazık oluyor, hırpalanıyorsun. Dikine gitme bari, biraz yumuşak başlı ol.

— Babamla bir daha konuşmayacağım.

— Az konuş onlarla. Kavga çıkarmamaya bak. Derslerine ver kendini, şimdilik başka şey düşünme. Şimdi onlat bakalım ne oldu?

— Sabahtan akşama kadar dırdır etti annem. Akşama doğru iyice azıttı. Ben albay kızıyım, size hizmetçilik etmekten bıktım, dedi. Dayanamadım, yeter diye bağırdım. Babam saldırdı üstüme. İttim babamı, düştü.

— Artık itme babanı, düşer.

— Düşsün diye itmedim.

— Ama düşer, çok yaşlandı.

Veli masanın başına oturdu. Sessizlik. İnce ince sessizlik dilimleri. O külüstür saatin tiktakları. Nasıl dayanıyorsun bu saatin sesine Fatma abla? Fatma ablan nasıl dayanmasın bu sese, saat sesi dost sesidir kesin sessizlikte.

Biraz peynir, biraz bayat ekmek, biraz zeytin, biraz domates, hepsi bu. Veli ne düşünüyor? Uzak-

lara kaçmayı kuruyor. Kayıp ilanları versinler arkasından. Uzakları canlandıramıyor gözünde. Uzaklar ne biçim yerlerdir? Bağırgan bir ananın, ne yaptığını bilmeyen bir babanın, hamamböceklerinin, köfte, süt, sessizlik ve sevgi özleminin olmadığı bir yer düşünüyor.

Kaçacak, kaçacak bir gün? Nereye? Oraya, evet, oraya işte. Oraya. O çok uzaklar denen yere. Al canım, ye şunları, biraz peynir ye, çayını da soğutma, bak bu zeytinlerden de al. Hep böyle belirsiz zamanlarda, böyle soluk soluğa geliyorsun. Bir gün şöyle rahat rahat gel de sana köfte yapayım, köfteyi pek seversin. Birer şişe de bira içeriz, karşılıklı. Şu kadarcık çocuksun, canın çıktı bunların elinde. Umursama. Unutma sevinmeyi. Hep güler yüzlü ol. Bak bu domatesleri bitirmezsen gücenirim. Sen akıllı bir çocuksun, öyle de olmak zorundasın. Her çocuk gibi değil, daha da akıllı olmak zorundasın. Senin işin zor çünkü. Bir çay daha vereyim sana. Ben mi yemiyorum? Yok, ben bir şey yemek istemiyorum. Bilmem, canım istemiyor. Belki daha sonra yerim.

Kalabalık bir otobüse bindiler. Boş bir koltuğa, yanyana oturdular. Hemen hiç konuşmadılar. Bir ara Veli'nin eli gıdıklanır gibi oldu: pörsük bir kâğıt paranın dokunuşu. Hayır alacaksın, olmaz, bir daha da almam diye diretmeyeceksin. Her şeyimizle kardeşiz biz, ya da...

Karanlık bir durakta indiler. Kapkaranlık bir arsayı geçtiler.

— Sen nasıl döneceksin abla, burası çok karanlık?

— Koskocaman erkek oldun, sen arkamdan bakarsan korkmam. Ben de zaten hemen şu sokağı dönüp Melek ablanlara uğrayacağım.

Veli'yi bahçe kapısının önünde bıraktı Fatma. Veli kapıyı çaldı. Boğuk bir ses: kim o? Fatma hiç duymak istemediği, yıllarca ister istemez duyduğu ama artık duymak istemediği o sesle yüz yüze gel-

di: soğuk duvarlar gibi bir ses, üvey anasının sesi. Gıcırtılı, tıkırtılı, gürültülü bir ses, her şeyi taşısa da insanlık taşımayan bir ses.

Fatma boş arsanın karanlığına geri döndü. Neydi duyduğu? Hıçkırık mı, gülüş mü, sesleniş mi, hiç bir şey mi? Dıştan mı geliyor yoksa kendi içinden mi? Uzaklardan gelen binbir ölgün ses bu arsada buluşup içinden çıkılmaz bir uğultu dokumaktaydı.

Fatma, Erler sokağına saptı. Melek'in kapısını çaldı.

—

ALTI

Melek ve Fatma bir arada büyüdüler. İstanbul'a, bu kendi karmaşıklığında yitip gitmiş kente gelişleri de aynı yıllarda oldu. Melek'in babası doğru ve yürekli adamdı, gönlüne söz geçirmeyi bilen adamdı. Biraz içine kapanıktı, bu da ezile ezile büyümüş olmasındandır. Ethem bey memurlukta tutunamadı, başına binbir iş geldi, ama memurlukta direndi. Bazı kimseler memurluk için yaratılmış olmasalar da memurluktan başka bir şey yapamazlar. Onlar ya memur olacaklardır, ya da hiç ya da eski zaman soylusu. Evet, memurlukta tutunamadı, en sonunda rüşvetçi arkadaşları ona bir güzel oyun oynadılar, o da bu dünyanın pisliğine dayanamadı, az sevgili karısını ve çok sevgili kızını ortada bırakarak göçtü gitti. Geriye anlamsız bir mezar taşı ve boşuna imzalanmış birçok evrak bırakarak göçtü gitti.

Yaşamımız ölümümüze, ölümümüz yaşamımıza benzeyecek, kaçamayız bundan. Her yaşam kendi sonuyla bir güzel uyuşur, uyuşmaz gibi dursa da. O günleri hiç unutmaz Fatma: Ethem bey bir sürü kirli işin ortasında pırıl pırıl duran bir değerli taştı, o zaman çocuklar bile görürdü bunu. Evet, Fatma o günleri hiç unutmaz: Cenazenin arkasından yürüyen, cenazeyi omuzlamış olan şeytanlar topluluğu arasında Fatma'nın babası İzzettin bey de vardı. Ethem be-

yin başını yiyenlerden biri de İzzettin beydir dedikleri zaman nasıl üzülüyordu Fatma. Üstelik bu yağmadan İzzettin beye düşen çok az bir şeydi.

Ölümümüz yaşamımıza benzer zorunlu olarak, ama çocuklarımız zorunlu olarak bize benzemez. Şimdi düşünüyor Fatma: Nasıl da ele avuca sığmaz bir şeydi Melek. Babasının tek sevgilisi olmaktan mı nedir, her şeyi kendinin sanırdı. Yanlışlar da doğrular da hakkıydı onun, yeter ki bunlar ona haz versin. Ana kız ele avuca sığar şeyler değildiler. Başlarına büyük şeyler gelmiyorsa, bu küçücük kasabada kendilerini dizginlemek zorunda olduklarına inandıkları içindir. Gene de dikkatler onlara çevriliydi: Ziynet hanım hasta mı ki ikide bir doktor Alaattin'in yanına gidiyor? Melek'le müdürün oğlunun dün akşamki hali neydi öyle? **Garden-party.** Bildiğin gibi öttür düdüğünü çalgıcı başı, nasıl olsa ahenge kimse uymuyor, herkes bildiği gibi tepiniyor (garson Sedat'ın görüşüdür). Tempo tutun, burada bilgisizlik, görmemişlik, özenti, rüküşlük, fındıkçılık, çapkınlık, rüşvetçilik, hergelelik tango oynuyor. Melek dansediyor. Dönüyor, dönüyor, dönüyor... Gözler onda. Melek bütün güzelliğe bencilce sahip çıkmış, şımarıklığı buradan da belli.

Fatma güzel değildi. Kocaman ayaklarına, erkek eline benzeyen ellerine bakar bakar hüzünlenirdi. Bir de Melek'in ellerine, ayaklarına bak. Oysa, Fatma bilincinde değildir: o kocaman ayakları, o biçimsiz elleriyle, o karaya çalan derisiyle çarpıcı bir güzelliği vardır. Neden o kadar çok sarılırdık birbirimize, neden beni o kadar içten öperdi? Böyle düşünür ve içini günah duygusuna çok benzeyen bir duygu kaplar. Bak, derdi Melek, annem aldı. İç çamaşırını gösterirdi Fatma'ya. Fatma kızarır, ama elini uzatır, çamaşırı yoklardı. Bir akşam uzun uzun öptü Melek Fatma'yı. Karanlıktan çok bir şey görünmüyordu ortalıkta. Bir başka dünyaya gitmiş gibiydiler. Fatma da akşamın büyüsüne kapıldı. Uyuyordu sanki. Sanki düş görüyordu. Hiç bu kadar güzel duygularla dol-

mamıştı içi. Birinin varlığını doğrudan doğruya kendinde duymak: işte böyle bir şey duyuvermişti birden. «Kız, çok güzelsin» dedi Melek. «Dizlerin de güzel» dedi. Fatma güzellliğinin gerçeğine varıp sarsıldı. Gülümsedi ama bir şey demedi. Birden kendine geldi. Hayır, hayır, olmaz, deli misin sen! Budalalık olur bu. Bir süre Melek'in yüzüne bakamadı. Fatma'yla Melek küsüşmüşler, diye konuşuldu.

Sonra işte hep o olaylar, o ölüm... Her şey başedilmez bir kesinlik içinde akıp geçti. Melek'le annesi İstanbul'a taşındılar, büyük dayının yanına. Hemen herkesin sonu İstanbul'dur diye düşünürdü Melek. Her aklı başında insan İstanbul'da olmalı demek isterdi. Ve ana kız İstanbula gelince iyice açıldılar. **Garden-party?** İstanbul'da **garden-party yok.** İstanbul'da daha başka, daha güzel şeyler var. Ya hey! Kocaman bir bilinmezliğe dalar gibi bırak kendini İstonbul'a, üç ay içinde kendini tanıyamaz olursun. Olmaz, bilinçli gireceksin bu kente. Evet, onlar İstanbul'a gelir gelmez açıldılar ve ortam değişmeleri büyük sorunlar yaratmadı bu yüzden. Hiçbirine gönül vermemek ve herhangi birinden yumruktan başka bir şey yememek, örneğin bıçak ya da kurşun gibi şeyler yememek koşuluyla üç beş erkeği bir arada çevirebilecek bir kadındı Ziynet hanım. Kızını da kendi gibi yetiştirdi. İşi mahalleye taşırmadan bir güzel tezgah kurdular ana kız. Kızını da kendi gibi yetiştirdi, ona yalnız erkek tavlamayı değil, aşkın ince tekniklerini de öğretti. Utanmayı kaldırmışlardı artık. Ama dışa karşı edepli insanlardılar. Kısa zamanda bir daire satın aldılar.

Ziynet hanım çamaşırını herkese çıkarmaya alışmıştı. Melek de. Ne var ki Melek için çok iyi şeyler düşünüyordu Ziynet hanım. Kızı, bir geçiş döneminden sonra, yanmış, dibini tutmuş ama kokusu çıkmamış bir geçiş döneminden sonra düzenini eviyle, kocasıyla, çocuğuyla, çoluğuyla kursun istiyordu. Ah bu ana yürekleri. Yok, burada önemli olan ana yüreği değil ana hergeleliğidir. İnsan büyük düşüşler-

den sonra yüceyle aşağılık arasında bir ayrım yapmama alışkanlığını ediniyor. Melek, annesinin gösterdiği yolda başarıyla ilerledi. İlerledikçe ilerledi, ilerledikçe ilerledi, ama «yuva» kurmaya doğru değil de, herkese soyunmaya doğru ilerledi... Ana kız artık ana kız olmaktan çok iki ortak, iki iş arkadaşı olmuşlardı. Ziynet hanımın eylemleri şu doğru kuramdan besleniyordu: belli bir iktisadi güce eriştikten sonra namuslu - namussuz ayrımı kesinlikle kalkar.

Derken hiç beklenmedik bir olay oldu, Melek dünyadan elini eteğini çekercesine işi bıraktı, özel bir ortaklıkta çalışmaya başladı. Her tuttuğu altın olsun, Ziynet hanım öyle boş bir ana değilmiş: Melek resimleri azçok para eden bir ressamla evlendi. Ziynet hanım da sevgililerinin sayısını gittikçe azalttı, ikiye indirdi. Artık o iki adamın herbirini sağda solda «aile dostumuz ve uzaktan akrabamız» diye tanıştırmaktan çekinmiyordu. Böylece gül gibi bir yaşam kurmuş oldular. Yalnız, nasıl oluyorsa, nedenini biz bilemeyiz. Melek değişik insanlar karşısında çamaşır çıkarmak huyundan vazgeçmedi. Ressam Fehmi, duran insanı koşan vazoya benzetmek üstünlüğüne erişmiş bir usta ressam (o kadar içki adama ne yapmaz) bu konuda çok titiz olsaydı çıngar çıkabilirdi ya da Melek ayağını denk alabilirdi. Oysa ressam Fehmi bu tür alışkanlıkları kötüye yoran bir adam değildi. Kötüye yoracak durumu da yoktu pek, çünkü bu tür yorumlar yapabileceği zamanları hep içkiyle ve resimle geçiriyordu. Uğraşısı gereği, hamlıkları ve eksiklikleri üslûplaştırmayı bilen biriydi o. Ayrıca, hoşgörüsüz sanatçıyı sanatçı saymazdı.

Şimdi, Fehmi'nin içkiciliğine ve ortalığı boya içinde bırakmosına, Ziynet hanımın sevgilileriyle çıkardığı patırtılara, Melek'in aşırı dışadönüklüğüne karşın her şey yolunda gidiyordu.

Fatma Erler sokağını geçip yeşil badanalı evin önünde durdu. Yeşil badanalı ev köşedeki evdir, hep köşede durur o, ve hep yeşil badanalıdır. Durdu, bakındı, girsem mi girmesem mi diye düşündü. Girsem

mi? İyi şeyler söylemiyorlar bunlar için. Benim için de söylemiyorlar ona bakarsan. Neden? Selahattin' le yaşadım diye. Ama Melek benim gibi değil. Onda kaç Selahattin, kaç Mustafa, kaç Zihni vardır... Ama onun için de benim için de aynı şeyleri söylüyorlar. Öyleyse ne sakıncası var girmemin. Sanki her zaman gelmiyormuşum gibi. Bunlar burada boş yere sürtüyorlar. Bunlar zengin mahallelerine taşınmalıydılar. O zaman el üstünde tutulurlardı. Taşınacaklardı ya, nedense vazgeçtiler. Şişli'de bir ev tutacaklardı. Melek'in gittikçe çatallanan ve gittikçe sevimsizleşen, uykudan, yırtıklıktan, cigaradan gittikçe bozulan sesi: «Fehmi de oralarda olmalı şekerim, resim piyasası orada çünkü. Biliyorsunuz sanatın değerini zenginler anlıyor. Bizler kırk yıl resim görmesek tanımayız. Ben Fehmi'nin karısı olmadan önce resim falan bilmezdim. Şimdi ben de anlıyorum yani yavaş yavaş Fatma'cığım. Ne günlerdi değil mi o çocukluk günlerimiz.» Döndürüp döndürüp sözü «o çocukluk günlerimiz»e getirirdi. Yeni bir şeyler bulup söyleyecek durumu yoktu, gittikçe de boş kafa oluyordu. Onunla konuşmak olanaksızlaşıyordu gittikçe.

Şimdi Fehmi rakısını yudumlamakta, bazı ressamlara veryansın etmektedir. Ziynet hanım iyi anne, iyi insan, iyi kadın, iyi «iş» kadını, iyi dost ayaklarında konuşup durmaktadır («iş» kadınlığı Fehmi'nin tablolarını tezgahlama yüzsüzlüğüyle ilgilidir). «Aman anne sen de...» demektedir Melek ikide birde. Başka ne desin? En iyi bildiği şey soyunmaktır. Yemek pişirmeyi bilmez. Ütü yapmayı da. Bildiği şeyler üreme işlevleriyle ilgilidir.

Girsem mi girmesem mi? Gir be kadın! Girme, adın kötüye çıkacak, zaten çıktı. Belki Şadi bey de oradadır. Emekli felsefe öğretmeni Şadi bey, Melek' in amcası Şadi bey. Şadi bey özel olarak lavanta kokusu kazandırılmış olan bu lağımın içinde yazık olmuş bir çiçektir. Şadi bey, dünyasını yıllar önce değiştiren Ethem beyin yedi yaş büyüğü olduğu halde dinç görünür. Fatma ne Ziynet hanımı, ne Melek'i, ne res-

sam bozuntusu Fehmi'yi özlemişti. Fatma'nın özlediği Şadi beydi. Şadi bey yeğeni Melek'i sarsılmaz bir sevgiyle sever, onun saçmasapanlıklarını görmezden, bilmezden, anlamazdan gelirdi. Yengesini hiç mi hiç sevmez, ama sevmediğini belli etmezdi. Fehmi'den tiksiniyor, bu tiksintisini basit bir duygu uzaklığı biçiminde ortaya koyuyordu. Fatma'yı da çok severdi Şadi bey, belki de Melek'in çok sevgili arkadaşı diye çok severdi. Belki de yalnızca çok severdi.

Fatma'yı büyük bir gösteriyle karşıladılar. Karısını baştan beri başkalarına kaptırmış olan Fehmi, Fatma'ya erkekçe bakışlarla baktı. Kendi bahçesini belleyememiş adamın komşunun bağını bellemeye kalkması gibi, bir girişimdi bu. Sen kendi kolay karını kandır, benim gibi zor biriyle, baş derdi biriyle ne işin var! Fatma onun bakışlarından ve her şeyinden oldum bittim tiksinirdi. Gerçekte Fehmi olduğundan daha çirkef görünme budalalığına çok güzel yerleşmiş biriydi, bu yüzden Melek'ten de Ziynet hanımdan da temiz olduğu gözden kaçıyordu. Fatma gene densiz yanını çalıştırıverdi :

— İnsana hayvan gibi bakıyorlar şekerim, dedi birden, insan değil bunlar köpek sürüsü.

— Kim? dedi Melek.

— Bir sürü sokak süprüntüsü, bir sürü erkek bozuntusu, bir sürü boynuzlu. Sokağa çıkmak istemiyorum bu yüzden. Sizleri de ne zamandır arayamadım. Şadi bey amca gelmiyor mu?

— Ne zamandır uğramıyor canını, dedi Ziynet, nedendir bilmiyorum.

Sen ne Ziynet'sin sen, diye geçirdi içinden Fatma. Eskiden uydurma bir hanımlığın vardı, şimdi o da kalmamış.

Peyniri rakıya katık eden Fehmi yayık yayık söylendi:

— Neden olacak, beni sevmiyor da ondan. Yazı yazmak istemiş ve uzun yıllarını yazı yazmaya harcadığı halde...

Melek birden kesti onun sözünü:

— Senin sanatını kimler kıskanmıyor ki şekerim. Elbette kıskanacaklar. Senin gibi büyük bir sanatçı olmak kolay mı? Ama Şadi amcamın seni kıskanacağını hiç sanmam. Seni sevmediği de doğru değil. Onun kendine göre bir dünyası var. Ayrıca, çok derin düşünüyor, her düşündüğü şeyi anlayamıyoruz.

— Ben onun her düşündüğünü anlayacak kafadayım, ama o benim her düşündüğümü anlayamaz belki de.

— Belki de anlayamaz, dedi Melek, ama ne olursa olsun Şadi amcam iyi insandır, kimseye zararı yoktur.

Konuyu değiştirmek için sözü Ziynet hanım aldı:

— Fatma'cığım, seni üzmek istemiyorum kızım, sakın yanlış anlama, seninkiler mahalleye kepaze oldular. Dayak, bağırtı, çağırtı, ağlama... Yazık, baban böyle olacak adam değildi. Baban, bilirsin, mert adamdır, efendi adamdır. İncelikli insandır aynı zamanda...

— Babamın ne mertliğini, ne inceliklliğini gördüm, ne efendiliğini gördüm. Hele efendiliğini hiç görmedim.

— Öyle deme kızım, o senin üvey anan yok mu?

— Anamın bir başka türlüsü o da...

— Öyle deme kızım, anacığın nasıl iyi insandı.

— Hepiniz iyi insansınız Ziynet hanım teyze.

— Anlamadım?

— Ne bileyim ben. Beni ne babam ilgilendiriyor, ne de bir başkası.

— Ben kötülük olsun diye söylemiyorum, sen bunların başına gelsen de, bu küstüm küsmedim işini bırakıversen de...

— İki deliyi çekemem ben, onlarla ilgim kalmadı.

— Üç deliyi de sen. Senin o üvey kardeşin olacak kerata...

— Veli benim üvey kardeşim değil, öz kardeşim.

— Neden?

— Çok sevdiğim için.

— Öyle deme kızım...

Ziynet hanım daha birçok şey söyledi. Fatma dinlemiyordu. O hep öyle yapar, gerektiği zaman dünyanın tellerini koparıverir, duymaz, işitmez, görmez olur, kendine dalar gider. Gene öyle yaptı. Gözlerini bir Fehmi'ye, bir Melek'e, bir Ziynet hanıma dikliyor, ama onlara bakmıyor, onları görmüyor, bambaşka bir dünyada dolaşıyordu. Birden, çok kötü duygulara kapıldı, etleri dağılıyormuş gibi geldi, rüzgârda uçan parçalarını yakalamak istercesine kendine sarıldı kollarıyla. Sanki böyle yaparsa etleri dağılıp gitmeyecekti. Birden soğuk terler boşandı her yanından.

— Çok istiyorum! diye mırıldandı.

Ancak neyi çok istediğini bilmiyordu. «Çok istiyorum» sözü Ziynet hanımın gevezeliği arasında anlaşılmadan kaldı.

— Çok söylerdim kızım, çok söylerdim eskiden babana. Geçende gene gittim, siz bu kafayı bırakın artık dedim. Dedim demesine ya, dinletemedim. Bunlar utanmayı sıkılmayı bir yana bırakmışlar yavrum, nasıl üzülüyorum bilemezsin...

— Ben, dedi Fatma, şöyle bir uğramıştım geçerken. Kalkmalıyım, çok işim var.

— Daha yeni geldin yavrucuğum...

Fatma ayağa kalktı. Yüzündeki gülüş kötü bir yontunun gülüşüydü.

— Şadi bey amcayı görürseniz, dedi, yarın çay bahçesine gelsin işi yoksa, soracaklarım var kendisine...

— Şekerim, dedi Melek, şimdi geliyordum yanına, şu Fehmi'nin tabağını çalkalayayım dedim, neden erken kalktın gülüm, otur yahu iki dakika!

Fehmi kaykıldığı koltuktan bir şeyler mırıldandı. Melek ona ters ters baktı. Fehmi sokak çocuğu gibi sırıttı.

Sokağa çıkar çıkmaz, havalar iyice serinledi diye düşündü Fatma. Soğuk havayla yıkanmak ne güzel.

YEDİ

Geceydi. Sokaktan kopup gelen ışıklar, yorgun ve ölgün ışıklar kefen gibi beyazlanan tül perdelerle oynuyordu. Gecelerdir iki şey egemen: ışıkların oyunu ve uykusuzluk.

Fatma ölüme hazırlanıyordu artık. Geceleri hep ölümü düşünüyordu. Bir uyuyor, bir uyanıyor, uykusunda ölümü, uykusuzluğunda gene ölümü düşünüyordu. Uykuyla uyanıklık değil, uykuyla uykusuzluk arasında gidip gelmekteydi. Kısacık, daracık, incecik uykular ve koskocaman uykusuzluklar. Ölüm nasıl bir şeydir? Uykudan daha güzel bir şey mi? Ne getirir insana? Dünyayı mı arındırır, dünyayı mı yeniler? Dünyayı yoklukla yıkar kurular mı? Ya da çok daha güzel bir dünya mıdır? Yemyeşil bulutları, kırmızı salkımları, pembe suları mı vardır? Her gecesi bir rengin bir başka biçimde koyulaşmasıyla mı olur? Selahattin'in bir başka Selahattin olduğu, her aranılan şeyin bulunduğu, ölümün zor olmadığı, çok üşütmeyen, çok yakmayan, kurşun geçirmez bir yer mi?

Annesinin ölümünü düşünüyor. O yara gibi kadın bir gün göçtü gitti. Göçüp gitti o kadın, o yara gibi kadın, o acılı kadın, sancılar içinde kıvrana kıvrana. Yıllardır hiç durmadan yakındığı dünyadan aldı başını gitti, yerini yara gibi bir başka kadına bırakarak. «Albay kızı» yani ikinci «yara gibi kadın» ölüm olayının hemen üstüne çıkıp geldi. Evlenmek umudunu tam tamına yitirdiği bir sırada başına devlet kuşu ya da herhangi bir kuş kondu. Üç beş ay içinde her şey olup bitti, «albay kızı» basit bir törenle dünya evine girdi. Girdi ve hemen gebe kaldı: Veli bu telaşlı birleşmenin ürünüdür.

Öğretmenliğin ilk günleri. Acemilikler. Selahattin denen o maymunun ortaya çıkışı. Aşk mektupları. Bunlar bir çırpıda oldu. Babasıyla takışması ve babasından kopması zorunlu olmuştu artık. Varlığına göz diken kendi kolun bile olsa kesip atacaksın. Bir gün

bas bas bağırdı babasına: Ben anamın kahrını,o yara gibi kadının kahrını çekmedim, bu kadının mı, bu «albay kızı»nın mı kahrını çekeceğim! Ben kimsenin kahrını çekemem, anlıyor musun? Ben dırdırla büyüdüm, artık dırdır çekemiyorum. Dayakla büyüdüm ben, artık dövülecek yerim kalmadı. Sen onun kahrını elbette çekeceksin. Senin karın o. Benim bir şeyim değil. Bu yaşta evlenen adam, bu yaşta evlenmeyi bilen adam çok şeyi göze almış demektir. Evliliğine karışmıyorum, senin bileceğin iş, ama evliliğinin sonuçlarını ben toplayamam, Yaşayışımın düzgün olmadığını biliyorum. Kimseyi suçluyor muyum? Kimseden bir şey bekliyor muyum? Kendim bozdum, kendim düzelteceğim, düzeltebilirsem. Düzelmezse düzelmez, ben yüklenirim. Hayır, sen benim hiç bir şeyimi yüklenme. Ne sen saçmalıklarını bana yükle, ne ben saçmalıklarımı sana yükleyeyim. Hiç bir şeyi paylaşamıyoruz, değil mi? Eh, bu durumda daha ne diye üstüme düşüyorsun. Korkma, kimse sorumlu tutamaz seni. En başta ben tutmam. Ben senin yaşadığın cehennemi paylaşamam. Evet, bağırıyorum, doğru, ilk olarak bağırıyorum ve çok bağırıyorum, doğru, biliyorum, belki de bağırmak hakkımı kullanıyorum, bağırmanın ne pis iş olduğunu bildiğim halde. Koparken tam kopmalı ki geride bir şeyler kalmasın. Evet, bağırıyorum, geçmiş yıllar için de bağırıyorum. Bağırmadıklarımı da bağırıyorum. Size beni ömür boyu azar azar öldürme hakkını kim verdi? «Albay kızı»na sen mi verdin beni yok etme hakkını. Ağlıyorsun, toptan ağla bari, geçmiş için de ağla, gelecek için de ağla, hem açılırsın hem de ödemiş olursun borcunu. Evet, kopuş bu, çekip gideceğim. Evet, çekip gideceğim, ne sandın? «Albay kızı» da bunu istemiyor mu sanki? Neyi istiyor ya? Ha, evet, evde kalmamı istiyor, başını yiyebileceği biri olmalı elinin altında. Yürümez bu iş, ben kendimi ezdirmem. Evet, bir daha hiç görmeyeceğiz birbirimizi. Yaptığım yanlışlarda senin payın yoksa daha ne, iyi dedin ya, otur sevin. Hayır, benim için üzülme, ben bu yaşa gelmişim, ken-

dime bakmayı bilirim. Hayır, yanlış anlıyorsun, seni suçlamıyorum, tersine, suçsuzluğunu söylüyorum. Yaşamak hakkımızı kullanacağız bundan böyle... sen başka yerde ben başka yerde.

O zamandan beri düşünür: Babam ölüm gibi biriydi. Dinlendiren, yenileyen, güç katan, arındıran ölüm değil, kökten söküp götüren bir ölüm. Sık sık gelen depremler gibi bir ölüm. Hiç bir şeye inanmayanlar ölüm gibidirler, inanç gibi yaşamaya çalıştıkları tanrı korkusu da varetmeye yetmez onları. Babam da öyle. Belki o kadının elinde biraz kendine gelmiştir. O kadın annemden daha büyük bir yıkım. Yıkımlar insanları uyandırabilir. Ama babamı hiç bir şey uyandıramaz. Bir memur emeklisinin yirmi beş yaşında delikanlı heyecanıyla evlenmeye kalkması, lacivert ceket pantalon diktirmesi... Babama yakışıyor bu, ama kendini bilen birine yakışmaz. Şimdi ne yapıyordur acaba. Onu bu durumuyla özlemiyorum. Onu hiç özlemiyorum. Ama insan babasını özleyebilmeli. Annesini de. Annemi de özlemiyorum. Özler insan diye düşünürdüm ama, hiç özlemiyorum. Belki de çok katıyım. Annem orada, soğuk toprağın içinde, mutlak sessizlik ve kımıltısızlık sandığında, doğanın en beyinsiz yaratıklarıyla kemirilerek, kardeş kardeş çürüyor, ne kötü! Ama gene de özlemiyorum onu. Ne kötü!

Zenginlerin ölüm ilanları gibi görkemli şeylerin peşinde olsaydım ve bu peşinde olduğum şeylerin hiç değilse bir bölümünü elde etseydim, babam da, üvey annem de çok sevecekti beni. Zengin kocamın tuttuğu evde beni görmeye geleceklerdi, belki gece yatısına kalacaklardı, belki hep benimle kalmak isteyeceklerdi. Ben onları görmeye kendi otomobilimle gidecektim. Üstümde her gün yeni bir giysi, onlar bu giysilerin ağzı ayrık sevinçlisi. Bir ceket pantalon da bana yaptır, eller ne der beni böyle pırtılar içinde görünce. İzzettin bey giyime dayanabilir mi! Ben yapamam bunu. Ben Ayten gibi yapamam, el değmemiş kızları arayan erkeklerden birini bekleyerek, adım

kötüye çıkmasın diye ondan bundan bucak bucak kaçarak, sonra kapıcının oğlunu orasını burasını elletip bunalımlarını gidermeye çalışarak ve orasını burasını elletmenin verdiği küçülmüşlük duygusunu yenebilmek için kapıcının oğlunu babasına «bu oğlan bana saldırdı» zırlamaları içinde dövdürerek kendimi doğrulayamam. Ben Melek gibi de yapamam, donumu çıkara çıkara kazandığım iktisadi özgürlüğümü donumu çıkara çıkara yitirdiğim onurumun yeniden kazanılmasında kullanamam. Ben Saadet gibi hiç yapamam, gözüme kestirdiğim erkeği «gel tadıma bak, beğenirsen alırsın» demek istercesine evime çağırıp ona «beni alır mısın?» diye soramam, «seni seviyorum» diyene bozulup, yekten «benimle evlenir misin?» diyecek olanın yolunu gözleyemem.

Uyku tutmuyor. Kalksam, evi toplasam. Bu küçük barınağı böyle bırakmasam insanlara. İnsan tertemiz çarşaflar içinde ölmeli. Saygıdır. Ölümü, insan, bir çocuğu süsler gibi süslemeli. Bir gün bakacaklar, ortada yok, arayacaklar, soracaklar, sonra kapıyı kıracaklar. Bir de bakacaklar ki çoktan gitmiş. Koşuşmalar, söyleşmeler, acımalar, yorumlar... Kutu kutu gevezelik. Bembeyaz çarşaflar içinde bir ölü. Ne güzel, diyecekler, odasını tertemiz bırakmış. Şair ruhlu biriymiş, güzel bir ölüm hazırlamış kendine, bir fincan kahve hazırlar gibi. Ölmeyi bilmiş, becerebilmiş. Şimdi bunu kaldırın götürün şeye. Nereye? Camiye götürün. Yok, yok, önce morga gidecek. Ne yapalım, biraz çirkinleştireceğiz bu ölümü, ister istemez. Elimizde olmayan yasal nedenlerle. Haydi, çirkinleştirin bakalım. Tutun kardeşim, tutun, siz ayaklarından tutun. Yavaş, düşüreceksiniz. Başını bu tarafa getirsene be yavrum. Dur, çarpacaksınız şimdi. Ha şöyle. Üstündekileri kesin önce. Öyle çıkar mı yohu, katılaşmış çoktan Kes, kes, ölüden çıkanı giyecek değilsin ya. Savcı gelmese olmaz mı? Uzayacak da. Eh, savcı da gelsin öyleyse ne yapalım. Bu yapayalnız kızın savcılık ne işi var? Olsun, sonra çok kişinin başı derde girer. Eh, öyleyse gel-

sin savcı da, ne yapalım.

Babasına haber verecekler. İzzettin bey sözde perperişan gelecek. Vah, kızım benim, vah canım vah yavrum nasıl ettin de kıydın kendine? Yalan! Babası bu mu? Küs müymüş kızıyla? Desene zavallıcık ondan kıydı canına, dayanamadı baba yokluğuna. Canım bu yaşta kız babasız kaldım diye canına kıyar mı. Hem kimin suçu babasız kaldıysa, kendi suçu değil mi? Bir baba ne kadar kötü olursa olsun... Öyle demeyin cancağızım, şimdi kim bilir ne oldu aralarında. Asıl suçlu o Selahattin beydir, ben bunu bilir bunu söylerim. Yok, nemize gerek, Selahattin bey de iyi insandır, beyefendi insandır, ama bir kere bir terslik olmuş işte, gül gibi karısına da yazık etti buncağıza da yazık etti. O Selahattin köpeği! Aman, öyle demeyin Adem bey. Neyse, biz karışmayalım, duymamış olalım. Şimdi kızın babası bu adamsa daha ne diye böyle durup bakınıyor? Ne yapsın...

Evet, babasını arayıp bulacaklar. Kızın diyecekler, sizlere ömür. Evet, sizlere ömür, yaşayın inek arabaları, atın kıçındaki sinek gibi, bir manda pisliğinin yere çöküp kalışı gibi, çürümüş bir domatesin pis pis cıvıması gibi yaşayın. Sizlere ömür! Sizler uzun ömürlü olacaksınız. İzettin bey de uzun ömürlü olacak. Bak, lacivertleri çekmeden gelememiş. Ayaklarında terlikleriyle, pis bahçe pantalonuyla gelememiş. Gelebilir mi? Yarınki törende baş oyuncu olacak. Cenaze alayı filminin sefil başoyuncusu. Oysa, hiç bir şey yapmayacak, cebinden beş kuruş harcamayacak... Çünkü ölünün yastığının altında —iyi ki ve ne güzel— cenaze kaldırma işine yetip artacak para var. Evet, İzzettin beye haber verecekler. Şaşıracak baba, önce inanmayacak. Ya Veli bu olayı silemezse aklından, gözünün önüne ölmüş bir abla getirirse hep? Bu kötü olur işte. Çok kötü.

Çekmeceleri temizliyor. Selahattin budalasının mektuplarını ne diye sakladım? Hepsini yırtacağım,

hiç bakmadan. İşte böyle. Evet, yırttıkça içim soğuyor. Selahattin'e kızmıyorum gene de. Selahattin diye birine gönül verebilene kızıyorum artık. Kendini o nereye aktığı bilinmez sulara alabildiğine bıraktığı yıllar... İşe yeni başlamış. Selahattin'i gördü mü deli gibi olurdu, boğazına bir şeyler düğümlenirdi. Üvey anasının sevimsizliği Selahattin'in varlığını öne çıkarıyordu besbelli. Ah o uykusuz geçmiş geceler, gözyaşlarıyla kaç su yıkanmış geceler. Geceler, sabahlar, gündoğumları, sıkıntılı akşamlar... Selahattin denen hayvanla düşer kalkar mı insan?

Selahattin denen hayvanla düşe kalka az daha hayvanlaşıyordum. Dünyayı atlar gibi, öküzler gibi, köpekler gibi görmeye başlıyordum ben de. Eksilebilir insan, hem de kendi gözünde küçük düşebilir. O zamandan beri başedilmez bir sıkıntının pençesinde çırpınıyorum. Arındıramayacağım bir pislikle pislenmiş duyuyorum kendimi. «İnsan olan bir insan» (babasının deyimidir) Selahattin'e gönül verir mi? İnsan Selahattin diye bir hayvanın sözüne inanır da onun yatağına girer mi? Ne kadar yıkansam, ne kadar ölsem. ne kadar kendimi öldürsem gitmeyecek benden bu kirlenmişlik duygusu.

Fatma hep geçmişi, hep olmuş bitmişi düşünüyor. Kafasını alamıyor geçmişin bulanık kıvrımlarından. Gerçekte, kandırılmış olmasaydı, evli bir erkekle yaşamak bu kadar sarsmazdı onu. Bir erkeği bir başka kadınla paylaşıyor olmanın acısını duyardı, o kadar. Selahattin ona doğru dürüst söyleseydi, ben evliyim deseydi, karımı boşayamam deseydi. Fatma onu daha çok severdi belki de. Git derdi belki o zaman, karına git, çocuklarını yoksun bırakma... Bana da gel, beni de unutma, ister gözlerime bakmak, ellerimi tutmak için, ister çılgınlar gibi sevişmek için. Selahattin ona doğruyu söylemiş olsaydı her şey çok kolay olacaktı. Önemli olan, sevişmiş olmak değil, bir hayvanla sevişmiş olmak. Acı olan, kötü olan bu. Bu Selahattin değil de bir

başka Selahattin olsaydı örneğin, kaçınır mıydı Fatma kendini ona her şeyiyle vermekten? Bu Selahattin sevilmemelidir, bir başka Selahattin sevilmelidir. Nasıl Selahattin olmalı bu başka Selahattin? Yemek yerken ağzından köpükler saçmayan bir Selahattin. Basmakalıp bir iki sevgi sözünden sonra insanın üstüne beygir gibi çökmeyen bir Selahattin. «Bana kalırsa boşayacağım ama, gelgelelim karı boşanmam dedi tutturdu!» diye yılışmayan bir Selahattin. Evin içinde çıplak ayaklı dolaşmayan, ikide bir geğirip her geğirtinin sonunda sıkı bir «Estağfurullah» çekmeyen bir Selahattin, kebaptan ve kadınların cinsel organlarından başka bir şeyler de düşünebilen bir Selahattin. Adam gibi biri.

Bu bir başka Selahattin'i gözünün önünde şöyle canlandırmıştı bir gün: Orta boylu biri. Zayıfça. Gözlerinin içi gülüyor. Olur olmaz şeyler anlatıyor ikide bir. Belli ki tutkun Fatma'ya. Fatma ona yakın olmak istiyor. Deli misin diyor öbürü, ben evliyim! Yani, diyor Fatma, karına kötülük olmasın diye mi? Adam gülüyor. Karıma kötülük olmasın mı? Bilmem, hiç böyle bir şey düşünmemiştim, düşünmem için fırsat olmadı. Öyleyse neden dokunmuyorsun bana? Sana dokunursam, diyor gülerek, bir araya gelmiş oluruz. Kim bilir, bakarsın aynı şeyin iki ayrı parçası gibi oluruz. Sen acı yüklenirsin. Benimle olmak istersin hep. Sen bana bağlanırsın, ben sana bağlanırım. Ne kötülük var bunda? diyor Fatma şaşarak. Ne kötülüğü olacak, sevgimizi kurumlaştıramayız. Çocuğum olsun istersin... Neden olmasın? diyor Fatma. Gülüyor, gülüyor, gülüyor. Ben, diyor, seni karından ayırıp kendime bağlamak isteyecek biri miyim? Derken bir de bakıyor iki öyle bir Selahattin yok, başka bir Selahattin varmış ve artık yokolmuş. Bayağı üzülüyor.

Fatma Selahattin'in mektuplarını yırttıktan sonra sedire uzandı. Şimdi sıkılmadan, öfkelenmeden bakıyor gerilere. Selahattin: ayıdan bir beyefendi. İlk mektubun sıcaklığı ve bayağılığı: «Fatma hanım, si-

zi ilk gördüğüm andan beri duymuş olduğum aşk yüzünden size anlatamam diye korktuğum aşkım için yardımlarınızı ve bana bir kardeş, bir dost yakınlığı göstereceğinize inandığımı bildiririm. Fatma hanım, ben yalnız ve şu dünyada gülmemiş biriyim. Aylardır sizin hayalinizle yaşayan birinin sizin yolunuzda bu ölümlü dünyadan ayrılarak dönülmez yola gitmesini istemiyorsanız bu hayranınıza gülümseyiniz, gülümseyiniz ki onun da şu dünyada gönlü ferahlasın...» Bir gün Selahattin ona şöyle demişti: «Ben bu güzel mektupları nereden yazacaktım, eli kalem tutan bir tanıdık var, hepsini ona yazdırdım.»

Ne güzel yoketmiş, ne güzel yırtmıştı o pis mektupları: «Fatma hanım, evlenmemizde hiç bir engel yok. Bir küçük engel var ki ben onu engel bile saymıyorum. Genç yaşımda bir cahillik edip hiç de dengim olmayan ve sizin gibi iyi aile terbiyesi almış bir insan da olmayan ve çok basit ve ailemize yakışmayan bir kızla evlendim. Söylemesi ayıp, o zamandan beri kan kusuyorum ve bunu herkes de bilmektedir. On gün önce kendisi de bu durumun böyle gitmeyeceğini anlamış olacak ki bana eğer istemiyorsan ayrılırız dedi. Ben asıl onun bu sözünü hiç beklemediğimden şaşırdım. Ama buna karşılık benden yüz bin lira istiyor ki ben bu parayı bir çırpıda denkleyemem. Ele güne rezil kepaze olmamak için bu parayı vereceğiz. Bu da vakit istiyor. Çocuklarıma sizin bakmanızı söyleyemem. Çünkü bu yaşta çocuk kahrı mı çekeceksiniz? Eski işlerden zarara uğramış olmasam çok iyi olacaktı. Son yaptırdığım katları satabilirsem ben borcumu öderim ve karım için parayı da denklerim. Dıştan bakınca benim gibi bir müteahhit çok kazanıyor, ama yakından baktığımızda öyle değil. Para konuşarak başınızı ağrıttığım için özür dilerim, ama siz benim hayatta en yakın arkadaşım olacağınız için bunları bilmelisiniz. Yoksa ben karımla ayrı durmaya çoktan razıyım. Çünkü aramızdaki geçimsizlikten o kadar bıkmış durumdayım ve karım da bundan bıkmış durumda.

Aramızda şiddetli geçimsizlik var Fatma hanım...»

Binbir rengin binbir kokuyla seviştiği zamanlar: düş zamanları. O yıllar her şey düşten yapılmıştı, gerçekler bile. Ne kadar budalaca yaşanmış da olsa, eşsiz bir şey olarak yaşanmış günler. Düşler, hep düşler, uyanıkken ve uyurken görülen düşler. Deniz kıyısında evleri olacak, ikide bir denize girecekler birlikte. Üç de çocukları olacak. Fatma, Selahattin'in varlığı kadar çirkin buluyor şimdi bu düşleri. Evleneceğiz, nasıl olsa evleneceğiz, şu lanet karı evet dediği gün evleneceğiz, bari evlenene kadar birbirimizden yoksun kalmasak. Yoksun kalma Selahattin, yoksun kalma, çiğ insan etinden ve pişmiş koyun etinden yoksun kalma sakın. Pekiyi, birbirimizden yoksun kalmayalım, ama biz birbirimizden hep yoksun kalacağız, birbirimiz için hiç yokmuşuz gibi, birbirimiz için hiç olmamışız gibi. Hep böyle. Şimdi olduğu gibi.

Hayır, uyku tutmayacak.

Kalktı, evi kıyı bucak süpürmeye girişti. Korkunç bir ölüm hazırlığıydı bu. Ama ona korkunç gelmiyordu. Ölüm dünyanın en kolay, en olağan, hatta en sevimli şeyi sanki. Ölmeyecek, yeni bir dünyaya doğacak. Bir eşsizlikler dünyasına, bir güzellikler ülkesine doğacak. Selahattin adının hiç bir kitapta yer almadığı bir dünyaya. İşte, tam anlamında bir ölüm hazırlığıydı ve bir yol hazırlığı kadar güzeldi. Selahattin'in o ahmak mektupları şimdi sinek kanatları, hamam böceği yumurtaları, toz birikintileri arasında, bin parçaya bölünmüş olarak cansız yatıyor. Bu ölüm mektupların ölümü müdür, yoksa Selahattin'in ölümü mü? Hayır, hayır, sonunda her şey benim ölümüme dayanacak, her şey benim ölümümde düğümlenecek. Birdenbire bir düşünce saplandı kafasına: Selahattin'i öldürmek düşüncesi. Bu düşünceyi kovdu birden. Yerleri tahtabeziyle sildi. Bir de baktı ki gün ağarıyor. Düşlediği o bir başka Selahattin yanında olsaydı şimdi ne güzel olurdu. Nasıl sevindi bu özlemine ve günün doğmasına. Dayak-

la geçen çocukluğunda, akşamları gül pembesine boyanan dere gün ağarırken altın sarısı olurdu. Dayakla geçen çocukluk. Selahattin'in yüzünden yediği baba dayağı son dayağıdır. Babasıyla ilişkisinin son noktasını belirler. Bir süre sonra evden çıktı, çıkış o çıkış, Selahattin'e kaçtı. Soğuk bir geceydi o gece. Sanki karlar içinde bir masal prensine gelin gidiyordu. Ah, dedi birden, öldürsem şu Selahattin'i. Selahattin'i öldürmek düşüncesi gene takıldı kafasına. Aman canım, ölmüş bir Selahattin hiç bir şeye benzemezdi. Selahattin'in ölmesi, ölçüsüz bir kebap yeme arzusunun yokolması demektir. Yazık değil mi! Gülmekten alamadı kendini. Yavaşça yatağına uzandı. Cumartesiydi. Uyurdu istediği kadar.

SEKİZ

Bir cumartesi. Damlardan sarkan bir cumartesi. Bir sıkıntı cumartesisi. Güzel Yurt Aile Çay Bahçesi. Bu bahçe benim kaç yıllık alışkanlığım. Hep yeniden yaşamak istediğim bir şey; bir alışkanlık işte. İşte Selahattin'in evi, şuracıkta, karşımda. Selahattin'e bu kadar çok kızıyorum, daha ne diye burada oturup onun evini kaçamak bakışlarla gözlüyorum. Sevmek köpekleşmek midir? Değildir. Burada bir bit yeniği olmalı. İçimde hiç bir sevgi kırıntısı kalmadı ona karşı. Daha ne diye... Selahattin'e kızıyorum dedim ya, değil. Öfke bile duymuyorum ona. İçim buz gibi. Ona ve her şeye soğudu içim. Hiç ısınmayacak. Belki de hiç ısınmayacak. Neden gene de Selahattin diye biri yaşıyor şuramda? Hayır yüreğimde değil, kafamda yaşıyor. Neden? Kafamda yaşıyor işte. Yüreğimde de yaşıyor olmasın? Olamaz. Çok korkunç olur bu. İçimin bulaşığını yıkadım ben. Gelse, yanıma otursa, bir şeyler söylese sevinir miyim? Hayır, tepem atar, her yanım titremeye başlar, belki de suratına bir tokat patlatırım. Elime dokunsa, yılana dokunmuş gibi olurum. Hem söyleyecek sözü mü var ki?

Ne diye unutamıyorum onu, bilmem ki. O hep böy-

le kalacak mı içimde? Bende hep böyle sürecek mi? Ur gibi, kanser gibi sürecek mi, öldürene ya da sürüdürene kadar. Ben onunla mı biteceğim? Ne ki o, beni bitirsin? Değer mi? Demek ki önemliydi. Öyleyse neden kovdum onu? Kalsaydı yanımda öyleyse. Ben de onursuz bir yaşamı, yalanlarla dolu bir yaşamı sürdürür giderdim. Uy, bunu düşünmek bile donduruyor her yanımı. Hem ben Selahattin için bir hiç'im. Bir kadın Selahattin için bir hiç'tir. Selahattin için kadın demek kadının cinsellik organı demektir. Ben bunu deneylerimle biliyorum.

Evet, Fatma bunu deneyleriyle biliyor.

Güneşin çocuk başı gibi güzel güzel durduğu, güneş ışıklarının çocuk saçları gibi pırıl pırıl saçıldığı bu sabahta kafasına bir işgal ordusu katılığında yerleşen bunca düşünce öfkeyle doldurdu yüreğini. Öfke az sonra karmaşık bir duyguya dönüştü: insanın gönlünde hiç bir ateş tam olarak sönmez. Bu duygu, geldi geldi, yüreğinin orta yerine çöreklendi, başedilmez bir gerçeklik gibi. Oysa, iyi biliyor Fatma, Güzel Yurt Aile Çay Bahçesi'ne gelişi Selahattin'e yakın olmak için değildi yalnızca. Güzel Yurt Aile Çay Bahçesi onun yaşamında büyük bir yer tutar yaşamının bir parçası olmuştur. O nice sıkıntısını burada çay içerek gidermiştir. Burada oturup romanlar okumuş, ışığı az karanlığı çok düşler kurmuştur. Hep onu demiştir kendi kendine: Güzel Yurt Aile Çay Bahçesi alışkanlık oldu benim için, buradan taşınsam da, ne yapar yapar, hiç değilse ayda bir kere buraya gelirim. Böyle soğuk günlerde değil ama. Güzel günlerde.

Güzel Yurt Aile Çay Bahçesi onun için biraz da Şadi Bey'iyle önemlidir. Emekli felsefe öğretmeni Şadi Bey'iyle.

— Fatma, yavrum, beni aramışsın. Ben günlerdir gelemedim buralara. Romatizma mıdır nedir, belki de kireçlenme, dizlerimin üstüne basamıyorum. Yaşlılık ve yalnızlık. Yaşlıysan yalnız olmayacaksın, yalnızsan yaşlı olmayacaksın. Bak sana bir de ki-

tap getirdim. Havalar soğudu ama, artık burada pek oturulmaz. İçerisini de sen sevmiyorsun, doğru, içerisi sana göre değil pek. Neyse, birazcık bir sıcaklık var havada gene. Melek söyledi, seni görmek istedi dedi, ben de onu görmek istiyordum dedim. Artık yaşlandın, benim yanımda kol diyor Melek, ben olmaz diyorum. Olmaz. Burası güzel bizim için, ama iyi havalarda. Ne yapıyor senin haylaz Veli? Haylaz da değil ya çocuk. Sana son verdiğim kitabı okudun mu? Sana durmadan soru soruyorum, sen ağzını açmaya fırsat bulamıyorsun, gene ben konuşuyorum. Söyle bakalım neden aradın beni, önemli bir şey mi vardı?

— Önemli bir şey yoktu Şadi Bey amca, sizi görmek istedim, o kadar. Canım sıkılınca sizi görmek isterim.

— Çok iyi ettin. O zaman şu kitabı al. Bunu ne yapıp yapıp okulmalısın. Şimdi sen bunu okurken benim bir yere uğramam gerekiyor. Yavaş yavaş oraya uzanayım ben. Güneş de ufak ufak ısıtıyor hani. Vaktin var mı?

— Var.

— Öyleyse bekle beni, konuşuruz. Ben gidip şu işi bitirevim.

Evet Fatma, bu kitabı ne yapıp yapıp okumalısın. Sen yanlış yapıyorsun, Şadi beyin verdiği kitapları şöyle bir karıştırıyorsun ve okudum diye geri veriyorsun.

Okumaya zorlanıyor. Okuyamıyor. Tedirgin oluyor. Bu tedirginliğini de seviyor biraz. Okuyor. Sonra gözlerini kapıyor. Az önce okuduğu şeyleri beyninin süzgecinden geçiriyor. Başını tutturamadık, bir de ortasından okusak. Ayıp, öyle kitap okumak olur mu? Olur, neden olmasın! Gözlerini kapıyor. Ne diyordu? Basit anlamında felsefe... Basit anlamında felsefeden ne anlıyoruz? Bak Fatma, kafanı kullan, demek basit olmayan anlamı da var felsefenin. Felsefe bazı sorunlara kesin yanıtlar getirmek ister. Ne istermiş? Kesin yanıtlar getirmek istermiş. Adam

gazeteci gibi güzel konuşuyor. Evet, neydi? Felsefenin evrensel sorunlara açıklamalar getirmek istediği göz önünde tutulursa bundan ne çıkar? Felsefenin birçok şeyle ilgilendiği çıkar. Acımadan vuruyor. Bu Şadi Bey amca da nereden bulur bu kitapları. Şakayı bırak. Ne demek bu? Ne demek olursa olsun. Biliyor ki yazmış. Sen daha mı iyi bileceksin? İyi de, ölmeyi kafaya koymuş kendi halinde biri için ne önemi var bunların? Olsun daha ölmedik. Neydi? Felsefeyi tanımlamak istersek ne diyeceğiz? Felsefe, diyeceğiz, evreni, doğayı tanımlamak ister. Güzel. O, en genel sorunlara yönelik bir araştırmadır. Aldın mı şimdi? Hiç bir şey anlamadın. «Anlamadan oku, okudukça anlayacaksın» demiyor mu Şadi Bey amca! Şadi Bey amcanın yetiştirdiği insanlar arasında mebuslar, doktorlar, yazarlar var. Gerçekten bu insanlar kendileri mi yetişir, yoksa onları öğretmenler mi yetiştirir? Beni hangi öğretmen yetiştirdi? Dur bakalım... Avni Ziya Bey... Haydi canım sen de! «Felsefe her şeye iyi gelir» der Şadi Bey amca, «ölüme, yalnızlığa, acıya, yorgunluğa.»

— Geldim canım kızım, hem işimi bitirdim, hem ayakkabılarımı boyattım. Gene bugün de dipdiriyim işte. Ayaktayım. Ben kimselerin üstüne yıkılmak istemem. İstesem de yıkılabileceğim kimse yok. Sen üşümüyorsun belli. Gençlik. Ben üşüyorum.

— Kalkalım Şadi Bey amca.

— Nereye gidelim?

— Benim eve gideriz. Hiç gelmediniz.

— Oh, Melek de anlattı, sen de anlattın, o minare gibi evin tepesine ben nasıl çıkarım?

— Yavaş yavaş...

— Sonra oradan nasıl inerim?

— Ben indiririm sizi. Ya da kalırsınız, hep kalırsınız.

— Anlaşıldı, ömrümüzün sonlarında, yani tam zamanında üstüne yıkılaack birini bulduk.

— Başımla birlikte.

— Sağol. Pekiyi öyleyse. Yavaş yavaş çıkarız.

Aybaşı olsaydı, benim küçücük bir balık lokantam var, seni oraya götürürdüm.

— Ben balık alırım.

— Gerçekten mi? Rakı da alır mısın?

— Alırım. Ama dokunuyor size, yanlış bilmiyorsam.

— Yaşamak kimseye dokunmaz. Bana dokunmaz. Karaciğerime dokunuyor olabilir. Ama kesin söylüyorum, bana dokunmuyor.

— Öyleyse rakı da.

Rakıyı önce aldılar. Sonra da balık. Yahu, ne yapıyorsun? Gönlün zengin, anladık. İstavrit dururken palamut alınır mı? Baksana anasının nikahını istiyor. Ah Fatma kız, sen adam olmayacaksın. Melek'in tersisin sen. Ve tırmandılar merdivenleri. Dizlerimde çiviler çakılı sanki. Kalbim mi? Kalbim şimdilik iş görüyor. Tekleye tekleye de olsa. Oh, şu koltuğun üstüne bir çökeyim. Tamam. Kahve mi? Yok, ben kahve falan içmem. Saat kaç? Dörde geliyor. Eh, sen balıkları daha sonra yavaş yavaş hazırlayana kadar vakit akşam olur. Yahu şu senin komşular eve erkek getiriyor demesinler senin için. Yani, beni görüp de. Neye gülüyorsun yaramaz kız. Sen de kendini erkekten mi sayıyorsun diyeceğine katıla katıla gülüyorsun. Pekiyi, az önce kahkahalarla gülüyordun. Bu kızda bir şey var. Şimdi hüngür hüngür ağlıyor.

— Ne oldu sana kız, nedir derdin? Anlat bakalım.

— Bir şeyim yok.

— Az önce gülüyordun, şimdi ağlıyorsun.

— Dünya böyle amcacığım. Bir gülünür bir ağlanır.

— Haydi canım!

— Bakın, ben ölmeye karar verdim.

— Ölmeye mi karar verdin? Hoppala.

— Alaya alıyorsunuz.

— Tersine, ciddiye alıyorum ve üzülüyorum. Nasıl olurmuş o? Ölmemeye karar vermelisin. Senin yaşında birinin alacağı ilk karar ölmemek kararı

olmalıdır. Hem, söyle bakalım, neden karar verdin ölmeye?

— Melek duymasın.

— Başlatma Melek'ten. Melek kim oluyor. Melek benim için artık o zibidi ressamın karısından başka biri değil ki. Söyle bakalım, neden ölümü seçtin?

— Dünyada yerimi bulamadım.

— Kimse bulamaz yerini. Kimseye bir yer ayrılmamıştır. Herkes küçücük yerini kendi yaratır. Cennet ya da cehennem değil burası. Burası dünya. Herkes kendi yerini kuracak. Efendice ya da hergelece. Hem, ne demek yerimi bulamadım. Sen öğretmensin. Demek ki yerini bulmuşsun. Yoksa, aşk falan mı?

— Kendimi aşağıladığım çok oldu.

— Yoksa şu Selahattin dediğin adam mı?

— Evet, kendimi aşağıladığım çok oldu bu yüzden. Ne ayıp şeydi benim için artık hiç sevmediğim bir adamla yanyana olmak, birlikte olmak. Neden kopamadın ondan öyleyse? diyeceksiniz bana. Yapamadım. Kimsem yoktu. En çok neye kızıyorum biliyor musunuz, kimseye saygısı olmayan bir hayvanı sevmiş olmama kızıyorum. Yoksa, biliyorum, birini sevmek küçültmez ki insanı. Yolda görünce beni, ben sana vaktiyle şöyle şöyle yapmıştım der gibi bakıyor, en çok buna dayanamıyorum. Yoksa, sevgi haktır. Evli olması da engel değildi. En büyük engel hayvanlığıydı. Görev yapar gibi sevişmemesi de güzeldi, insan sevişirken sonsuza ulaşmaya çalışır. Ah, size neler anlatıyorum. Kendinden başka kimseyi sevmiyor, başta kendisi olmak üzere herkesi aşağılıyordu. Aşağılık olduğunu bile bile yaşamak, aşağılıklığını severek yaşamak, herkesi aşağılık saymak ne kötü şey! Bazı iç organlarından ve bazı dış organlarından başka bir şey düşünmüyordu bu adam. Hiç sevmediğim babamdan koptum. Onun yüzünden. Sevmiyordum ama babamdı. Oysa, hiç sevmediğim babamdan, çok sevdiğim, sevilmeye değer bulduğum biri için kopmak isterdim. Ne

güzel olurdu o zaman ama! Küçüldüm onunla, küçüldükçe küçüldüm.

— Bak benim Fatma kızım ağlıyorsun. Çok güzel anlatıyorsun, ama ağlama. Gerçi, ağlamak her şeye iyidir, dinle beni. Ağlasan da ağlamasan da içindeki tersliği gidermeye çalış.

— Küçüldüm ben.

— Sen mi? Sen o değilsin ki artık. Sen o saygısız herifi sevmiş olan o küçücük kız değilsin ki artık. Değiştin. Değişmiş olmasaydın gene onunla olurdun şimdi. Ya da ona benzeyen bir başkasıyla kim bilir.

— Ama içimde bir ses var, hiç de böyle söylemiyor

— Biliyorum. İnsan olmanın en zor yanı budur. Hem o'sun, hem o değilsin. Elbette bir şey var, yaşanmış bir şey. Bu yaşanmışın sende bıraktığı izi silemezsin. Bu izi silmeye çalışma boşuna. Kimse yaptığı üç beş yanlışla ölçülemez. Kim bilir, belki aşk doğrudan da üstün bir şeydir. Her neyse. Bir şey yaşanmıştır. Yaşanmıştır ve bittiği kadar bitmiştir, bitmeyen yanı da kalsın öylece, ne zararı var sana.

— Seviyor muyum dersiniz onu?

— Evet, biraz da buradan geliyor. Galiba seviyorsun onu. Ama sevmemelisin. Onu nasıl sevebilirsin artık! O olduğu yerde kaldı. Ne olduğu yerde kalması, küçüldükçe küçülüyor. Kuzum siz nereden buluyorsunuz bu iki paralık adamları? Sen, Melek... O gittikçe küçülüyor, sen gittikçe insan oluyorsun. Daha önce azçok dayanılır gelen yanları bugün iyiden iyiye dayanılmaz gelecektir sana. Sen en güzel düşlerini boşa harcamış olmanın sıkıntısı içindesin. Ama olma. Dünya böyle, yitirmeden kazanamazsın. Hiç üşümemiş, hiç aç kalmamış, hiç dayak yememiş çocuklar yakındır ölüme. Sen ne diye ölümü üstüne alıyorsun? Hiç oralı olma.

— İntihar, Şadi Bey amca...

— İntihar çaresiz kaldığın zaman geçerlidir. Elin ayağın tutmadığı zaman. Artık bittiğin, bitmeye

yüztuttuğun zaman. İntihar bana yakışır, sana çirkin düşer. Hep iyi şeyler yapmaya bak ve yaptığın hiç bir şeyden pişmanlık duyma. Pişmanlık duygusu öldürücü bir duygudur. Sıradan bir insan ol, zararı yok, ama ödünsüz yaşa. Hele kendine hiç ödün verme. Hele ölüm konusunda. İntihar son çaredir, ya da son çaresizliktir. Bir daha intihar sözünü duymayayım ağzından...

— Ne yapsam?

— Çılgınlık yap. Yeni insanlar çıkacak karşına. Böyle kapanıp kalma, kendine canım kızım. Ev, okul, çay bahçesi... Başka dünyan yok mu senin?

— Siz olsanız ne yaparsınız?

— Çılgınlık yaparım. Kendi dışıma taşmaya bakarım. Önemli olan kendi dışına çıkabilmek. Gerçek insan kendiyle kendi dışında yaşar. İnsanlara kavuşmak, insanlarla buluşmak zorundasın. İnsanlar senin bir parçandır. Sen de onların bir parçasısın. Hiç bir şey seni insanlardan koparmaya yetmemeli. Hele insanlıktan payını almamış biri nasıl olur da seni böylesine dünyadan koparır! Akıl almaz bunu...

— Rahatım yalnızlığımda.

— Evet, kendini öldürmeyi düşünecek kadar. Bak canım, bana kalırsa, dünya sana zor geliyor. Kaçıyorsun dünyadan. Sen şimdi balıkları getir de ben ayıklayayım güzel kızım.

— Bir tane balık zaten amca, onun için, bizi uğraştırmasın diye büyük balık aldım.

— Ben üstüme alsam bu balık işini.

— Hayır, olmaz. Siz yorgunsunuz, belli. İsterseniz şu sedire uzanın. Oradaki kitapları karıştırın.

— Bütün kitapların bu kadar mı?

Fatmo'nın yüzü pembeleşti.

— Bu kadar, dedi. Ama yakında epeyce kitap alacağım.

Fatma mutfakta bir şarkı mı mırıldanıyordu, yoksa Şadi beye mi öyle geldi?

DOKUZ

Bir yandan çayını yudumluyor, bir yandan da kuru ekmek parçalarını didikliyordu. Birden Selahattin'in kaba görüntüsü dikildi karşısına. Buradaydı sanki Selahattin, masanın bir ucunda da o oturuyordu sanki. Gerçekle düşün aynı anlama gelir gibi olduğu, çakışır gibi olduğu yerler vardır. Fatma, Selahattin'in görüntüsünü kovmaya çalıştı ama beceremedi. Gülüyordu Selahattin.

Fatma, Ayselin sözlerini anımsıyor:

«Kim bu kara kaşlı kara gözlü ve arsız suratlı adam? İnşaatçı mı? Mühendis mi? Hadi kız! Ha, yalnız inşaatçı. Ev mi yapıyor yani bu? Sevsinler. Kız nereden buldun bu adamı sen böyle. Bakışı bakış değil, gözüm kör olsun. Bin gönlüm olsa birini vermem ona, akılsız sen de! Seni seviyor muymuş? Haydi kız, bu adam öylesi değil, bu adam kimseyi sevmez. Görürsün bak yüzüstü bırakır seni.»

Çayını bitirmeye çalışıyor, lokmalar ağzında taşlaşıyordu. Bu pis görüntü ne zaman defolup gidecek karşımdan, gene dudaklarını şapırdata şapırdata kebap yiyor pis. O çirkin görüntü, Selahattin'in olduğundan da çirkin görüntüsü yokoldu, geriye pis renkler, pis biçimler, pis kokular bırakarak uçtu gitti. O sıra Fatma çocukluğunun renklerini, özellikle de haşhaş çiçeklerinin canalıcı renklerini anımsadı. Sonra gelincikleri getirdi aklına. Sonra gülleri. Çocukluğu bu üç çiçeğin değişik renklerine boyanmıştı. Bu boyalar döküldü gitti çoktan.

Çocukluğu taşlı ve çatlak bir toprakta, hiç bellenmemiş, tohum yüzü görmemiş bir toprakta, karların susuzlukların, çiyanların yuvanladığı bir toprakta boynu bükük papatyalarla dolu küçücük bir çiçek bahçesidir.

Çayını bitirir bitirmez sokağa çıktı. Aralık sonlarında bu koyu güneş ne oluyor? Her şey onun ölümünü süslemeye hazırlanıyordu sanki. Haşhaş çiçekleri gibi, güller gibi, gelincikler gibi bir güneş. O

buruşa buruşa açan haşhaş çiçeklerine ne çok benziyor güneş. Camların üzerine buruşa buruşa serpiliyor. Kocaman taçyaprakları yüzüyor gökte. Morpembe taçyaprakları. Kış güneşi.

Şadi Bey amcanın dedikleri doğru mu, insan kendi kendini öldürmemeli mi? Ben yani dış dünyaya mı açılmalıyım? Şadi bey amcanın dedikleri belki de doğru: ölümü uzun uzun düşündüğün zaman kendini öldürme gerekçelerin yitip gidebilir, çekilmez duruma gelmiş yaşamı düşündüğün zaman da ölüm bir çare gibi çıkar karşına, iyisi mi güzel kızım ölümünü düşün ama sakın kendini öldürme, bu arada durumunu düzeltmeye çalış.

Benim amacım da şu dünyadaki iyileşmez durumumu ölümle düzeltmek değil mi?

Dışa açıl, diyordu Şadi bey amca, öyleyse en güzeli bir otobüse binip Boğaz'a gitmek.

Yıllardır görmediği, bakmadığı, başını çevirdiği dünyaya yeniden açılıyordu. Şaşılacak şey, çoktandır görmemişti dünyayı, şimdi onu akıl almaz ölçülerde güzel buluyordu. Ölmeye karar vereli beri hiç yaşamadım, ondan önce de hemen hemen hiç yaşamadım. Çocukluğumda... Şimdi nedir bu ikide bir karşıma çıkan çocukluğum! Yeniden yaşamaya mı başlıyorum? İnsan çocukluğuyla yeniden ilişki kurarak mı başlar yeniden yaşamaya? Bir zamanlar Selahattin vardı. Uçuyordum havalarda. Gördüklerim çok güzeldi ama gerçek değildi, İlk olarak şarap içen bir adamın kötü bir şarabı şarap diye tanıyıp sevmesi gibi. Şimdi her şey gerçek olduğu için de acılı ve çok güzel. Meğer ben yıllardır pis bir sıkıntının ellerinde çırpınıp durmuşum. Yıllardır bir yerlerim durmadan ağrımış da bana göz açtırmamış.

Güneşin bol bol aydınlattığı bir dünyayı görmek, bir daha görmek, bir daha görmek, ölmeden bir daha görmek. Otobüslerde dolaşa dolaşa akşamı etti Fatma. Uykusuzdu. İki günün ve bir gecenin uykusuzluğu varlığını ölüm gibi zorlamaktaydı.

Eve döndüğünde karanlık basmıştı. Uyusam iyi

olur, diye düşündü. Uyumakta iş yok, diye söylendi, yakında gece demeden gündüz demeden uyuyacağım. Ne garip, diye düşündü, ölümü uyku saymak. Uyumalıydı, uyumalıydı. Hiç ölmeyecekmiş gibi. Sonra, günü gelince çekip gitmeliydi. Sedire uzandı. Uzanmasıyla uykuya dalması bir oldu. Düşler, düşler düşler... Bu düşlerden bir başkası çok korkabilir. Selahattin'in etleri çürümekte olan kafatasını elinde tutan bir iskelet Fatma'yı gül pembesi bir dere boyunca kovalıyor. Bir süre Fatma boğuşuyor iskeletle. İskeletin kafası kopuyor bu arada. Dereye doğru yuvarlanıyor kafatası. Gittikçe büyüyerek yuvarlanıyor, çığ gibi büyüyerek. İskeletin üstüne yeni bir kafa kondu: babasının kanlı canlı kafası. Her zamanki gibi ön dişleri eksik, pis bir sesle bol bol sövebilsin diye. İskeletle Fatma çok uzun bir tünele girdiler, kolkola. Sıçrayarak uyandığında buz kesmişti. Soyundu, yatağına yattı, uyuyamadı.

Sabahı böyle buldu, bu sanrılı çırpınışlar içinde.

Uyanır uyanmaz yorgandan çıkmış olan sağ ayağının baş parmağıyla karşılaştı. Sağ ayağını yorganın içine çekmedi. Sol ayağını da çıkardı yorgandan. Sol ayağını sağ ayağının üstüne koydu. Yalnızlığın derinlerine gömüleli beri anlamsız bir ayrıntıcılığa tutulmuştu. Her şeyin ayrıntılarına dalıyor, her ayrıntılı şeye çılgınca yöneliyordu. Perdelerin saçakları, örtülerin kıvrımları, sokakta birbirine dolanan çocuk sesleri, ekmeğin gözenekleri, bardağın üstünde kalakalmış bir damla su onu alıp götüren şeyler olmuşlardı. Bir kıyıda denizi gözlemeye koyulsa, gözleri birbirini kovalayan dalgacıklara takılıp kalıyordu. Bu da büyük bir durgunluk veriyordu gündelik yaşamına.

Çocuklara ders verirken birden durup kalıyor, sınıfın penceresinden dışarılara bakıyor, ilk gördüğü şeyin ayrıntılarına dalıp gidiyordu, çocuklardan biri bir şey sorana ya da bir yaramazlık yapana kadar. Başlangıçta oyalayan hatta dinlendiren bu takılma gittikçe yorucu, tedirgin edici olmaya başlıyordu.

Bulutlara saatlerce dalıp gitmek, aç acına, kımıldamadan. Güzel Yurt Aile Çay Bahçesi'ni biraz da bu yüzden seviyordu: orada her şey ayrıntıdan yapılmıştı, daha doğrusu ayrıntı adına yapılmıştı. Orada her şey kafası karışık bir insanın belleği gibi birbiriyle hiç ilgisi olmayan küçük küçük şeylerden kurulmuştu.

Bu ayrıntı yağmuru onu her an bir başka görüntünün peşine düşürüyordu. Çocukluk, çocukluktan genç kızlığa geçiş, mahalle çocukları, annesinin iniltileri, kavgalar, yoksunluklar, tümü ölümsüz ayrıntılarıyla karşısındaydılar, bütün bunlar onun dünyasında kıyısız bir ayrıntılar denizi oluşturmaktaydı. İğrenç sesler, budalaca yargılar, kötü şarkılar, aptalca bağırmalar bile onun zihninde kalıcılık kazanıyor, kalıcılık kazanmakla kalmayıp beyninde saçaklanıyor, kabarıyor, tel tel açılıyor, taştıkça taşıyordu. Bir de bir söze takmıştı aklını, Selahattin'in «Bizler azçok mühendis sayılırız anladın mı?» sözüne. Bu söz kafasında her an değişik bir biçimde billurlaşıyor, akıl almaz çeşitlilikte yansılar veriyordu.

Ayaklarının parmaklarını seyretti uzun süre. Şakaklarına saplanan hafif bir ağrı beyninin dinlenmişliğiyle tersleşiyordu. Şakaklarındaki ağrıyı unutmak için ayaklarının ayrıntılarını gözledi. Anlamsız bir fikir belirdi kafasında: Selahattin'e bu ayaklar götürdü beni. Neyse, diye düşündü, nasıl olsa kendimi cezalandıracağım, kendimi cezalandırırken ayaklarımı da cezalandırmış olurum. Ama gene de seviyorum ayaklarımı. Hayır, ayaklarımın bir suçu yok, o gün ayaklarım geri geri gidiyordu. Ayaklarım gönlüme söz geçirebilmiş olsaydı. Ayaklarının ayrıntıları perdenin ayrıntılarına kavuşuyordu. Gözleri perdedeydi şimdi. Bu perdenin güllerini eliyle işlemişti. Perdenin eteğinde pembe güllerden beş tane, sarı güllerden dört tane. Soldan ikinci gülün, ilk sarı gülün bir yaprağı kısa kalmış. En sonraki gül de öbürlerine göre biraz cılız sanki. Bu perdeyi

evleneceği adamla geçireceği uzun yıllar için, bütün bir yaşam için özenle, umutla, sevinçle işlemişti. O günleri şimdi anmak istemiyor.

Yatağında doğruldu yavaş yavaş. Karnı zil çalıyordu.

İKİNCİ BÖLÜM

BİR

«Beklenmedik olay. TORAMAN TİCARET. Daha da güçlendik. Büyük Fırsat. İfrazlı, tapulu arsalar. Firmamızın yeni parsellemiş olduğu Marmara Denizine nazır Alaca köyü İmar ve İskan Bakanlığının Konut bölgesi içinde ve Sanayi bölgesi yanında arsalarımızın satışına başlanmış olup, arsalarımızda Cami, Okul, Yeşil Saha, Otopark yeri ayrılmıştır. Su, elektrik, yol vardır ve hemen ev yaptırıp oturabilirsiniz. TORAMAN TİCARET. Taksitle alanlara bile ifrazlı tapuları ve çapları verilir. Arsaları gösterme ücreti alınmaz. Her gün saat 11 ve 14 de ücretsiz olarak servisimiz vardır. TORAMAN TİCARET yuvanızı garanti ediyor. Pazar günleri için EK SERVİSLER de yapmaktayız. Fiyatlar M2 1.500 ile 15.000 TL arasında değişmektedir. Bu kâğıdı saklayın, aşağıdaki çekiliş numarası ile çekiliş yapılıp kazananına en iyi arsalarımızdan biri ikramiye olarak verilecektir. BIZDE GERÇEK OLAN HİZMETTİR. GÜNDEN GÜNE DEĞERİ DÜŞEN PARANIZA TORAMAN TİCARET BİR GARANTİDİR. Arsa kışın alınır diyoruz ve sizi TORAMAN TİCARET'e bekliyoruz. DEĞİŞMEYEN GÖRÜŞÜMÜZ EN UYGUN FİYATLA HİZMETTİR. Konut sorununa dur diyen işletmecilik TORAMAN TİCARET. Tapunuzu almak için iki resim bir isimle gelin. Nasıl olur demeyin gelin görüşelim. Bu kâğıdı sakın atmayınız ve lütfen sizin arsanız varsa bir başkasına veriniz, ayrıca ikramiyemizi unutmayınız. HER KUŞUN BİR YUVASI, HER İNSANIN DA BAŞINI SOKACAK BİR ODASI OLMALIDIR. Bu yüzden TORAMAN TİCARET geleceğini-

zin garantisidir. İkramiye numarası: 56900789065.»

Selahattin yeni arsa satışları için yeni bastırdığı el ilanına dalıp gitmişti. Bu seferki daha iyi oldu, diye düşünüyordu, neydi o geçen seferkindeki zırvalar! Bir arsan varsa bir daha al ne demek! Bizim kilerin salaklığı. İlle ben bakmasam... Yok, bu seferki iyi oldu.

Üstünde bir sıkıntı vardı. Sıkıntısı kocaman midesinde en küçük bir yer bırakmamış olan kebaptan çok yaşamıyla ilgili kaygılarından olmalıydı. Ben ne olacağım sorusunu sık sık sormaya başlamıştı ne zamandır. Artık yaşamına bir çekidüzen vermeliydi. Yaşamının başedilmez düzensizliğini rakıyla kapıyordu nicedir. Karısı öleli beri ve çocuklarını ben bunlara bakamıyorum diye köye göndereli beri tam bir dağınıklık içindeydi. Baba olarak görevini yapıyor muydu? Onların okuması için gereken parayı sağlıyordu doğrusu. Pekiyi, çocuklar liseyi bitirince ne olacaktı? Onlara kalkın İstanbul'a gelin diyebilecek miydi? Üstelik anasından ikide bir yakınmalı mektuplar alıyor, mektuplara parayla karşılık veriyordu. Anası çocuklardan yakınmaktaydı. Köyleri kente çok yakındı ama büyük oğlan ben her gün okul için o kadar yolu çekemiyorum diye tutturmaktaydı.

Çocukları İstanbul'a getirtse? İyi ama onlara kim bakacak? Bakımı kolay, para olduktan sonra, değil mi? Kolay olur mu? Kim göz kulak olacak onlara İstanbul gibi yerde? Hele bir de parayı ceplerine koyup ortalığa düştüler mi bul onları bulabilirsen, meyhanede mi olurlar, kerhanede mi, kim bilir! Şu zamanda çocuk yetiştirmek kolay mı? Neyse, bunları düşünmek için zaman var daha, hele bu kış da geçsin bir, olmazsa baharda bir köye gidip bakarım duruma, o zaman karar veririm en iyisi.

Aradan yıllar geçti, Selahattin şimdi o eski Selahattin değil elbette. İstanbul bir okuldur, eşeği bile yontar, adam eder. Selahattin o hödük Selahattin değil artık. Banknot'a «pargalut» dediği, arsız arsız

güldüğü, kadınları kandırmak için kendi ağzından başkalarına mektup yazdırdığı, yemek yerken insanları tiksindirdiği, ağır kumaştan elbiseleriyle salınıp salınıp gezdiği, «nasıl bir şey arzu edersiniz?» sorusuna «en pahalısından olsun» diye karşılık verdiği günler çok geride kaldı. Biz onu yıllardır görmedik, oysa o şimdi tam anlamında bir beyefendidir, geçen yıldan beri de birinci sınıf insanların büyüklükleri ya da çıkar hesapları yüzünden girdiği bir kulübe alınmıştır. İstanbul'un sıradan yerlileri şeftaliyi hâlâ elleriyle yerken, Selahattin şeftaliyi tabakta ince ince soyar.

Para ve kadın... onun doyduğu, ya da yiyip yiyip mide fesadına uğradığı şeylerdir. Ne var ki bir eksiklik duygusu içindedir. Fatma'nın benden kopmasına göz yummakla iyi etmedim diye düşünür zaman zaman. İyiydi, der, güzeldi hem de. Kendinden vermeyi bilirdi, karşılıksız verirdi hem. Gözünü budaktan esirgemezdi. Ben o zaman bilemedim bunları. Sonra karşıma çıkan kadınlar hep beni yolmaya baktılar, o öyle değildi ,gözü cebimde değildi, Allah'ı var şimdi. Cebine para koymaya kalkardım da elimi eliyle iterdi. Huysuzdu ama, huysuz olmasına huysuzdu, bağırdı mı ortalığı inletirdi, sözünü esirgemezdi bir de, karşısında erkek mi var çocuk mu var ayırmazdı, işte bu yüzden kafamı kızdırırdı ikide bir. Kadın dediğin erkeğin yanında biraz alttan almayı bilecek, bunda o yoktu.

Evet, Fatma'yı düşünür zaman zaman, düşünür ve içini bir özlem basar. Gitsem, kapısını çalsam, hâlâ orada mı oturuyordur? İkide bir bu soruyla karşılaşır kendi içinde. Kendisi o mahalleden taşınalı iki yıl oluyor, hemen hemen Fatma'yı görmeyeli de bir o kadar var. Gitse, Fatma'ya içini dökse, ben artık çok değiştim, artık çocuklukları ve yaramazlıkları olan o adam değilim dese olmaz mı? Ya kovulursa, O zaman kaldırıp vurması gerekmez mi? Yok canım, gerekmez. Gene de onu tutan, gitme sakın diyen bir şey var. Hayır, hayır, gitmemeli. Git-

memeli.

Fatma ona önceleri bütün kadınlardan farksız görünmüştü. Daha sonra birlikte olduğu hatta evlenmeyi düşündüğü kadınlar Fatma'da varolan bir şeyden kesinlikle yoksundular. Selahattin bunu epeyce sonra iyice sezdi ama ince şeylere bugün bile pek çalışmayan kafası bu şeyin ne olduğunu hiç bir zaman belirleyemedi. Yalnız Fatma'nın öbürlerinden çok daha okumuş etmiş oluşuyla açıklanamaz bu. Fatma'nın gözü tokluğuyla da başlı başına açıklanamaz. Evet, başkalarında olmayan bir şey vardı onda, bugün bile Selahattin'ın içini yakan bir şey.

İçtiği zamanlar Fatma karşısına dikiliveriyordu. Boyasız yüzü, tozlu pabuçları, eski giysileriyle. Hep öyle alaycı bakışlarla bakıyordu Selahattin'e, biraz da aşağılayan bakışlarla bakıyordu. Selahattin o zamanlar en çok bu bakışlardan yakınırdı. «Köylüyüm diye mi küçük görüyorsun beni?» demişti bir gün dayanamayıp, «Hayır, köylüsün diye değil, ben de köylü sayılırım, köylüsün diye değil, hödüksün diye» demişti Fatma da.

Selahattin yıllar içinde kendi açısından epeyce başarılı olmuştu. Fatma elbette başarı demeyecektir buna. Ya ne diyecektir. Üçkağıtçılık diyecektir belki de. O benim çabamı, benim emeğimi görmek istemedi hiç. Yaptıklarımı hep hafife aldı. Bizler olmasak evleri kim sağlayacak bir anlatsa ya bana? Sanki karşısındaydı Fatma şimdi, kendini onun karşısında bir sanık gibi duyuyor, savunmasını yapıyordu. Ben ki, diyordu, önünde sonunda bir cahilim, ama benim de bir yerim var. Senin yerin mi, diyordu bu sefer Fatma, senin yerin insanlara kargayı bülbül diye yutturmak, insanların alın terini dolandırmak, senin yerin çocukların umudunu ucuza kapatmak.

Bir gün bu yüzden iyi bir kavgaya tutuşmuşlardı. Pekiyi, ne istiyorsun, bu arsa ve inşaat işini bırakıp gidip tapu dairesinde ya da bankada çalışmamı mı istiyorsun? Evet, onu istiyorum. Hay-

di ordan, siz kadın değil misiniz, hepiniz para canlısısınız, konuşmaya gelince... Para canlısı sensin, kadınlar para canlısı oluyorsa senin erkekliğin... Bak benim erkekliğimi karıştırırsan yersin tokadı... Öyle erkeklik ayıda, eşekte, maymunda da var. Ben erkeklikten doğru sözlü olmayı anlarım arkadaş, ince olmayı, adam olmayı anlarım. Senin erkekliğin başka erkekliktir ki benim için bir şey yazmaz... Yazmaz mı, söyletme şimdi beni...

Gerçekte Selahattin'in işi oldukça zor bir işti. Yıllardır ona buna yüzsuyu dökmek, yaltaklanmak, yalanlar söylemek. Kolay şey mi bu? Selahattin'in bunu çok kolay, çok severek yaptığını söylemek biraz yanlış olur. O sefilliklerini ilaç içer gibi gerçekleştirir, ama gerçekleştirir. Kendisini özenle yetiştirmiş, kimsenin beş kuruşuna göz dikersen sıçarım gagana diye yetiştirmiş olan köy çocuğu babası ikide bir sanki mezarından doğrulur da dikilir karşısına, basar kalayı. Bir zamanlar Selahattin hep babasının bu tür sövgüleriyle uyanırdı uykularından. Şimdi işine daha da alıştı, artık işi onu hiç mi hiç sıkmıyor. Zaten artık para babası oldu, artık parayı eliyle tutmuyor, maşayla tutuyor.

İşini azçok okumuş etmiş iki adamıyla sürdürüyor. Artık onlar çalışıyorlar onun adına. Abdullah onun sağ koludur. Reşit de Abdullah'ın sağ kolu. İt ite, it de kuyruğuna. Abdullah'la Reşit geçinemezler, birbirlerine girerler iki günün başı. Abdullah'a sorarsanız Reşit onun yerine göz dikmiştir. Toraman Ticaret'in genel müdürü olmak istemektedir. Genel müdürlük sıfatı Abdullah'a Selahattinin verdiği bir sıfattır, Abdullah'ı maaşından çok bu sıfat ilgilendirir. Oysa işin yapısı gereği Reşit'in hiçbir sıfatı yoktur. Yakında Toraman Ticaret'e iki sekreter alındığı zaman Reşit'in de bir sıfatı olacaktır. Hiçbir zaman bu bir genel müdür sıfatına eşdeğer bir sıfat olmayacaktır elbette, ama olsun...

Gerçekte mekanizma çok basit: iki kişi bir adamı çalıştırmakta ve bir kişi iki kişiyi sömürmekte. Ara-

da kalan Abdullah maşadır ve iş yapmadığı gibi sömürüden de pay almamaktadır. İş yapar görünen ama elini doğru dürüst işe sürmeyen iki kişi hiç çalışmadığı gerekçesiyle ikide bir azarlanan ama gerçekte işe yetişebilmek için canını dişine takmış olan bir kişinin üstünde tam anlamında egemendir. Egemenlerden biri para, öbürü de boş bir onur peşindedir. Gerçekte Abdullah bütün benzerleri gibi tam yalıtkan bir maşadır, el yakmaz yani. Beyefendinin —Selahattin'e bir süredir kendi buyruğuyla beyefendi deniliyor— isteklerini aşağılayıcı tavırlarla Reşit'e iletir. Böylece büyük bir ticari kurum tıkır tıkır işler. Abdullah Reşit'in beyefendiyle ilgili ileri geri yargılarını beyefendiye götürmediği gibi, beyefendinin Reşit için kullandığı «zurna», «atnalı», «çomar», «zibidi» gibi sıfatları da Reşit'e duyurmaz.

İşyerinin düzeninde bir aksaklık varsa Selahattin bu aksaklıkla doğrudan doğruya ilgilenmez, onu yalnız Abdullah'ın dikkatine sunar. On iki yıldır hukuk fakültesini okuyup bitirebilmek için çırpınan Abdullah sorunu önce hukuk açısından ele alır. Hukuk Selahattin'i hiç ilgilendirmez. Onun inancına göre hukuk yararlı olmaktan çok zararlı bir şeydir, çünkü hukukun temelinde insanın eşitliği ilkesi yatar. Hukuk dedin mi adaletlilik ya da adaletsizlik gelecektir akla. Oysa Selahattin kökel yani doğal ve iyileşmez adaletsizliğe inanmaktadır. Bak der, yaratan kurdu kuşu bile birbirine benzemez yaratmış-insanı mı birbirine benzer yaratacak! Bilir ki birbirine benzeyenlerin oluşturduğu bir dünyada onun işi bitiktir. Her neyse, işyerindeki aksaklığı tartışmadan düzeltmek görevi doğrudan doğruya Genel Müdür Abdullah Çelik'in omuzlarındadır.

Selahattin tedirgin düşüncelerin avucundan kurtuldu ve Abdullah'ı çağırdı.

— Bak oğlum Abdullah, bu Reşit zibidisine sen çok güveniyorsun ama o güvenilecek adam değil aslında, neden dersen dalgacının biri. Gitmiş gene bu

ilanları mavi kağıda bastırmış.

Ilanların mavi kağıda basılmasına karar veren Abdullah'tı.

— Söyledim beyefendi, kaç kere söyledim, bu çocuğun aklı söz tutmuyor, şimdi evet diyor şimdi unutuyor.

— Bir daha söyle. Aklı almaz onun. Hem sen Fehmi beyin gönder dediği yere göndermedin mi onu, gene bunlar eski yerde mi basıldı?

— Gönderdik beyefendi, gönderdik, yalnız onların işi çokmuş, acele olmaz demişler.

— Adı batsın bu heriflerin yahu. Sonra, bak, Abdullah, yavrum, sen yüksek okumuş bir insansın, ben böyle mi yazıp verdim sana bunu? «Beklenmedik olay»ı başlık yapacaktınız. Neyse, haydi git de bana bir maden suyu aldır.

Abdullah çıkar çıkmaz Selahattin geğirdi, arkasından yellendi. Sodayı beklemeden çıktı gitti. İçinde bir sıkıntı vardı. Sıkıntılarının ruhsal olduğuna inanıyordu ama gene de kuşkuluydu. Sıkıntı dediğin elbette ruhsaldır ama neden senin sıkıntıların hep o kebaplardan, o kadayıflardan, o rakılardan sonra basıyor? Boynunu çeviremez oldun, göbeğin densiz gibi her yere senden yirmi santim önce giriyor. Kıçın büyüdü, gerdanın sarktı, bacaklarını ayıra ayıra yürüyorsun. Kadına yaklaşmakta zorluk çekiyorsun, yakında atlara yardım ettikleri gibi sana da yardım edecekler o konuda. Tamam, iş adamısın, bu işin yakışığı budur, parasız biri gibi derisi kemiğine yapışmış dolaşamazsın, ama kan boğacak seni. Gidip bir yerde kan aldırsan ya da insanlık uğruna bir yoksula bir yerde kan falan armağan etsen. Doktor ne diyor? Ne üçkağıtçı o da. Beyefendi, diyor, en az otuz kilo vermelisiniz. Ben mi, otuz kilo mu? Pekiyi, nasıl vereceğiz? Az yiyerek. Ya, öyle mi? Bir de tansiyonunuzu alalım. Ooooo, siz ne yapıp yapıp zayıflamalısınız, benden söylemesi. Zart sana namussuz, al işte. Senden söylemesiymiş. Sen kimsin benim yanımda?

Zaman insanları bir yaklaştırır bir uzaklaştırır. Nereden, nereye... Olse yanyana gelmez dediğiniz iki kişi bir bakarsınız kolkola gidiyor. Yaşam damarlarında taşıdığı binbir görünmez etkiye göre birçok insanı birbirinden koparır, birçok insanı birbirine bağlar.

Öyleyse ressam Fehmi'yle iş adamı Selahattin'in dostluğuna da hiç şaşmamalıyız.

Biri, Fehmi, kulaktan dolma da olsa dünyanın ne olduğunu bilen, bu arada işini de bilen, çıkarını da bilen, bazı bayağı beğeniler yanında bazı ince beğeniler de gezdiren bir İstanbul çocuğudur. Öbürü, Selahattin, daha yeni cilalanmış, cilası daha kurumamış bir tahtadır.

Yakınlıkları bir zenginler kulübüne iki ay aralıkla üye olmaları üzerine başlar. Kulübe önce Selahattin'i aldılar, Selahattin her anlamda yetkinleşmiş bir iş adamıydı nicedir. O sıra Fehmi karısıyla kaynanasının kalkınma programını izleyen güçlü bir programla ressamlığı ya da daha doğrusu boyalı aylaklığı piyasa ressamlığına yeni dönüştürmüş, bu büyük çabası bazı çevrelerde ilgi uyandırınca güçlü bir zengin olmasa da güçlü bir zengin adayı olarak kulübe alınmıştı. Topluluğa son katılan Fehmi'yi topluluğun sondan bir önceki üyesi Selahattin bir günün içinde tanıyıp sevdi. Daha önceleri Fatma'nın uzaktan belirlemeleriyle tanımaya çalıştığı bu adam şimdi derya gibi bir adam olarak çıkıyordu karşısına. Bu kadar bilgiyi kafasına nasıl sığdırmış bu adam, vallahi billahi! Bugüne kadar pekiyi neden iyiden iyiye yolunu bulamamış bu adam? İçmeyi biliyor, işini biliyor, şakacı, iyi giyiniyor, yani eşsiz insan... Bir de bu adama pezevenk der dururdu o Fatma delisi. Ulan, ne deli karı. İnatçı şey, yaramaz kız.

Çabucak arkadaş oldular. Selahattin Fehmi'de

gerçek bir deha, Fehmi Selahattin'de gerçek bir yaman adam buluyordu. İşin içinde Slahattin'in bir küçük hesabı da yok değildi: Fehmi'yi etkilersem, Fehmi karısını etkilerse, karısı Fatma'yı etkilerse...

O gün işyerinden çıkar çıkmaz Fehmi'nin atölye dediği izbe ama bol kazançlı o sevimsiz yerin yolunu tutarken bu Fatma işini iyice bir deşmek düşüncesindeydi Selahattin. Kadınların bencilce isteklerine oyuncak olmaktan ve ev sıcaklığına yıllardır uzak kalmaktan yorulan ruhu şimdi artık Fatma'yı bir zorunluluk olarak istemekteydi. Şu Fatma işini Fehmi'ye açmakta temiz bir iyilik var, diyordu kendi kendine, bizim aramızı yapsa yapsa onun karısıyla kaynanası yapar.

Bunun için Fehmi'yi biraz şaşırtmak, biraz pohpohlamak, biraz da doyurmak gerekiyordu. Kafaya koymuştu, onu iyi bir yemeğe götürecekti. Ona garsonlar karşısındaki gücünü gösterecekti. Şöyle çalgılarla, şarkılarla, ışıklarla, pahalı yiyeceklerle göz kamaştıran bir ortamda Fehmi'yi kafaya almak daha kolay olurdu.

Fehmi'ye olan bulanık sevgisiyle Fehmi'yi iyi bir iş için kullanma isteği birleşince Selahattin yeni Mercedes'ine bindiği gibi atölyenin yolunu tuttu. Fehmi'nin adı atölye olan bu işyerinde akşam saatleri yaz günlerinde bile nemli ve sıkıntılıdır. Fehmi her sıkıntıyı olduğu gibi akşam saatlerinde burada olma sıkıntısını da konyakla giderirdi. Konyak şişesi çoktan yarılanmış, günün son ışıklarından hiçbir belirgin iz taşımayan bu boğuntulu yerde akşam bir zamansızlık gibi her yeri kaplamıştı.

Fehmi günün dalavereli işlerden arta kalan hantal anlarını atölyenin ancak küçük bir bölümünü kaplayan resim sehpasının başında geçiriyor. Kafasında aydınca düşünceler, sanatçı düşünceleri...

Fehmi sanatı hiçbir zaman bir zorunluluk diye, bir vazgeçilmezlik diye yaşamadı. Sanatçı olmak onun gözünde çok cafcaflı bir törene bir ucundan katılmış olmak demektir. Beyefendiyle tanışıyor mu-

sunuz? Tanıştırayım, ressam Fehmi bey! İşte bunun için. Bir de bu kadar az emekle başka hiç bir şey yapamayacağı, eşek bile güdemeyeceği için. Belli bir sanatçı topluluğunun dışında kalan o geniş sanatçı topluluğu her ülkede ve her çağda bir tembeller ordusu oluşturmuştur. Fehmi de işte bu ordunun görkemli bir neferi olmak istiyordu.

Bunlar böyledir, zamanı önce bol keseden harcarlar, bir avuç leblebi gibi, önemsiz düşler gibi harcarlar, sonra, vakti boşa geçirmişlik duygusu gelir yapışır yakalarına, artık yapacak bir şeyleri yoktur, artık içlerindeki uyuşukluk şeytanına hiç söz geçiremeyeceklerdir, bir süre sonra anlarlar ki çok küçük yaşlarda oluşturdukları o güzelim tasarıları, insan olma adına gerçekleştirecekleri büyük tasarıları artık yoktur ve olmayacaktır. O zaman, bari günü kurtaralım diye kolayından bir çırpınma içine girerler. Düşünüyor gibi yapmaları, gözlerinin ara sıra yapay bir biçimde bir noktaya takılması, sözlerindeki karmaşık kıvraklık, ikide bir anlamış gibi kafayı sallamaları bundandır.

Fehmi alkole ve boyaya batmış, gene bulmuş kendini, diye düşünüyor Selahattin. Bunca boyayı birbirine karıştırarak ne yapıyor bu, dur bakalım. Vay be, kendine göre ne güzel yapmış, hay ocağın batmasın senin, kadının koca kıçını Kadıköy vapurunun üstüne nasıl oturtmuş böyle! Yok canım, çok güzel olmuş Fehmi kardeşim, keşke daha çok anlasak da daha çok övsek yürekten. Vay be, bu da yeni mi? Besbelli bu adam elinde bayrak tutuyor. Aferin, böyle şeyler de yap. Yok canım, şaka yaptık bilmez olur muyum? Sen insan adamsın ha, onlara benzemezsin sen. Özgürlükçü olacaksın, tamam, ama özgürlüğü de özgürlükçü oldum diye çok istemeyeceksin. Canım, hepimiz o sizin özgürlük dediğiniz şeyden bol bol istiyoruz, o başka, ona aldırma sen. Özgürlük istiyoruz derken işleri karıştırmayalım. Hah, hah, hay!

Fehmi tartışmayı kesiyor ve resmiyle ilgili açıkla-

malarda bulunuyor, hiç bir zaman doğru dürüst anlamadığı, anlamayacağı resmiyle.

— Biçimlerin incelenmesi, diyor, ışıkların tabanda doğal bir biçimde karşılamasıyla, karşılaşıp bir örgü oluşturmasıyla, bir anlamda da karşıtlaşmasıyla daha bir etkinlik kazanıyor. Burada bizim karşımıza çıkan şey çağdaş bunalımın ta kendisidir. Bu da bir anlamda cinsel bunalım demektir. Hepimiz biliyoruz, dizginlenmiş cinsellik sanayi dünyasının ve daha doğrusu makineleşmiş dünyanın karmaşıklığı içinde belli bir engellenmişliği yansıtıyor. Burada sanatçının özgürlüğü çıkıyor işte ortaya, neyse tartışmayı açmayalım gene, yani özgür olma isteği çıkıyor.

Demek kadının kıçı geminin üstüne bu yüzden denk gelmiş, diye düşünüyor Selahattin de.

Fehmi açıklamalarını sürdürüyor.

— Her şey bizim genel olarak, bakın genel olarak diyorum, genel olarak engellenmiş duyarlılığımızda açıklanıyor Selahattin bey kardeşim. Size bir konyak...

— Yok, içmem, sen konyağı bırak resmi anlat!

— Evet, her şey, cinsellik de başka şeyler de... Dünya karmaşıklaştı. Ne diyorduk. İnsanın sorunları büyüdü deyim yerindeyse. Şöyle anlatayım, ben burada ne iş yapıyorum, resim sanatını gerçekleştiriyorum kendi açımdan. Ama bu arada yaşamımı sürdürebilmek için, dikkat edin, yalnızca yaşamımı dürüstçe sürdürebilmek için burada reklamcılık yapıyorum...

— Yahu, doldurma işte şimdi o bardağı yemek vakti...

— Bir tane daha doldurayım da. Ne diyordum? Bastırılmış duygular bizim gerçek yanımızı açıklamakta. Toplumculukta da reklamcılık diye bir olay var. Reklam ve resim örneğin. Yani, kısacası, ben engelleniyorum ve toplum beni engelliyor. İnsan engellenmediği zaman kendini tam bir güçlülükle yaratabilir mi? O başka! Zaten bol bol engel var.

birazını kaldıralım. Neyse çenem açıldı. Nasılsınız bakalım? Ne var ne yok?

— Ben neden böyle sana vakitsiz geldim diye sorsana?

— Ben mi vakitsiz...

— Yahu ben vakitsiz geldim diyorum. Seninle gidip bir güzel kafa çekeceğiz şimdi.

— Aman yapmayın, ben bu gece de eve geç gidersem Melek vallahi...

— Adı üstünde, Melek. Yapmaz bir şey.

— Evet ama...

Zayıf bir nazlanmaydı bu. Az sonra eylül akşamının ince serinine çıktılar, havayı içlerine çekip Mercedes'e bindiler. Az sonra çalgılı bir gazinodaydılar. Fehmi gazinonun kulakları patlatan karışıklığında, biraz da geceyi beleşe kurtarmış olmanın sevinciyle atıp tutuyordu.

Gazinonun bazı insanlara sevimli hatta vazgeçilmez gelen dumanlı, gürültülü, bol kokulu havası Fehmi'nin daha önce konyakla gevşemiş olan sinirlerini biraz daha gevşetti. İçki masasında her zaman yaptığı gibi ruhunun bütün vidalarını gevşetti, bütün musluklarını açtı, bütün yaylarını boşaltti, öylece kalakaldı. Şimdi pelte gibi, hoşaf gibi, ayva ezmesi gibiydi. Şimdi iyice renksiz, kokusuz ve ağırlıksızdı, gerektiğinde her şeye evet diyebilir, gerektiğinde susup öylece bekleyebilirdi. Uzamın ve zamanın dışındaydı sanki. Her zaman yok gibi bir şey olan varlığını, çelimsiz bir bedenle yırtık pırtık bir ruhtan başka bir şey olmayan varlığını şimdi iyice yok etmiş, kendi yarattığı gizemli havada eriyip giden dinci gibi hiçleşmiş, sıfıra ya da saçmaya indirgenmişti.

Selahattin büyük saygı ya da büyük rağbet gördüğü bu yerde sağa sola buyruklar veriyor, mezelerin seçiminde titiz davranırken ya da davranır görünürken son zamanlar iyice beliren bir tutkusunu, başkalarının ilgisini çekmek tutkusunu bol bol gerçekleştiriyordu. Amacı gazinonun yöneticisini aya-

ğına getirmek ve onun yaltaklanmalarını başta Fehmi olmak üzere herkese göstermek niyetindeydi Her zaman iki dakikanın içinde karşısına dikilip bin takla atan o eğitilmiş maymunu bugün kim alıp götürmüştü? Adam nice sonra çıktı geldi. Geldi ve ortalığı pis bir sevince, bayağı bir gırgır havasına boğdu. Fehmi bu gösterinin Selahattin için de adam için de taşıdığı önemi kavrıyor, kendisi de ormandan biri olduğu için ikisine yürekten hak veriyor hatta parmak ısırıyordu.

Sahne yerine konulmuş küçücük setin üzerinde üç beş zıpçıktının üç beş çalgıyla ve büyük bir telaş içinde müzik diye ürettiği şey şeytanı bile kaçırabilecek cinsten bir acaip sesler yumağıydı. Arsız suratlı bir delikanlı önündeki birkaç davul bozuntusuna habire vuruyor, her vuruşunda dahice bir işi gerçekleştiren ilımlı bir deli gibi tuhaf kasınmalarla kasılıyordu. Saksafoncunun durumu daha da özellikli ya da daha da içler acısıydı. Galiba topluluğun da başıydı o ve galiba kendini bütün müzikten sorumlu duyuyordu. Kendilerine bırakılan küçücük genişliği bütün varlığıyla kucaklamış gibi duruyordu. Ara sıra arkadaşlarına işaretler çekiyor, salona yapay bir sevecenlikle bakıyor, sazını üflemediği zamanlarda yapmacıklı bir gülüşle boşluğa doğru gülüyordu.

En basit anlamda insan ruhu taşıyan bir kişinin bu cümbüşe katılanması olanaksızdı. Ayrıca kimsenin olan bitenden yakındığı yoktu. Salondakiler ya kulaktan, ya ruhtan sağırdılar, çünkü bu müziği duyan bir kişinin tek tepkisi kaçmak olabilirdi. Fehmi'nin her türlü gerçek düşünceyi dışlayan ve her türlü zırvaya alışık olan kafası, pek alışık olmadığı bu cümbüş havasına boş bir kafatası gibi yerleşmişti. Selahattin'e gelince, onun şu dünyada bulup sevebileceği en yetkin ortamdı bu ortam, daha çoğunu öyle birinin kafası ve yüreği zaten özümleyemezdi. Selahattin burada müzik diye çalınan şey güm güm kafasına indikçe kendini buluyor, kendini mutlu ve

önemli sayıyordu.

Sözü döndürüp dolaştırıp Fatma konusuna getirdi. Bu konuyu Fehmi'ye daha önce de açmıştı ama o açış bir yoklama açışıydı, oysa şimdi tam olarak konuya girmek vardı. Fehmi'nin suratı daha çok dağılmadan, gözleri daha çok kaymadan, burnu daha çok morarmadan, başı omuzlarına daha çok gömülmeden, yüzünün deha çizgileri daha çok belirmeden, üstüne bir profesör havası gelmeden Selahattin ona bu işi bir güzel açıp ondan yardım istemeliydi. Bu yüzden Fehmi'nin resim sanatı konuşmak için, resim sanatı konuşmaktan çok kendini pazarlamak için giriştiği her atılımı ustaca çeliyor, konuyu açabilmek için söz arıyordu.

— Bak Fehmi kardeşim, dedi sonunda, Allah daha çoğunu versin, gönlüne göre bir düzen kurdun gidiyorsun. Seni kıskanmayacak odam anasından doğmamıştır. Karınla, işinle, neyinle tam bir insansın. Bunu yüzüne söylüyorum diye başka yere çekme. Sen gözün aydın vurdun gidiyorsun. Ya biz ne yapalım? Bize de Allah acısın. Karı yok, düzen yok... Hizmetçi tutarsın kaçar, kaçmasa sen kaçsın diye bakarsın, bir çamaşırı yıkamayı bile beceremez. Ne olacak benim sonum sen söyle? Çocuklar öyle bizimkilerin yanında sersefil...

Fehmi birden gazinoya getiriliş nedeniyle birlikte Selahattin'in neden sözetmekte olduğunu anladı. O zaman toparlandı, içtiği ve daha da içeceği rakıyı hak edebilmek için baştan biraz soğuk davranmak gerektiğini düşünerek ağırdan aldı.

— Yahu, herkes sana parmak ısırıyor, sen neler söylüyorsun arkadaş, ha? Çok şükür! Bu saydığın şevler eksiklik değil, bunların hepsi olur zamanla. Sen koca gemiyi sağlamış da çıpayı alamadık diye yakınan kaptan gibisin dostum. Sonra, bırak Allah aşkına, başına bir de karı derdi mi çıkaracaksın durup dururken! Bak, bu olmadı işte. Ama aşıksan o başka, o zaman... Yapma ne olur, sen çocuk olma. Rahatına bak, gez, çalış, uyu, din-

len...

— Beni dinle Fehmi bey kardeşim, beni dinle. Gönlüme göre birini karı diye almak benim de hakkım yahu.

— Beğen, beğendiğini de hemen al. Ne yani! Sana varmam diyecek...

— Bak bana, onu demek istemiyorum. Ben de diyorum artık kurtulsam bu yalnızlıktan...

Fehmi kafasında güle güle oynaşan binlerce tilkiyi aradı, Fatma'yı gözünün önüne getirdi. Fatma'yı, kendisine hep aşağılayıcı bir biçimde davranmış olan o huysuz kadını. Fehmi'nin içinde hep bir gün Fatma'ya sarılmak isteği isteklerin en umutsuzu olarak yaşamaktaydı.

— Fatma'yı biliyorsun, dedi Selahattin.

Artık konu açılmıştı.

— Fatma'yı diyorsan, o pek olmaz Selahattin bey. yahu. Sen bilirsin, ben pek karışmayayım ama... Bak, Selahattin'ciğim, sana Selahattin diyorum ama arkadaşlığımız adına öyle diyorum, Selahattin bey demiyorum, tamam mı? Sen de Fehmi de çık bana ya da nasıl istersen. Tamam mı? Ne diyordum, o kadın senin gibi olgun ve ileri görüşlü ve aynı zamanda geleneklerimize bağlı bir insana az gelir. Ama elinden geçirdiğin kadınlara güvenemiyorsan da şöyle iyi bir şey bulalım istiyorsan, düşünürüz.

— Bak Fehmi bey kardeşim...

— Yahu, sen de bana Fehmi de!

— Olur mu yahu? Sen koskoca ressam. Zaten bazen Fehmi diyoruz, ağzımızdan kaçıyor...

— Bırak Allah'ını seversen, her zaman Fehmi de!

— Pekiyi, Fehmi'ciğim, kardeşim, bu kadını ben yıllar geçti unutamadım yahu.

— İlk aşk unutulmazmış.

— Bırak, ne ilki ne ikincisi! Gözünü sevdiğim, elimizden geçen kadınları saysak...

Fehmi dümen kırmanın tam vaktidir diye düşündü.

— Öyleyse, dedi, Fatma'yı alırız sana, senin canın sağ olsun. Başıbozuk gibi dolaşıyor ortalarda. Belki o da seni unutamadı. Eh, namuslu da bir kadın doğrusu, bir uygunsuz yanını görmedik. Huysuzsa, sen onu bir güzel adam edersin kendi zevkine göre.

— Yahu, bana bak, bu kadın beni istemiyor yahu?

— Ne zamandan beri? Nasıl istemezmiş? Haddine mi düşmüş? Seni istemeyecek ha? Fatma ha? Hoşt. Kusura bakma bak, hoşt dedim ama ona demedim, sözün gelişi dedim.

— Yahu, istemiyor işte.

— Ama biz bir yaklaşımda bulunalım Selahattin yahu?

Yaklaşım sözünün güvenilir bilimselliği ve etkili söylenişi Selahattin'in içine bir tutam umut serpti. Ilık bir dinginlik gibi içinde sessizce yayılıverdi umut. Belki de bu umut gerçekte o sırada yudumladığı rakının bir yansısıydı.

Yaklaşım sözünü kullanmaya cesaret edemeyerek :

— Öyleyse, dedi, sen bir yaklaş bu işe bakalım, nasıl yaklaşıyorsan.

— Yaklaşım, evet, yaklaşım, resimde de böyledir bu. Bir yaklaşım eksikliği tuvalle arana kocaman bir duvar gibi, cenabet bir köpek gibi girer. Yapıyorum, yapıyorum ama bir türlü olmuyor dersin. Neden? Yaklaşım zayıf, yaklaşımda bir bozukluk var. O zaman sanatçıya düşen, içtenliği başka kapılardan zorlamaktır. Sanat da yaşam gibidir, bir kapı açılır, bir kapı kapanır ya da bir kapı kapanır, bir kapı açılır. Ziynet hanım valideniz yani annem onun ağzından girer burnundan çıkar. Bak, biz can dostuyuz, kardeşiz, tamam mı? Bunu iyilik miyilik saymanı istemem. Yarından tezi yok bu işin üstüne düşülecektir paşam!

Fehmi, bunu iyilik sayma derken, Selahattin'e çok sonra ödenmek üzere açık fatura kesiyordu.

— Eğer sen bu işi yap, ben de sana...

— Yok, bak bir daha sofrana oturmam böyle söylersen. Açık konuşuyorum, bir daha dünya yıkılsa, şu nimet hakkı için, biz babamızdan böyle gördük, böyle alıştık, bir daha sana Selahattin demem.

— İyi ya...

— Bir söz daha söylersen kalkar giderim. Eğer ben bunu bir şey karşılığı yapacaksam... Bir dostum için... Ne diyordum, bana bak, Selahattin, dost, içelim arkadaş, he, oh, mis gibi kayıyor boğazdan, sen bu işi düşünme daha, gene daldın gittin, düşünme, oldu bu iş, ver şu elini, ah anam benim, ne de nazik bir insansın:..

— Ziynet ablamız bu işin altından kalkar mı ki?

— Altından kalkar mı ne demek? Onun beceremeyeceği iş var mı? Eline kimse düşmesin. Kaynanam diye söylemiyorum, yaman kadındır. Analık etti bana. Biz ona bir şey yapamıyoruz, başka.

Bu sözüyle Fehmi az önce yazmaya başladığı açık faturanın altını imzalamış oldu.

— Evet, kaynanam diye söylemiyorum, yaman kadındır. Sapına kadar namuslu ama işbilir bir insan. Göreceksin, bu iş kısa zamanda çözümlenecek.

Bir süre sonra her şey birbirine karıştı. Kafalarında düşünceyi ve dolayısıyla sözü düzenleyen paslı mekanizmalar artık hiç çalışmaz olmuştu. Beyinlerinden çıkan ve sümüğe. daha çok salyaya benzeyen bir takım akıntılar dillerinin ucunda olur olmaz bir takım sesleri giyinerek söz gibi ortalığa dökülmekteydi. Birinin söylediğini öbürü anlamıyor, birinin konuştuğunu öbürü ya duymuyor ya dinlemiyordu. Ama hep konuşmakta, hep bir şeyler söylemekteydiler. Her şeyi birbirine dolaştırdıkları anda gecenin baş şarkıcısı sahneye çıktı. Kafaları ne kadar alkolde dağılmış olsa da bir şeyi ortak bir duygu gibi yaşamakta olduklarını ayrı ayrı çok iyi seziyorlardı: biliyorlardı, ikisini birbirine yaklaştıran

ve daha da yaklaştıracak olan şey küçük yanlarıydı.

ÜÇ

Aradan birkaç yıl geçmiş, Fatma'nın ölmeyi düşündüğü günler çok geride kalmıştı. Fatma geçmiş günlerde pahalı ve vazgeçilmez bir oyuncak gibi yanında taşıdığı ölüm fikrine artık gülerek bakıyordu. İnsan yaşamını zaman zaman bir ölüm isteği gibi saran şey belki de bir yaşama tutkusudur. Fatma pek de içtenlikli olmayan o acılı günlerden sonra düze çıkmıştı, kırık ve boş bir araba gibi bir o yana bir bu yana salınarak, daha önce isteyebildiği, bekleyebildiği, umutlanabildiği şeyleri gözden çıkarmış gibi yaparak gündelik çalkantılar çerçevesinde yaşayıp gitmekteydi.

Kirli gömleğini sırtından atarcasına evini değiştirmiş, uzak bir mahallede gene küçücük bir yere taşınmıştı. Böylece yaşamının tek lüksünden, Şadi beyle görüşme olanağından uzaklaşmıştı. Şadi bey gittikçe çöküyor, anılardan başka bir şeye artık pek ilgi duymayan çürümüş zihniyle yaşamdan kopmaya doğru gidiyordu. Gerçekte anılarla da canlı bir ilişkisi yoktu, onları mekanik bir biçimde ağzında döndürüp duruyordu. Evinden pek çıkamıyor, çıkmak da istemiyor, gelenden gidenden de hoşlanmıyordu. Melek'lerden ve Fatma'dan başka yakını olmadığı için bazı işlerini ister istemez onların eline bırakıyordu. Bazen Melek, bazen Fatma, kırk yılda bir de Ziynet hanım birkaç saatliğine Şadi beyin evine uğruyor, temizliğini yapıp gönlünü alıyorlardı.

Şadi beyin çöküşü, bunamaya doğru gidişi Fatma'yı yapayalnız bıraktı. Ne var ki Fatma yapayalnızlığa alışmıştı artık. Öte yandan, okul çevresinin yardımıyla pek de içine sinmeyen bir arkadaş çevresine girmişti, bu arkadaş çevresinde birkaç küçük gönül serüveni de yaşamıştı. Bütün bunları pek ö-

nemsemiyordu. Tek kaygısı Veli'nin iyi yetişmesiydi, bunun için de hiç bir şey yapamıyordu. Bu konuda iyice beceriksiz kalmış, bir ara annenden ve babandan kopmamalısın diye anlamsız bir biçimde kendinden uzaklaştırdığı Veli'yle doğru dürüst hiçbir ilişki kuramaz olmuştu. Veli'nın ilkokuldan sonra okutamamış olması Fatma'yı üzüyordu. Fatma'nın gözünde sessiz, biraz içine kapanık biraz da içten pazarlıklı biri olmuştu Veli. İçten pazarlıklı falan değildi, şaşkındı, o kadar. Ortaokulu okuması için yapılan anlamsız baskılar sırasında bir gün sırra kadem basmış, uzun süre ortada görünmemişti. Gazetelere verilen kayıp aranıyor ilanlarından bir yarar sağlanamamıştı. Albay kızı, gitti yavrum diye dövünüp duruyordu.

O günler Melek'in ve Ziynet hanımın aracılığıyla Fatma babasıyla uzaktan uzağa ilişki kurmuş, Veli'nin bulunmasına katkısı olsun istemişti. Bu uzaktan uzağa ilişkiler onu babasına birazcık yaklaştırmış, hatta bir kere Melek'lerde yan yana gelmelerini sağlamıştı. Bu karşılaşmada ikisi de birbirlerini suçlamamışlar, birbirlerine sevgi de göstermemişler, birbirlerine doğru dürüst bakmamışlar, anlamsız bir biçimde tasarımsal bir yansıtıcı aracılığıyla diyalog kurmuşlar, Veli'nin bulunabilmesi için yollar araştırmışlardı. İkisinin de birkaç kere gözü dolmuştu, ne var ki ikisi de büyük bir çabayla, daha doğrusu övünülebilir bir inatla ağlama duygusunu yenmişlerdi.

Fatma'nın babasına karşı yumuşaması için önemsiz de olsa birkaç neden vardı. Bir kere, babası artık iyiden iyiye yaşlanmıştı, sol bacağını hafifçe sürüklüyordu. İkincisi, o bağırıp çağırmayı en eski alışkanlık olarak her zaman sürdürmüş olan adam zamanla albay kızının edepsizliklerine iyice yenilmiş, onun bütün saldırılarına Melek'in deyişiyle başeğer olmuştu. Artık susup kalıyor, dalıp gidiyor, on söze bir sözle karşılık veriyordu. Huyu gereği ara sıra iğne sokuşturmuyor değildi. Ama bunu öy-

lesine zavallıca yapıyordu ki, bu durumuyla öfkeden çok acıma duygusu uyandırıyordu.

Veli bir yıl sonra çıktı geldi. Dokunulmazlığını kazanmış olarak geldi. Nerelerde sürtmüş olduğunu kimselere söylemedi. Sustu, domuz gibi sustu. Belliydi, bundan sonra aman bir daha kaçmasın diye gözünün içine bakacaklardı. Başarılı bir astronot gibi döndü, inişini doğrudan doğruya yumuşak bir biçimde ablasının evine yaptı. Neredeydin yollu soruları hep gezdim geldim diye karşıladı. Geldiğinde bitkin falan değildi, hatta biraz toplamıştı. Gömleği, pantolonu, ayakkabıları yeni olduğuna göre belki de bir yerlerde iş falan tutmuştu. Bolvadin'e, yıllardır kimsenin görüşüp yazışmadığı büyük teyzenin, yani Fatma'nın büyük ablasının yanına gittiği, orada paşalar gibi ağırlandığı nice sonra öğrenildi, bunun üzerine ablaya İzettin bey tarafından sitem dolu bir teşekkür mektubu yazıldı, oradan da enişte-nin kaleminden çıkma hoşt ankamında bir yanıt gönderildi.

Fatma Veli'ye çıkışmadı, üstelik çok yumuşak davrandı. Burada kal, dedi. Olmaz, dedi Veli. Babasının yanında kalacaktı, bir iş tutacaktı. Babasına ve annesine göz kulak olması gerekiyordu Günlerce iş aradıktan sonra bir basımevinde bir iş buldu. Baştan başlıyordu her şeye. Basımevinde yaptığı en önemli iş prova çekmekti. Ayak işlerine bakıyor, çay söylüyor, ortalığı topluyordu. İşinin onu pek sevindirmediği belliydi. Patron oldukça yumuşak bir adamdı, sert işler için herkese kolayca diş atabilen yardımcısını kullanıyordu.

Veli okul yaşamına dönmeyi düşünmüyordu. Ara sıra ablasına gidiyor, ara sıra da ablası onu işten alıp ya bir yere götürüyor, ya eve getiriyordu. Artık o içiçe oldukları, birbirlerine yüreklerini açtıkları, el ele denize gittikleri, kıyılar duracak mı durmayacak mı diye konuştukları günler çok geride kalmıştı. Son sıralar Fatma ona ne kadar yaklaşmak istediyse beceremedi, onun her yakınlaşma ça-

bası bir susuşa, bir anlamsız bakışa çarpıveriyordu. İnsanın insandan hiçbir kin, hiçbir öfke duymadan koptuğu yerler vardır. Öfkeyle, kinle ya da benzer bir duyguyla kopmak, kopmak değildir gerçekte, olsa olsa bağlanmanın bir başka biçimidir ya da bağlanmanın olumsuz biçimidir. En büyük kopuşlar gerçek ilgisizliklerle olur. Birinin size göre yok gibi bir şey olması. Artık hiç bir şey istemediğiniz, hiç bir şey beklemediğiniz, başarılarına sevinmediğiniz, kötülüklerine üzülmediğiniz biri tam tamına koptuğunuz biridir.

Belli ki Veli tüm yakınlarından, bu arada Fatma'dan da iyice kopmuştu. Başkalarıyla güle oynaya konuştuğu şeyleri Fatma'yla konuşmak istemiyordu. Sözünü etmek istemediği bir şey ortaya geldiği zaman kafasını anlamsız anlamsız iki yana sallıyor, ellerini oynatıyor, boş boş gülümsüyordu. Ne istediklerini sezdiriyor ne kaygılarını anlatıyordu. Sudan birkaç söz ediyorlardı birlikte oldukları zaman. Veli sessizlikten yapılma koca bir kalkanın arkasına sığınmıştı. Oysa Fatma'nın amacı yavaş yavaş Veli'yi işlemek ve onu okumaya yöneltmekti.

Güz mevsiminin ilk serini bütün yumuşaklığıyla varlığını duyurmaktaydı. Güneş ışıkları soğumuş, ortalığı ısıtmaz olmuştu. Bu soğuk ışıklar yokedilmiş doğadan anı olarak kalan son üç beş ağaç yeşilini soğuk bir sarıya dönüştürmeye başlamıştı. Kıyılar iyiden iyiye durmuş, gökler morarmış, denizler tam anlamında azmış kudurmuştu. Dağlar gibi, uçurumlar gibi, çıldırmalar gibi soğuklar geliyordu. Soğuk dağların ardında, diyordu Fatma, evet, bizi bekleyen günler orada. Ama hangi dağların? Burada dağlar yok ki. Soğuklar, kopmuşluklar, yalnızlıklar... yaşayıp yaşayıp bitiremediğimiz şeyler.

Evet, yıllar önce tasarladığı ölümü bir türlü gerçekleştirememişti Fatma. En çok buna kızıyor, en çok buna üzülüyordu. Ya ölüm ona uzak düşmüş ya da zaten o ölmeyi becerememişti. Ölüm, diyordu, benim bir türlü kıvıramadığım, belli ki hiç mi

hiç kıvıramayacağım bir şey. Ne var ki ölüm duygusu onu eğitmiş, onu yetiştirmiş, ona kendi üzerinde eleştirici olma gücü ve yetkinliği kazandırmış, onu bir tür koruyucu bilinçle ya da tam tamına bilgelikle donatmış, onu bir daha kolay kolay ölümden yardım istemez duruma getirmişti. Kendini öldürebileceğine inanmıyordu artık. Kendini öldürmek denilen şeye de inanmıyordu. İnsan, diyordu, yaşamını özenle kurar, kurmalıdır. Ölüm kim oluyormuş! İnsan doğal olarak ve dönüşsüz bir biçimde yaşam gücünü yitirdiği zaman kendini öldürme kararı alabilir, bunun dışında tüm kendini öldürme kararları tutarsızdır.

Bu yüzden ölümle aralarında sıcak bir dostluk vardı nicedir. Uzun buluşmaları sırasında sessizce dost olmuşlardı. Fatma ölümün korkunç bir şey olmadığını, yaşamaktan korkmamış ve gerçekten yaşamış kişiler için yaşamın bir başka biçimi olduğunu, yaşamamış kişiler için de açıkçası kullanılmamış bir hakkın önünde sonunda geri verilmesi anlamını taşıdığını anlamıştı. Kendisi yaşamışlardan değildi, yaşam hakkını kullanmayanlardandı, bir gün ölüm onu alıp gidecek, yerinde anlamsız bir boşluk bırakacaktı. Fatma kendisini çok iyi görebiliyordu şimdi: yaşam karşısında hep edilgin kalmış, hep birileri gelip bir şeyleri düzeltsin diye beklemiş, eksiklerini yangından mal kaçırırcasına yürekten onaylamış, yetkinliklerini araştırmak ve işe yaratmak zahmetine katlanmamıştı. Ne var ki ölüm yaşam hakkını kullanmayanlar için de bir düşman değil bir dosttu, yalnızca ve yalnızca giderici bir dosttu. Evet, Fatma o zaman ölüm denilen şeyle içli dışlı olmuştu. Her gün her saat birlikteydiler. Birlikte kahve içiyorlar, birlikte yemek yiyorlar, birlikte dolaşıyorlardı. Başlangıçta Fatma'ya bir cellat gibi, kaba ve yılışık bir arkadaş gibi, her yaşarlığa düşman bir hödük gibi görünen ölüm giderek gerçek yüzünü göstermiş, doğanın güçlülüğünü varlığında yaşatan bir kesinlik, adalete ve dönüşümlere tutkun

bir yapıcı etkinlik olarak belirmişti.

Evet, ölüm ve Fatma uzun buluşmaları içinde sessizce dost olmuşlardı. Şimdi daha az görüşüyorlardı. Artık ne o ölümle ilgili olarak ileri geri konuşuyor ne ölüm ona sevimsiz bir bilge gibi şöyle yap böyle yap diyordu. Artık onlar birbirlerini uzaktan uzağa anlayan iki kişiydiler, birbirleri için gözden uzak olsalar da gönülden uzak değillerdi. Birinin doğallığı öbürünün varlığını gidermeye yetmiyordu, hiç değilse şimdilik.

Şimdi Fatma kendini iyice yaşlanmış buluyordu ama bunu pek de önemsemiyordu. Gençlikten sağlıklı olmak dışında özel bir çıkarı yoktu. Nicedir aynalardan uzakta yaşıyordu. Ayrıca, yaşlılığın getireceği yavaşlıktan ve dağınıklıktan da çekinmiyordu. Toplumdan ve evrenden, insandan ve doğadan kendisi için özel şeyler beklemek alışkanlığı yoktu onda. Buna bağlı olarak ölümden de ölümü akla getiren nedenlerden de kaygılı değildi. Kısacası, ölmeyi de ölmemeyi de düşünmüyordu. İnsan ömrünü kısa, yaşamın cafcaflı yanını hiç bir şeye değmeyecek kadar sıradan buluyordu. Şimdi gülüyordu, oysa o günlerde ne çok çekmişti ölümden.

Kıyılar durmuştu. Bulutların mor damarları ara sıra çatlıyor, oluk gibi fışkıran kirli kan ufku sele suya boğarken insana belli belirsiz üzüntüler, adı bilinmez tedirginlikler, iyice biçimlenmemiş durgunluklar getiriyordu. Soğuk ve koyu bir karanlık erkenden kuytulara doluşuyor, insanı olmadık bir zamandışılıkla ilkyaz tutkularına götürüyordu. Kıyılar durunca öleceğim demiştim kendi kendime, diyordu Fatma, oysa o zamandan beri yorgun bir yürek gibi kaç kere durdu kıyılar.

DÖRT

Fehmi o gece sabaha kadar kustu. İçi dışına çıktı zavallının. Böğürtüye benzer öğürtüsüyle evi ayağa kaldırdı. «Soğuk almış olmalıyım, yoksa böyle

çarpılmazdım» diyor, iniltilerle yatağa uzanıyor, beş dakika sonra gene kusmak için helaya koşturuyordu. Artık birazcık sarı sudan başka bir şey çıkaramıyor, gelip yatağına uzanıyor, «Yok efendim, soğuk algınlığı bu» diyor, sonra kıçına kızgın demir yemiş gibi fırlayıp helanın yolunu tutuyordu. Başucuna bir oturak koymayı nice sonra aklettiler.

Midesine topladığı bütün çöplüğü eritmek her sarhoşun onurudur. Fehmi de her zaman yaptığı gibi bir süre bu onuru korumaya direnmiş, sonra helaya koşup foşurt diye midesinde ne var ne yok hepsini çıkarmıştı. Kendini tutmakta direnmesi biraz da karısının çenesinden kurtulmak içindi. Her zaman böyle olurdu, Fehmi midesindekileri çıkarmaya başlayınca, Melek de söylenme yoluyla, ruhunda Fehmi'yle ilgili olarak yer etmiş bütün terslikleri çıkarmaya başlardı. Biri midesindekini kasılmalarla, öbürü ruhundakini söylenmelerle kusa kusa neredeyse birbirlerini dövecek duruma gelirlerdi, çünkü bir süre sonra Fehmi de ruhundakileri midesindekilerle birlikte çıkarmaya başlardı. Bu çekişmenin sonu her zaman olmasa da çok zaman aşkla biterdi.

Çekişmelerden hemen her zaman Fehmi'nin üstün çıktığını söylemeliyiz. Melek Fehmi'yle çene yarıştıracak durumda değildi, bu bir. İkincisi, Fehmi eski bir edepsiz olarak hemen düşmanının en zayıf yerine saldırıp onu bir çırpıda etkisiz kılmayı bilirdi. Kavga kıvamını bulurken —kavga dibini tutmasın diye ikisi de geçmişi dipten karıştırırlardı— Fehmi Melek'e eski orospuluklarını anımsatırdı. O zaman Melek'in denetim altında tutulan tüm orospu ruhu zincirinden boşanırdı. Sövmeler başlardı, daha sonra yumruk atmalar, en sonra da ağlamalar. Ağlamalar başladığı zaman Fehmi maçı dört iki ya da üç iki kazanmış olurdu.

— Bu hayvan, diyordu Melek, bu hayvan böyledir, içmeyi bilmez, tövbe tövbe, söyleyemeyeceğim şeyleri söyletiyor bana, içkiyi beleş buldu mu gebe-

rene kadar içer. O gazetenin kokteylinde de böyle yapmıştı da beni kepaze etmişti. Sözde gazetenin patronuna güzel görünmek için kendine dikkat edecekti. Neyse ki oracıkta kusmadı da çıkınca durakta kustu. Hayvan. Nedir benim çektiğim? Biz kadınlar her zaman böyle ezilecek miyiz yahu?

Melek kadın hakları için çalışan bir insan olduğunu her fırsatta, Fehmi'yle kavga ederken bile ortaya koymaktan büyük onur duyardı.

— Ah kızım, diyordu Ziynet hanım da, bunun içmediği zaman var mı! Ben şaşıyorum bunun midesi buna nasıl dayanıyor...

— İşte böyle dayanıyor, işte böyle. Nasıl dayandığını görüyorsun anne!

Fehmi kustukça kustu, kustukça kötüledi, kötüledikçe kustu. Ama nedense bugün Melek'in tüm saldırılarını ve kaynanasının tüm dokundurmalarını karşılıksız bırakıyordu.

— Bugün bunda bir şey var anne, bak görürsün! dedi Melek.

Fehmi sabaha karşı duruldu. Her yanı ağrıyor, her yanından bitkinlik süzülüyordu.

— Bir daha böyle içersem... dedi.

Günün ilk ışığı perdeye hafifçe vurdu.

Fehmi'nin ağzını açacak durumu yoktu. Ağzını açacak durumu olsa Melek'e Selahattin'in isteklerinden sözedecek, Melek'in yardımını isteyecekti. Neyse, az da olsa kendine gelmişti. Yatağa sırtüstü uzanmış, görmeyen bakışlarla tavanı gözlüyordu. Yanıbaşında Melek'in öfkeli solumalarını duyuyor, ondan özür dileyebilmek için kafasında üçkağıt bileşimleri kuruyordu. Alkolle, ağzı ayrıklıkla, saygısızlıkla uyuz bir köpeğe dönmüş olan erkeklik duygusu içinin kuytularında bir yerlerde hapşırıp tıksırarak uyandı, şöyle hain hain sağına soluna bakındı, kuyruk salladı. Bunun üzerine Fehmi elini gecelikle yatan karısının bir yerlerine götürmek istedi.

— Çek elini, pis sarhoş! diye bağırdı Melek.

Uykuya daldıklarında ezan çoktan okunmuş, su satıcıları bağırışmaya başlamıştı. Kargaların kahvaltılarını bitirip dişlerini fırçaladıkları saatti.

Her şeyi çıkar hesaplarına göre düzenleyen Melek elbette böyle bir basit sarhoşluk olayını bir çekişme konusu yapacak değildi. Erkekleri boş bırakmanın doğru olmayacağı düşüncesiyle gerektiği zaman kocasına karşı sert tutumunu alır, amaca ulaştığına inanınca da yumuşayıverirdi. Açtığı, daha doğrusu duyarsız bir deride açmaya çalıştığı yaraya sonra kendisi merhem sürerdi.

On bire doğru kalktı, kahvaltıyı hazırladı, dönüp Fehmi'yi uyandırdı. Fehmi dükkanı açmaya geç kaldığını düşünerek telaşa kapıldı.

— Hayır canım, dedi Melek, sen günleri şaşırdın, bugün cumartesi. Ama bir daha öyle kaldıramayacağın kadar içme ne olur. Söz ver bana, içmeyeceksin, değil mi? Seni çok sevdiğim için yüreğim parçalanıyor. Sen içkiye dayanıklısındır, belki de bu sefer dediğin gibi soğuk algınlığıyla birleşti. Neyse, kırk yılda bir olur böylesi de. Akşam sana biraz kızdım ama şimdi artık kızmıyorum. Beni yanında ister misin, yoksa kahvaltımızı edelim mi?

Fehmi'nin az önce uyanıp kuyruk sallamaya başlamış olan erkeklik duygusu gene derin bir uykuya dalmıştı.

— Kalkalım da, dedi Fehmi, sana anlatacaklarımı anlatayım.

— Önemli bir şey mi var?

— Hem önemli, hem önemsiz.

Fehmi konuyu ballandıra ballandıra sofraya getirdi. Önce Selahattin'in öneminden, sonra yalnızlığından sözetti uzun uzun. Daha sonra Fatma'nın anlamsızlığı üzerine dokunaklı bir söylev çekti. Gene de, diyordu, bu adam bu kadını istediğine göre, bize bu işi kolaylaştırmak düşer. Bundan sonra dostun dosta yardımı konusunda özdeyiş niteliğinde birkaç söz söyledi.

— Dün akşam bana anlattıklarına göre, diyordu,

bu kadını unutamıyor bu adam. Ben de sana göre kız mı yok yahu dedim. Dedim ama dinletemedim ki. Bu işi seninkiler yapar yaparsa diyor da başka bir şey demiyor. Ben de annemle bir konuşayım dedim, daha çok ona güvenirim dedim, Melek de yapar ama, dedim.

Sofraya oturduğunda damadını öfkeli bakışlarla süzmeye başlamış olan Ziynet hanım konunun çekiciliği karşısında çarçabuk tutum değiştirip yapmacıklı öfkesini bir yana atmak ve Selahattin'in duyarlılığına sahip çıkmak zorunda kaldı.

— Bu ikisi için de iyi olur, diyordu Ziynet hanım. İnsan böyledir, bir kere birine kafasını taktı mı unutamaz onu. Sonra ben o kızın sonunu da o adamın sonunu da iyi görmüyorum. Kızın sonunu iyi görmüyorum, çünkü yalnızlık içinde kavrulup kalacak böyle giderse, birkaç yıl sonra onu kimseler almaz. Ya da iyice kötü yola düşer, Tanrı'm kimseye vermesin! Yaşı gelmiş, gelmiş de geçmiş bir kız kocasız yaşar mı? Bugün kendini belki koruyor ama, başında büyüğü yok bir şeyi yok, yarın başına ne işler açılır bilemeyiz. Kız inatçı, kız berbat, tamam, ama babasında da var. Benim kızım olacak da o, onu öyle kendi başına bırakacağım. Döve döve eve getiririm Allah canımı alsın. Ya bir uğursuza falan çatsa ne olacak? Bizler namusumuz için yaşayan insanlarız...

Melek konuya pek sahip çıkmadı. Fatma'nın bükülmezliğini biliyordu. Kaş yapayım derken göz çıkarmaktan, kırk yıllık arkadaşını elden kaçırmaktan yana değildi doğrusu. Ziynet hanım Selahattin'le Fatma'yı birleştirmenin Fehmi için toplumsal ve ticari açıdan büyükçe bir önem taşıdığını seziyordu. Bunu Melek de seziyordu ama pek umursamıyordu. Zaten Melek Fehmi'yi Ziynet hanım kadar düşünmüş olsaydı Fehmi bugün çok daha başka yerlerde olabilirdi. Melek çıkar sorunlarının aile çapında, hatta daha geniş bir çapta ele alınması gereğini bir türlü kavramak istemiyordu. Zaten son

günler kafasında bir tek düşünce vardı: Butik Melek'i bir an önce açabilmek. Kafasında hep bununla ilgili hesaplar yapıyor, tasarılar geliştiriyordu. Örneğin kafasının içinde kaç açılış düzenledi kendi kendine!

Konuyu Ziynet hanıma emanet ettiler.

— Allah'ın izniyle, diyordu Ziynet hanım, benim elimden hiç bir şey kurtulmaz, uçan kuşu büyüler yere çekerim. Hem canım, bize göre ne var, taş attık da kolumuz mu yoruldu deriz ve bırakır çıkarız olmazsa. Elin adamına söz vermedik ya bu işi yüzde yüz yaparız diye. O köpek de adam olsa o zavallı kızı öyle ziyan edip ortada bırakmazdı yıllardır.

— Yok, diyordu Melek, öyle deme anne, daha ilk günden adamın canına etmiştir bu kız. Ben onu bilmez miyim, ah, ben onu bilmez miyim! Hiç biriniz onu benim kadar tanımazsınız. Bir inadı tuttu mu, bir huysuzluğu tuttu mu, yandın!

Karar verdiler. Bugünden tezi yok, diye düşündüler, bu işe el atalım. Nasıl olsa öğleden sonra çarşıya çıkacaklardı, sonra Butik Melek için tuttukları dükkanın kaba temizliğini yapacaklardı kadın gelirse.

— Adını Butik Meloş mu koysak acaba? dedi Melek.

— Meloş olur mu kız, dedi Ziynet hanım, bilmem ne evi mi orası, ağır başlı bir butiğin adı Meloş olur muymuş!

Fehmi şöyle bir gülümsedi, gazeteleri alıp yatmaya gitti. Kafası mengeneye konmuşçasına ağrıyordu.

BEŞ

Ana kız saat bire doğru yola koyuldu. Yanyana yürürken kısacık boylarıyla, kocaman kıçlarıyla, uygarca sekişleriyle, dolgun bacaklarıyla, bir doğulu beğenisi açısından uygun görünümleriyle birbiri-

ni geride bırakmaya çalışan besili iki rodayland tavuğunu andırıyorlardı.

— Böyle ciddi bir iş için habersiz gitmek doğru mu ama? diyordu Melek.

— Haberi neymiş kız, diyordu Ziynet hanım, ben Yanyalıların evine bile habersiz gidiyorum, adamların kapısında on tane uşak var. Kırk yıllık Fatma'nın evine mi habersiz gitmeyecekmişim! Hem ne yapacak, kovacak mı beni?

Fatma'nın kapısına vardıklarında saat 'elifi elifine ikiyi gösteriyordu. Fatma bornozla karşıladı onları. Önce şaşkın bakışlarla süzdü ikisini de. Sonra gülümsedi, yakınlık gösterdi.

— Ben böyleyim işte, dedi, buyur etmeyi bile beceremem. Ne olur girin. Banyodan çıktım da. Şimdi giyinir gelirim. Siz yabancı değilsiniz.

— Sen keyfine bak kızım, dedi Ziynet hanım, biz seni bornozlu göremeyecek kadar yabancın olsaydık zaten çıkıp böyle paldır küldür gelmezdik Ne olur bizim için düzenini bozma, hem bir yere gideceksen de git sen, tamam mı?

— Yok canım, bir yere gideceğim yok.

— Yemin et!

— Vallahi yok.

— Öyleyse giyin de gel bakalım yanımıza.

Çarşı işini unuttular, temizlikçi kadın gelmediğine göre, dükkana gitmeleri de gerekmiyordu, konuştukça konuştular, konuyu ortaya getirmeden önce Fatma'yı bir güzel yumuşattılar. Fatma da onlarla bir güzel havaya girdi. Bir tedirginliği var gibiydi, birisini bekler gibiydi baştan, sonra konulara kendini kaptırdı, o da onlarla gülüp söylemeye başladı. Ne zamandır bu kadar gülmemişti. Eski günleri andılar, eski sorunları deştiler, en acılı şeyleri bile gülünçleştirdiler, gelmişi geçmişi kendilerine göre eğip bükerek, yassıltarak, çarpıtarak anlatıp durdular.

Ziynet hanım her konuya ustaca giriyor, asıl konuya bir türlü gelemiyordu. Yanyalıların düğününden sözetti önce uzun uzun. Ah, periler gibiydi kız,

bir güzel, bir süslü. Aman Allahım, o ne kadar çiçek, Istanbul'un bahçelerinde çiçek bırakmamışlar. Çiçek, çiçek, çiçek. Damadın kızdan epeyce kısa olduğu doğruydu ama öyle gudubet bir şey olduğu doğru değildi. Bayağı çirkin diyordu Melek, Ziynet hanım buna şiddetle karşı koyuyordu. Hayır, diyordu, çirkin falan değil, güzel de değil. Hem erkeğin güzeli neymiş! Sonra o çağrılılar, onların üstündeki giysiler, ziynet eşyaları. Ay, insan cennete falan gitmiş gibi oluyor. Ben, diyordu Ziynet hanım, böyle bir düğünü ömrümde ne gördüm ne duydum. Hani benim Melek'imin düğünü de güzel oldu ama, bu bir başka şey. Bunun ardından Ziynet hanım Yanyalıların mal varlığını anlatmaya koyuldu. Bunca parayı nasıl kazanmış oldukları konusu kısa geçiştirilip damadın ailesinin biraz görgüsüz olduğu üzerinde duruldu. Ama damat da çok zenginmiş ve belki de onun malı mülkü Yanyalılarınkini gölgede bırakırmış.

Ziynet hanım daha sonra evlenmek konusunu işledi. Soyut bir konuda pek başarılı değildi eski bir çenebaz ve dedikoducu olarak. Evlilik kurumunun ne kadar önemli ve ne kadar saygıdeğer bir kurum olduğunu anlattı. Fehmi'den öğrendiği şu kalıp cümleyi araya sıkıştırıverdi: evlilik kurumu insan türünün sürmesi için zorunlu bir kurumdur. Orada kal Ziynet! dedi kendi kendine. Daha derine inerse çıkamayabilir, boğulup kalabilirdi.

Sonunda Ziynet hanım bombanın fitilini yaktı ve bombayı fırlattı.

— Fatma kızım, dedi, bana olan sevgine güvenerek, kendimi de senin öz teyzen bilerek, senin de annenden kalma efendiliğine güvenerek, ayrıca Melek'le dostluğunun, hay Allah, ne diyordum, evet, Melek'le dostluğunun sarsılmazlığını bilerek sana bir şey söylemeye geldim. Ben bir işe aracı oldum kızım, eğer bu yüzden sen bana kızarsan, Ziynet teyzem bunu da bana yapacak mıydı gibilerden bir şeyler düşünürsen çok üzülürüm. Onun için olmaz-

sa olmaz de ama bana şu kadarcık bile gücenme yavrum. Evet, ben bir işe aracı oldum yavrum, sonu hayırlı olursa sevinç duyarım, olmazsa ne diyebilirim. Senin hayırsız Selahattin Fehmi'yi araya koyup bize yalvar yakar olunca ben doğrusu o adama da acıdım kızım, bu işi kendi başıma yüklendim, bak şu nimet hakkı için, bak ekmek yok diye bisküiti öpüyorum, şu nimet hakkı için Melek'in bu işte hiçbir şeyi olmadı kızım, artık sen ne dersen öyle olsun, nasıl bilirsen öyle yapalım, yalnız şu kadarını söyleyeyim, bu adam elden gidiyor, sana yanıp tutuşmaktan. A budala, bu kadar seviyordun da ne diye elinden kaçırdın? Erkek dediğin budaladır kızım, kafasız erkekler! Neyse, artık şimdi sen söyle bakalım, ben dinleyeyim yavrum.

Odada derin bir sessizlik oldu. Fatma'nın yüzü asıldı, alnı çizgilendi. Melek ellerini nereye koyacağını bilemedi. Ziynet hanım pek de iyi götüremediği bir maçtan sonra ringde sonucu bekleyen ihtiyar bir boksör gibi öylece kalakaldı. Daha bir şeyler söylemesi gerekir miydi, yoksa daha mı az ya da daha başka türlü mü konuşması gerekirdi, şimdi bunu kestirmeye çalışıyordu. Üstünde bir kahramanlık vardı ama neyin kahramanı olduğunu kendisi de bilemiyordu. Fatma gözlerini kırmızı terliklerinden çıkan parmaklarına dikmiş öylece duruyordu. Bir şeyler söylemek istiyor, söylemek istediği şeyleri bir türlü söze dökemiyordu. Kafasında her biçimlenen düşünce çok kısa bir süre sonra yerini bir başka düşünceye bırakıyordu. Birkaç kere dudaklarını oynattı ama garip birkaç ses çıkarmaktan öteye geçemedi. Sağ ayağını terlikten çıkardığını, başparmağıyla havada daireler çizdiğini nice sonra sezdi.

— Bak Ziynet teyze, dedi, ben böyle bir şeyi aklıma bile getirmezdim, unutulmuş gitmiş bir şeydi bu benim açımdan. Benim için sönüp gitmiş, ölmüş, bir daha gelmemek üzere uzaklaşmış bir şeydi. Sen geldin, yeniden... Nasıl desem, ilk zamanlar çok etkiledi beni. O günler çok öfkeliydim, sizlere de haklı

haksız katı davranırdım. Olayın içinden sıyrıldıkça sıyrıldım, görüyorsunuz şimdi daha yumuşağım. Şimdi kimseye kızmıyorum. Ona da, babama da, analığıma da. O zamanlar haklıydım, şimdi haklı da haksız da değilim, şimdi gelişigüzel olmasa da çok önemsiz bir yaşayışım var. Bunun içinde Selahattin'e, Selahattin'in budalalıklarına hiç yer yok. Yüzü gözlerimden silinmiş gitmiş, varlığı yüreğimde hiç yer tutmuyor. Bitmiş bir şeyi nasıl olur da yeniden yaşayabilirim?

— Haklısın da kızım, Selahattin şimdi senin o bildiğin hödük Selahattin değil. Gözünü sevdiğimin parası, insanı böyle inceltiyor. Adam para içinde yüze yüze adamı oldu çıktı. Ben eski Selahattin'i hiç bilmem, sen anlatırdın biraz biraz, ben şaşardım, nasıl böyle kaba bir insan, nasıl böyle düşüncesiz bir insan olabiliyor diye. Şöyle bir görmüşlüğüm vardı adamı, sen mi göstermiştin yoksa, bilemiyorum, ya da bana mı öyle geliyor, neyse. Şimdi bizim Fehmi'nin bize anlattığı Selahattin, almış yürümüş bir Selahattin ki cümleye parmak ısırtıyor, her gittiği yerde yerden etekliyorlar, o da insanlara her türlü inceliği gösterebiliyor. Yani şimdiki Selahattin, bizimkinin anlattığına göre tam bir beyefendi. O hödüklük günlerinden pek bir şey taşımıyor demek ki. Bir üzüntüsü var, o da önce sana yanlış davranmış olması ve senden uzak kalması. Bak ben sana şimdi hemen Selahattin'e evet de demem. Neden dersen, bu gibi işler uzun uzun düşünmeyi gerektirir. Yalnız, bir düşün, bir daha düşün, ya da bir bak, bir daha gör onu, ne bileyim, ona bir şans daha tanı. Baktın ki işine gelmiyor hayır der çıkarsın yavrum. Bak, diyorum ki, sen bir gün bizde olursun istersen, senin hiç bir şeyden haberin yokmuş gibi. zaten de haberin olmadığını söyleriz ona. Gelir, bir bakarsın. Kim seni zorlayabilir a kızım!

— Bu konuyu hiç açmasak Ziynet hanım teyze, dedi Fatma, bir süre için hiç açmasak. Ben bir düşünsem. Değil mi ki buraya kadar geldiniz, benim

için zahmetler ettiniz, ben bir düşüneyim, sonra bu konuyu sizinle konuşurum, ve ne olur ben size açmadan siz bana bu konuyu yeniden açmayın. Ben, bakalım, bir süre düşünürüm, sonra size olur ya da olmaz derim.

Konuyu değiştirdiler, gelmişten geçmişten konuşmaya başladılar yeniden. Yeniden eski günleri bildikleri gibi gagalamaya başladılar. Geçmişi anmıyorlar, geçmişi değiştiriyorlardı. Bugünkü sözde yüceliklerini dünkü sözde küçüklükleri karşısında haklı çıkarabilmek için bildikleri gibi konuşuyorlardı. Oysa dünleri bugünlerinden daha doğru, daha efendiceydi, bunun farkında değildiler.

O sırada kapı çalındı. Fatma'nın yüzü bulandı. Gelen delikanlıyı Ziynet hanıma ve Melek'e «arkadaşım Zeki» diye tanıttı Fatma. Ziynet hanımla Melek o çok bilmiş bakışlarıyla bakıştılar. Gelen delikanlı Fatma'dan enaz birkaç yaş küçük, güleç yüzlü, yakışıklı, sevimsiz, cin gibi bir çocuktu. Deri ceketiyle, spor ayakkabılarıyla, olur olmaz davranışlarıyla bir delikanlıdan çok şımarık bir çocuktu. Yerini bulamamış ya da bir şey yitirmiş gibi ikide bir kıpırdanıyor, şaşkın şaşkın bakmadığı zaman geri zekalı bir çocuk gibi yayvan yayvan gülüyordu.

Ziynet hanımla Melek hemen kalktılar.

— O dediğimiz şeyi iyi düşün, dedi Ziynet hanım.

Çıktıklarında çok ağır bir yükü üstlerinden atmış gibiydiler.

— O çocuk kimdi kız? dedi Ziynet hanım.

— Ne bileyim ben, dedi Melek, sevgilisidir.

ALTI

Onlar çıkar çıkmaz Fatma Zeki'nin saçlarını okşadı, ona tutkulu olmaktan çok sevecen bakışlarla baktı. Birbirlerine sarılıp bir süre öylece kaldılar. Sonra Fatma odanın en kuytu yerinde duran topal koltuğa sakınıklıkla oturdu. Bu oğlan benim başımın derdi, diye düşünüyordu, bunu bu insansız gün-

lerimde başıma dert ettim, büyük adam değil daha çocuk bu, üstelik onu sevip sevmediğimi de bilmiyorum, bir çok seviyorum bir hiç sevmiyorum. Evet, çocuk bu, diyordu, ayakları yere basmayan bir çocuk, hem de acemi ama kendisine çok güvenen bir zampara taslağı. Neden bu çocuğu dert ettim başıma ki!

— Bunlar, dedi Zeki'ye, benim Ziynet teyzemle kızı Melek. Bunlar benim çocukluğumdan kalma insanlar. Çocukluğumda pek sevdiğim, şimdi de biraz sevip, biraz sever göründüğüm insanlar.

Zeki bunları pek dinlemedi, Fatma'ya sarılmış olmanın onuru içindeydi. İşin tadında değil anlamındaydı gözü. Fatma'ya her sarılışında horoz gibi gerilir, onu kollarında biraz da gereksiz bir fizik çabayla sıkardı. Fatma da kendi kendine bu adam sevişmeyi karşısındakinin kemiklerini kırmak olarak anlıyor diye düşünür, ona bir şey demezdi.

Zeki için aşk bir ortaklaşma alanı değil, bir başarı, bir zafer alanıydı. O, güçlü erkek oyununu budalaca oynarken, aşkın tadını bile anlayacak olgunlukta değildi.

— Bunlar beni evlendirmeye gelmişler, dedi Fatma.

Zeki'nin yüzünden dalgalı bir sessizlik geçti.

— Seni mi? dedi. Seni kimseye vermem.

— Seni ancak ben bırakırım ve istediğim zaman bırakırım mı demek istedin?

Kahkahalarla güldü Fatma.

— Çocuksun sen, dedi, gerçekten çocuksun. Birbirimizi tanıyalı ne kadar oldu ki! Hem sen benden çok küçüksün.

— Seninle evlenmek istiyorum, dedi Zeki.

— Benimle evlenip abla mı diyeceksin bana? Ne kadar büyümüş olsan da küçüksün. Sarılırken de çocuksun. konuşurken de, piponu acemice içerken de. Sen güzel bir çocuksun. Ben senin ablanım. Sen zampara rolü oynamayı seven bir çocuksun. Benim yaptığım ayıp, sana sarılmam ayıp be-

nim. Seni ayıplamıyorum kendimi çok ayıplıyorum. İyi ki ablan gibi sarılıyorum sana.

Fatma nedense Zeki'ye hem içtenlikli hem de kaskatı davranıyordu, daha doğrusu bazen öyle bazen böyle. Ona içini açabiliyor, sonra onu iki sözle zedeleyebiliyordu. Zeki'nin katı ruhu giderek kırılgan olmaya başlamıştı. Her kötü sözden sonra Zeki bir köşeye büzüşüyordu artık. Belki de Zeki'nin daha çok şımarıklıklardan kaynaklanan iyileşmez çocukluğu, bu arada bir kadına sarılmayı gösteriye dayalı bir iş sayıp aşkta oyuncu gibi davranması Fatma'nın sinirine dokunuyordu.

Dünyanın en düzayak, en güleç, en yumuşak adamlarından biriydi Zeki. Yumuşaklığı bir bilgelikten çok bir gevşeklikten kaynaklanmaktaydı. Yüzünden yapmacıklı gülüşünü, artistik bakışını eksik etmiyor, ayrıca öfkesini dışa taşırmamakta övülesi bir ustalığa varmış bulunuyordu. Onun gevşeklikten kaynaklanan bu yumuşaklığı sorunsuz aile çevresinde koyulmuş, daha sonra İstanbul kentinin büyülü havası içinde ve acemi zampara ruhunun giderek yarattığı savunma ve avlama işlerine bağlı olarak gelişmişti. Öte yandan o kız yüzüyle sert erkekler takımında oynayamayacağını iyi biliyordu.

Babasının biricik oğlu olmak sıfatıyla cebi dolu olarak şu acaip İstanbul kentinin özgür ve dağınık havasına birdenbire düşmüş, her insana ayrı bir dağıtmışlık sözveren bu kentte onun kazandığı ilk bilinç zamparalık bilinci olmuştu. İstanbul'a gelir gelmez yaptığı ilk iş, kendisi gibi üniversite muhabbetine dalmış olan eski arkadaşlarını şu bu nedenle kırarak mutlak bir yalnızlık ortamı yaratmak olmuştu. Hep aynı kaba çiş etmeyi insan olmanın zorunlu kuralı sayan ve hangi kızla ne iş çevirdiğini ballandıra ballandıra anlatmayı çok seven bu eski dostlar Zeki'nin yükselmesi için ayak bağı olabilirlerdi.

Zeki'yi arkadaşlarından koparan bir başka neden de bu arkadaşların çokluk cebi delik kimseler olmasıydı. Elbette hiç parasız değillerdi, yoksa na-

sıl gelirlerdi İstanbul'da okumaya, ne var ki Zeki gibi ikide bir elini cebine atanı yoktu aralarında. Zeki onlarla birlikteyken kendi parasını doğru dürüst harcayamaz, bu yüzden hep tedirgin olurdu. Ya da onlar ikide bir Zeki'ye bize şunu ısmarlasana, bize bunu yedirsene diye yarı şaka yarı ciddi takılır dururlardı. Hemşehrilik bilincini her şeyin üstünde tutmaya çalışan bu delikanlılar Zeki'nin tepesini attırıyorlardı düpedüz.

Zeki'nin zamparalığı kişisel bir tutumdan, bir hevesten çok toplumsal bir tuhaflıktan kaynaklanmıştır. Yeni girdiği hukuk fakültesinde sağı solu kolaçan etmekle vakit öldürdüğü günler, o nasıl bazılarından bazı kokular aldıysa, bazıları da ondan bazı kokular aldılar. Bazı kızlar bu çok genç ve parlı meslek sahibi adayına ağzı ayrık bir ilgiyle yaklaştılar. Bu kızların kötü bir amaçları yoktu, kötü bir amaçları ne diye olsundu ki, hepsi akıllı, akıllıdan çok kurnaz, efendi kızlardı, kısa vadede sevgili, olursa uzun vadede koca olabilecek yakışıklı, anlayışlı, özellikle paralı birini arıyorlardı. Zeki gibi birini çapraza almak hiç de kötü olmazdı. Bu yüzden bu paralı oğlancık çok pohpohlandı ve biraz kendi istemi çerçevesinde biraz kendi istemi dışında yavaş yavaş —çok da yavaş değil ya— zampara oldu çıktı.

Arkadaşlarından sakındığı parasını kızlardan sakınmıyordu. Yiyin kızlar, der gibiydi, ocağıma incir dikin, zararı yok, babacığım bana sizler için yeni paralar yollar. Bu serüven havası içinde dersleri astığını, birinci yıl tepetaklak gittiğini, ikinci yıl kuyruğu ucu ucuna kurtardığını söylemeye gerek var mı? Onda ne dizini kırıp iyi bir öğrenci olacak göz vardı ne de aylaklık uğruna fakülteden atılacak göz vardı. Ayrıca kızlar onu boş bırakmıyorlar, dersleri tersyüz etmemesi için ellerinden geleni yapıyorlardı. Okuldan atılıp babasının yanına dönmüş bir Zeki onlar için kurumuş bir kaynaktan başka bir şey olmayacaktı.

En büyük soru şuydu: sonunda kimin eline kalacak? Kızlar harıl harıl ona aşık olurken o kart bir sosyete karısının eline düştü. Bu kadının gözünde Zeki ıstakoza, peynirli soğan çorbasına, şatobriyana, yaz tatiline, ingiliz kumaşına benzer bir şeydi. Kadın ondan yalnızca erkekliğini istiyor, buna karşılık kesenin ağzını açıyordu. Oysa Zeki'nin cebinde deste deste paralar harcanmayı sabırsızlıkla bekliyordu. Bir gün kavga ettiler. Zeki bu kavgayı bile bile çıkardı, kadına veryansın etti, hakkı yoktu bu kadarına, çünkü kadın ne mal olduğunu Zeki'den öğrenecek kadar masum değildi. Kadın için de Zeki ya da başka biri. Haydi yavrum, dedi kadın, sen ufak ufak toz ol bakalım, biz yanlış anlatmışız kendimizi Kadından ayrılınca Zeki azçok sarsıldı, çünkü o yaşta bir gencin elinin altında bir kadın bulunması başka şeydir, kızlardan güleryüz görmesi başka şeydir.

Bundan sonra, kendi deyimiyle, ardarda üç kızı elinden geçirdi. Birisi işini bilen bir şeydi, pek yaman bir şeydi, bütün işini bilenler ya da yamanlar gibi budalaydı. Güzelceydi de, yüzünün çilli ve burnunun kemerli oluşunu bir yana bırakırsak. Zeki'yi avucunun içine aldığına inandığında Zeki'nin elinde tam anlamında oyuncak oldu. Kullanılıyordu zavallı. Başeğmişliğini Zeki'nin çamaşırlarını yıkayarak, odasını süpürerek, kirli yatağını toplayarak ödüyordu. İkinci ortaya çıkar çıkmaz bu birinci ağır ağır demir almak zorunda olduğunu anladı, anladı ve nasıl olduysa mahalle kızı ağzıyla konuşan bir canavar kesildi Zeki'ye karşı, Zeki işte bu mahalle kızına tutulabilirdi. Ne var ki bu davranışı aralanmasını kolaylaştırmaktan başka bir işe yaramadı kızcağızın. İkincisi, anasının ipliğini satmışlardandı, kadın haklarını canla başla savunuyor, öyküler yazıyor, yazar ve eleştirmeci eskileriyle sürtüyor, bu arada erkek haklarını da yüceltiyordu. Şarkı söylemekte, kadeh tokuşturmakta, sevgili üzmekte, argo konuşmakta üstüne yoktu. Zeki'nin çamaşırını ve

bulaşığını yıkamadı ama onu kendi zevki için banyoya sokup yıkadığı çok oldu. Yahu ben kız mıyım kadın mıyım der, der ve kahkahalar ata ata güler, bazen de günahlarını bağışlatmak istercesine ağlardı. Zeki'den sıkıldı, kendiliğinden gitti. Üçüncüsü onurlu çıktı. Zeki'nin yaman adam olduğunu anlar anlamaz voltaladı, bu tutumuyla Zeki'yi çok kızdırdı, çünkü Zeki bırakmak hakkını yalnızca kendinde görüyordu.

Bir gün de bir öğretmenler toplantısında Fatma'yı tanıdı.

Asıl insanı şaşırtan şey, Zeki'nin bunca sevda içinde bilim adamı adaylığını da kotarmış olmasıdır. Olağan koşullarda onun durumundaki bir insan için bilim adamlığı bir mucize değilse bile parmak ısırtıcı bir iştir. Ama koşulların olağan olmadığı ve kapıların kime ne zaman açılacağının özel kuralları bulunduğu bir ortamda bu ne bir mucizedir ne de parmak ısırtıcı bir iştir. Bir takım toplumsal kafakol ilişkilerinin sezgisine varamayacak kadar safdil olanlar bu bilim adamlığı konusuna şaşıp kaldılar. Oysa bunda şaşılacak bir şey yoktu. Bu tür sonuçlara ulaşabilmek için bir deha olmaktan çok bir Zeki olmak gerekir.

Zeki Fatma'yla tanıştığında öğrencilikten bilim adamlığına geçiş yapmanın tam eşiğindeydi. Bu son sıçramayla bir takım kızların ve kız eskilerinin yüreğini ağzına getirmişti. Evet, tam bu sıralarda, serseri mayın gibi gelip, bir toplantıda Fatma'ya çarptı. Artık umutsuz ve kırılmış, ama olgun ve azçok taze kız emeklisi rolünü kendine yakıştırarak oynayan Fatma'ya bu güleç delikanlı baştan hiç ilgi çekici gelmiyordu. Fatma için sıradan bir olaydı onun gelişi: onun aptal aşık gösterilerine bulanmış zampara tavrını yutmadı ama spor olsun diye yutar göründü. Bir erkeğin varlığını bütün varlığıyla özlemişti nicedir. Artık düşlerinde tabutlar, cenaze törenleri, mezar kazıcılar, eleştirmeci bozuntuları, sela veren sakallılar görmüyor, artık düşlerinde kan-

lı canlı erkekler, çırılçıplak çocuklar, birbirini kovalayan kızlar, baygın baygın bakışan insanlar görüyordu, bazen onlarla aşk oyunlarına daldığı oluyordu.

Zeki Fatma'ya ilk günden sonra hep zamparalığın en kolay formülünü, sen başkasın sevgilim formülünü uygulamaya başladı. Fatma bu numarayı hem yer hem yemez göründü, bu hem yer hem yemez numarası acemi bir zamparayı zorda bırakacak en etkili numaradır, bu yüzden acemi zamparalar yani yüreğini iyice nasırlaştıracak kadar sevdada pişmemiş zamparalar en olmadık kişilere kapılmaya adaydırlar. Zeki de az sonra böyle bir elektriklenmeye tutulur gibi oldu. Onun insan sevmeye aykırı adam kullanmaya yatkın ruhu ilkin bu elektriklenmeden hiç bir şey anlamadı. Son günler sen başkasın sevgilim derken sesi titriyor, bakışları çatallaşıyor, biraz zayıf olan sol gözü kayıyor, yüzünü dağ gibi bir ateş basıyordu. Böyle bir duygulanmanın eşiğinden girmiş olan sıradan bir zamparayı avucunun içine almak için onu aşağılamak, en azından ona umursamaz davranmak, şu sigramı yaksana falan demek yetecektir bir kadına. Evet, öyle zamparalar vardır ki bu numaraları da yutmaz. Ama Zeki gibi gençliğini Anadolu'nun kapalı çevrelerinde geçirmiş dördüncü sınıf bir zamparadan bunu kim bekleyebilir?

Fatma'yla Zeki birbirlerine alıştılar. Bu alışkanlık bir süre sonra Fatma'ya sıkıcı gelmeye başladı. Hiç bir şeyi yaşamayan ve her şeyi oynayan bu adam benim sessiz ve kendine kapalı dünyamı da çadır tiyatrosuna mı çevirecek? Anadolu'dan boş kafayla ve dolu ceple gelişinin altıncı yılında bir bilim adamı durumuna gelmiş olan bu adam Fatma'nın gözünde cilalı ve çok genç bir Selahattin'den başka bir şey değildi. Cinsel isteklerini karşılayabilmek için acele edişiyle, kadın dediğin aldatılmalıdır ilkesine göre Fatma'ya olur olmaz ve kesinlikle gereksiz yalanlar söyleyişiyle, ara ara yok yere kasım kasım kasılışıyla, gerçekten değerli şeyler

karşısında kendini aşağılanmış duyup öfkeye kapılışıyla, yer yer kendisini gülünç düşüren erkekçe tavırlarıyla, bir çocuğu bile güldürecek siyasi görüşleriyle, yöntem nedir sorusunu bile karşılayamayacak ölçülerde zavallı bilimciliğiyle bir başka Selahattin'di bu da.

Bilim alanında yapmayı düşündüğü yenilikleri —sevsinler!— bilimdışı bir dille ve bilime ters düşen bir karışıklıkla anlatıyor, ülkedeki bilimsel araştırmaları çok usturuplu bir dille eleştiriyor, bu arada —elbette— bilime büyük katkıları olmuş olan profesörlerin adını sayıyor, kısacası bilim adına nasıl konuşmak gerekiyorsa öyle konuşuyordu. Kıçıyla problemli ya da daha doğrusu kıçından tiryaki bir romancı taslağının yardımıyla şöyle aşağı yukarı bir yıldır Zeki'nin sözlüğüne gelişigüzel ve içi boş da olsa bazı bilim ve sanat kavramları girmişti. Zeki bu kavramları yerli yersiz kullanarak bilimi, sanatı ve kendini örseleyip duruyordu. Son zamanlar belli bir hesaplılıktan giderek insan içine daha az çıkar olmuş, seçkin insanların dışındaki insanlarla görüşmeme kararı aldığından bazı kişilere karşı —bunlar arasında birkaç eski arkadaşı da vardı— anlaşılmaz bir biçimde kırıcı olmaya başlamıştı. Önü açık, geleceği parlaktı, bunu kendisine hiç bir şey borçlu olmayan insanlara ödetmenin avanta zevkini yaşıyordu uzun uzun.

Fatma onun yaptıklarından da, yapmak istediklerinden de bir şey anlamıyor, anlamak için bir çaba da göstermiyordu. Büyüklüğün sunulan bir şey değil de kendiliğinden yaşanılan bir şey olduğunu seziyordu çünkü. Cehaletin daha gibi kakalandığı durumları değerlendiremeyecek kadar geri değildi elbette. Zeki bu arada Fatma'nın duyarsızlığından ve anlayışsızlığından yakınmaktaydı. Fatma onun bu büyük adamlık hevesini kırmaya yeltenmiyor ama bu hevese alkış tutmayı da düşünmüyordu. Vallahi, diyordu, benim pek aklım ermez bunlara, benim etim ne budum ne... Ne var ki sıkılmaya baş-

lıyordu artık bu bilim adamından.

— Bak, dedi, insan bazen neyi neden istediğini, ya da neyi neden istemediğini bilemiyor. Sen elbette büyük adamsın, daha da büyük olacaksın. Ne kadar büyük olsan o kadar iyi. Ama benim için değişmiyor. Ben olduğu gibi yaşayan biriyim. Bir şeyleri tutturmuşum gidiyorum, ne daha azında ne daha çoğunda gözüm var.

Zeki'nin yüzünde anlamsız bir gülümseme belirdi.

— Özgürlük en güzeli, dedi.

— O senin bileceğin iş, dedi Fatma. En güzeli mi değil mi bilemem. Özgürlük ya da başka bir şey. Ya da düpedüz bir sıkıntı. Galiba ben çok büyük şeylere göre değilim. Başıboşluk, ne bileyim, umursamazlık... Arayış ya da düş kırıklığı.

— Pekiyi, ne demek istiyorsun, anlamıyorum ki.

— Bak, sen bile anlamıyorsun, oysa sen ileri bir düzeydesin, bilim adamı düzeyinde hemen hemen, sen anlamalısın. Her şey iyi anlaşılamıyor demek ki. Belki de ben iyi anlatamıyorum. Elbette ben iyi anlatamıyorum. En önemlisi anlamak değil de anlamak istemek. Küçücük şeyler var, anladığımız, anlamak zorunda olduğumuz, anlaşılsın istediğimiz. Bilim bunların dışında cinayettir. Falanca maddeye göre as herifi boynundan. Neyi ne adına yaşıyoruz? Dünya bizim babadan kalma soframız mı? İnsanların istekleri var, küçük istekleri.

— İnan ki ne dediğini anlamıyorum.

— Acelen mi var? Hemen mi gideceksin? Birlikte mi olalım, öyle mi istiyorsun? Gitmeden... Onun için mi fora ettin ayakkabılarını? Şimdi gömleğini çıkaracaksın, sonra pantalonunu. Oysa ben şimdi gitmeliyim, çok işim var. Nasıl edeceğiz? Arzuların yarıda kalmış oluyor.

— Nereye gidiyorsun?

— Nereye olursa. Benim de acelem var. Ya da acelem yok da hemen şimdi çıkmak istiyorum.

— Sen yani çıkacak mısın şimdi?

— Çıkıyorum ya, kızmazsan bana.

— Nereye ama.

— Nereye olursa. Bir yerlerde işim var.

— Ne zaman görüşeceğiz?

— Ben ararım seni gene. Hem, biliyorum bana bir şeyler söylemeye hazırlandığını, belki de bundan kaçıyorum.

— Çok seviyorum seni.

— Evet, ama şimdi buradan çıkmalıyız. Şimdi hiç bir şey söyleme. Seni ararım, söz. İnanır mısın, nereye gideceğimi ben de bilmiyorum, ama sakın benimle gelmeye kalkma. Sen git artık ve beni anlayışla karşıla.

YEDİ

Fatma o akşamüstü Veli'yi çalıştığı basımevinden aldı.

Arasıra böyle yapardı, Veli'yi alır, bir yerlere götürürdü, yemeğe, sinemaya, tiyatroya... Veli bu birdenbire gelen kaçırılmalardan pek hoşlanırdı. Bu defa pek hoşlanmadı: kız arkadaşını çalıştığı atölyeden alacak, evine kadar götürecekti. Bir süredir hep öyle yapıyordu, her akşamını sevgilisinin yoluna harcıyordu. O ufak tefek, o akça pakça, o gözleri gülen kızı kısa sürede kendine bağlamıştı.

— Evdekiler beklerse seni, dedi Fatma, geç kaldın diye yani...

— Evdekiler beklemez de Nermin'e bir haber verelim.

— Nermin kim? Arkadaşın mı? Yeni mi?

— Yok, pek yeni sayılmaz.

— Onu da alalım.

— Olmaz, evden beklerler onu. Ben söylerim, bu akşam kendi başına gitsin.

— Her akşam sen mi götürüyorsun?

— Hemen hemen. Evleri sapa bir yerde de. Bu akşam kendi başına gitsin.

Daracık iki sokağı geçtiler. Demir bir kapıdan yıldırım gibi girdi Veli, az sonra bembeyaz sevgilisiy-

le çıktı geldi.

— Bak bu benim ablam, dedi ona, çok sevdiğim ablam bu benim. Ne zamandır görüştürmek istiyordum sizi... Abla bak, Nermin bu.

— Nasılsın kardeşim? dedi Fatma.

— İyiyim, sağolun, dedi o da. Siz nasılsınız?

Yüzü hafifçe kızardı. Fatma içten gülümsedi ona.

— İyiyim, ben de iyiyim, dedi.

Veli Nermin'i atölyeye götürüp bıraktı, ablasının yanına döndü.

— Haydi gidelim abla, dedi, nereye istersen gidebiliriz şimdi.

— Sen nereye istersen...

— Sen nereye istersen ablacığım, birlikte olalım da. Senin bildiğin bir yer yoksa... benim bildiğim bir yer var.

— Haydi, senin bildiğin yere gidelim.

Epeyce yürüdüler. Kolkola yürüyorlardı. İki kardeşten çok yaşları uygunsuz iki sevgili gibiydiler. Fatma ara sıra Veli'nin ellerini okşuyor, zaman zaman başını onun omuzuna dayıyordu.

— Ne kadar büyüdün, dedi bir ara, gören sevgili sanacak bizi, bu kart kız bu gencecik oğlanı düşürmüş diyecek.

— Yok canım, deseler deseler bu kendini bilmez delikanlı bu güzel kızı düşürmüş derler.

Masaya oturduklarında yorgundular, o kadar yolu yürüyerek nasıl geldiklerine şaştılar.

— Seni nicedir arayamadım, ne biçim ablayım ben, dedi Fatma. Üstelik sen hızla büyüyorsun, bedenin gibi düşüncelerin ve duyguların da hızla değişiyor, daha sık görüşmezsek yeniden tanışmamız gerekecek.

— Yok be ablacığım, dedi Veli, nasıl olsa tanırız birbirimizi, seninle bir dertleşmeye başladık mı gene eskisi gibi oluruz. Sen beni arayamıyorsun, işin gücün oluyor. Doğrusu ben de seni arayamıyorum. Eskiden ikide bir evden kaçıp kaçıp sana gelmek isterdim, bazen de gelirdim. Şimdi işe boğuldum.

Önce bu işte tutunamazsam diye korkuya kapıldım. O korkuyu yendim yenmesine... Sonra da işin yorgunluğu. Ağır iş benimki. Evet, bu arada büyüyorum da. Büyümekten çok değişiyorum. Belki de böyle büyüyor insan Son zaman daha da değiştim. Değiştim ve düzene girdim. Bu ara kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Kendimi bir gün birdenbire cahil buldum abla. Bir arkadaş bir kitap vermişti, okudum, hiç bir şey anlayamadım. Bu kitapta iş yok diyecek oldum, diyemedim. Bir kafam bozulsun! Ben demek ki zamanı hep boşa geçirmişim. Geçmiş zamana yanmaktansa, dedim, çalışayım. İşimi şimdilik çok seviyorum ama kendimi değiştirmek zorundayım. Ortaokulu, sonra da liseyi okuyacağım dışarıdan. Artık sen bana yardım edersin. Becerebilirsem. Nereye kadar okurum, şimdiden bir şey diyemiyorum. Ama okumak istiyorum. Arkadaşlardan pekçok kitap aldım. Kendim de alıyorum ya. Yani sıkı bir biçimde okumaya başladım. Anlamaya çalışıyorum onları, yılmadan, inatla. Geçici bir heves sayma sakın, olmaz mı? Geçici bir heves değil, kesinlikle değil. Baştan işi yanlış tuttuğumu anladım. Bunda bizimkilerin de çok suçu var. Arkadaşlarım da beni uyardılar. Nermin de beni anlıyor, bu konuda da yardımcı bana. Güzel konuşmaya, doğru konuşmaya, boş zamanlarda hep bir şeyler okumaya, bir şeyler öğrenmeye çalışıyorum. Bir süre çok bir değişiklik olmaz, ama bir süre sonra...

— Nasıl değişiklik olmaz? Seni ben basbayağı olgunlaşmış buldum. Şaşırdım hatta. Eh, belli traşa da başlamışsın. İleride şöyle güzel bir ince bıyık...

— Bıyığı eksik olsun.

— Yok, eksik olmasın, niye eksik olacakmış. Annenle baban nasıl?

— Bildiğin gibi ikisi de. Hiç iyi değiler aslında. Onlar iyi olmamak için yaratılmışlar biliyorsun. İyi oldukları zaman kendilerini çok kötü duyuyorlar. Babam hasta, annem sinirli.

— Seninle araları nasıl?

— Artık bana eskisi kadar kızmıyorlar. Hesap ortada: artık bensiz yapamazlar. Beni sevmek zorunda değiller, benimsemek zorundalar.

— Seviyorlardır seni.

— Sevmeyi bilmiyorlar ki, nasıl sevecekler.

— Sen görevini yapıyorsun onlara karşı.

— Eh, doğru. Görev yapmak denirse buna. En önemlisi, bir orada daha kolay yuvarlanıp gidiyoruz eskisine göre. Artık beni pek ilgilendirmiyorlar, etkilemiyorlar da. Diyorum ki, bir gün onlarla bozuşursam bu tam bir bozuşma olur, bir daha yüzlerini görmem. Görünürde böyle bir şey yok şimdilik, iyi ki yok. Sen de onlara biraz yakınlaşmalısın. İstersen elbet... zarlayamam seni. Onlara eskisi kadar kızıyor musun?

— Hayır, eskisi kadar kızmıyorum, belki artık hiç kızmıyorum, duygularımın kütleşmesinden bu. Onları hiç sevmediğim, hiç sevemeyeceğim kesin. Senin annen benimkinin bir kopyası olmasaydı belki her şey bu kadar güç olmazdı. Neyse! Şimdi daha değişik bakıyorum dünyaya. Ne var ki onlarla hemen yakınlık kurmak istiyor da değilim. Yaşayışım değişirse, yani onların istediği bir biçimde, yani evli bir kadın olarak düzenimi kurabilirsem, o zaman belki onlara daha yakın olurum, olabilirim. Şimdi benim kendime kapalı bir yaşayışım var, iyi kötü, onları bunun içine sokmak istemem. Şimdi ben kendime göre yaşıyorum...

— Ters bir şey yapmıyorsun ki.

— Başka! Onların istediği bu değildi. Belki kazançlı bir kocaydı, belki buna benzer bir şeydi. Şimdilik ben onlardan biraz uzak durmalıyım gene. İleride bakarsın her şey değişir, onlar beni kendilerine yakın duyarlar, ben de onlara yakın duyarım kendimi... ne bileyim... böyle bir şeyler işte...

Veli, şarabın sıcaklığı damarlarına yayılınca, biraz daha güvenli bir büyük adam rolü oynamaya başladı. Buna karşılık Fatma hiçbir oyun oynamı-

yor, kendine gömüldükçe gömülüyor, her yudumda ya da her dakikada biraz daha suskunlaşıyordu. Bir süre atılgan genç adamla kendine kapanık genç kadın sahnesini çevirdiler. Sonra Fatma birdenbire toparlandı.

— Artık yaşlanıyorum Veli, dedi, artık şurasında burasında sinsi ağrılar duyan orta yaşlı bir kadın olmaya doğru gidiyorum. Kendimle başbaşa kaldım hep. Hep bir kopmuşluk içinde yaşadım. Bağları koparmak baştan kolay geliyordu... şimdi zorluyor... şimdi birileriyle olmak istiyorum. Yanımda, yöremde kimseler yok.

— Evlenmelisin abla.

— Evlenmeliyim. Böyle diyorsun. Herkes böyle diyecek. Doğru belki de. Öteden beri bu görüştesin sen Doğru dürüst biriyle evlenebilirim bu yaştan sonra, yaşlıyım, artık gözü kapalı evlenemem. Daha doğrusu ne yapacağımı ben de pek bilemiyorum. Ben de insanım, yanlışlar yapabilirim. Yanlışlar yapmaktan çok korkuyorum.

— Az yanlış yapmadın çünkü.

Veli bunları söylerken kahkahalarla gülüyordu.

— Kusura bakma, dedi sonra, şaka yaptım, sakın...

— Yo, şaka değil, dedi Fatma, az yanlış yapmadım, evet. Az yanlış yapmadığım doğru da, şu dünyada yanlış ve doğru adına çok ciddi şeyler yapmadığım da doğru. Yaptığım yanlış bir tanedir bana sorarsan, o da yanlış mıdır değil midir iyi bilmiyorum. O bir tane yanlışı çevreye uyarak ben sakızlandırdım da sakızlandırdım. Aşkın en büyük düşmanı aşık olmayı doğru dürüst becerememiş insanlardır. Sağolsunlar, bizimkilerin de yardımıyla senin anlayacağın, işin tadı kaçtı, yanlış derinleşti. Şimdi bir yanlışı tam olarak her yerden silmek gerekiyor.

— Bu dediğini pek anlayamadım. Yani evlenmek gerekir mi diyorsun?

— Evlenmek belki de. Bak ne diyeceğim, geçenlerde bana Melek'le annesi geldi.

— İki hamamböceği.
— Evet.
— Onlar pek gelmezdi sana.
— Onlar bana hemen hemen hiç gelmezlerdi. Bir gün yolda Melek'le karşılaşmıştık da, kapıya kadar birlikte yürümüştük, gel bir çay iç demiştim falan, neyse, o kadar...
— Seni evlendirmeye mi gelmişler yani?
— Evet, biraz öyle. Ben de bugün seni bunun için aradım.
— Kiminle evleniyorsun?
— Onlar evlendirmeyi düşünüyorlar.
— Kiminle?
— Onunla, o benim eski yanlışımla.

Veli hiç bir şey demedi. Önüne baktı. Bardağındaki şarabı sonuna kadar içti. Bardağı parmaklarıyla döndürdü. Canı bir cigara istedi. Cebindeki paketi çıkarmakla çıkarmamak arasında gitti geldi. Onun yanında cigara içmem doğru olur mu diye düşündü. Gülümsedi. Ablasına baktı. Başı döndü. Şaraptan mı? Hayır, daha ne kadar içmişti ki? Bakışlarını peynir tabağına bağladı. Selahattin'i gözlerinin önüne getirmeye çalıştı. Bir cigara yaksak iyi olacak, dedi, canım birden istedi, bu işe kafam mı bozuldu bilmiyorum. Neden kafam bozulacakmış, isteyen istediğiyle evlenemez mi sanki, iş işte! Kaçıp gittiği günleri düşündü, neden kaçtığını düşünmeye çalıştı. Önüne bakıyor, ablasının gözlerinden akan yaşları görmüyordu. Cebimden birdenbire çıkarmalıyım paketi, ona da uzatmalıyım, nasıl olsa bir şey demez bana, kızmaz ya da alay etmez diye düşünüyordu. Elini yavaşça ceketinin cebine... birden ablasının ağladığını gördü.

— Ne o, sen ağlıyor musun? Neden? Densizlik ettim, yanlış yaptın falan dedim, ondan mı? Sustum. hiç bir şey söylemedim diye mi? Neden. Ben sana karşı değilim ki. Şöyle yap ya da böyle yap diyecek yaşta da değilim. Olur diyecek durumum yok, olmaz diyecek durumum da yok. Olursa olur. Daha

doğrusu sen istersen olur. Evet desen de hayır desen de kimseyi ilgilendirmez. Sen kendin için düşün, yani iyi olacak mı diye, yani ben bu adamla evlenirsem iyi mi olur kötü mü diye...

— Sen evet der misin? Gönlünle, seve seve evet der misin?

— Demem. Sen bana bakma. Ben inatçı bir adamım. Ama evlenen ben değilim, yani evlenecek olan ben değilim. Hay be, ben gene neler söylüyorum. Nasıl desem, diyorum ki içine sindiği gibi...

— Kaçma, açık söyle. Hay Allah, ben de sana kocaman bir adammışsın gibi davranıyorum. Ağabeyim falanmışsın gibi... Ama, kimsem yok...

Yeniden ağlamaya başladı.

— Bana bak abla, dedi Veli, onunla evlensem mi evlenmesem mi diye düşündüğüne göre, onunla evlenmeyi az da olsa istiyorsun, yoksa hemen olmaz derdin, böyle bir şey konu bile olmazdı. Bu adam senin kafana uyar mı, ben onu düşünüyorum şimdi. Sen insanları seversin. iyi kötü anlarsın onların dilinden, hiç değilse başlarına kötülük gelsin istemezsin. Oysa o kendinden başka kimseyi düşünmez. Seni istiyorsa kendisi için istiyor, buna inanmalısın. Bununla birlikte evlenebilirsin onunla, yalnız bu yanlarını bilerek. Bu yanlarını görmezden gelirsen, unutmuş gibi yaparsan ileride çok güçlük çekersin. Bu yüzden kararı sen vereceksin. O adamı sevebilir miyim sevemez miyim gibi bir şeyler düşünmeden, o adama katlanabilir miyim katlanamaz mıyım diye düşünerek, anlatabiliyor muyum? O sana uyamaz, sen ona uymayı göze alırsan olur biter.

Fatma anlamlı anlamlı gülümsedi.

— Ona katlanmak... Evet, güç iş. Onu sevmek ona katlanmaktan daha kolay. Ah, ben neler söylüyorum. Bağışla, sarhoş oldum galiba. Bir yanım çirkin benim. Ama sen bu işe hayır diyorsun, besbelli. Ben de gerçekte hayır diyorum. Ama, yapayalnızım, anlasana. Aslını ararsan ne yapacağımı bil-

miyorum. Evet, gene de karar vermesi gereken benim. Biliyorum. Daha doğrusu hiç bir şey bilmiyorum. Ah, hep böyle oldum ben, ne yapacağını bilmeyen biri oldum hep.

Yeniden ağlamaya başladı.

— Ben seni sağlam biri diye tanırım, dedi Veli. şimdi nereden çıkıyor bu ağlayıp sızlamalar. Sen bana öğretirdin bu tür saçmalıklara yüzvermemeyi. Şimdi sen oturmuş ağlıyorsun, tam bir çaresiz gibi. Biz evet deriz, hayır deriz, o kadar. Son sözü sen söyleyeceksin. Bilinmez, belki daha da iyi olur. Dediğin gibi yalnızsın. Benim sana doğru dürüst bir yakınlığım yok Hele şimdi bir de kızdalgası çıkardık.

Cebinden sigara paketini sessizce çıkardı.

— İçer misin? dedi ablasına.

— İçer miyim? Bilmem. Ben pek alışamadım o şeye. Sen iç istersen, ben senin içişine bakayım.

— Kızmıyorsun ya bana, yanında tütün içiyorum diye.

— Yok canım, kocaman adam oldun. İçmesen daha iyi ama.

— Ben öyle durmadan içmem bunu, ara sıra içerim.

— İşte böyle Veli'ciğim, sözde seni dinlendirmek için buraya getirdim. Getirdim ve canını sıktım.

— Yok canım ablacığım, benim canımı sıkmadın. Düşünüyorum şimdi, nasıl bir şey olur diye, ne yapmalı diye, onu bilemiyorum. İster istemez sen daha iyi bilirsin deyip çıkıyorum. Şimdi en iyisi sen kafanda tart bunu. Ben bundan bizimkilere sözetmem. yoksa iş dallanır budaklanır. Hoş senin o Melek'lerin ya da Şeytan'ların çoktan bu işi dallandırmaya başlamışlardır ya neyse...

— Hayır, onlar ben kararımı bildirene kadar bu işi kurcalamazlar. İşlerine öyle gelir de ondan, beni düşündükleri için değil.

— Bu işte onların çıkarı ne?

— Eh, dünya değişti, Selahattin iyice palazlandı, Melek'in kocası da ucun ucun palazlanıyor Yol-

ları birleşiyor gittikçe. Birbirlerine yardım ediyorlar. Dayanışma işte.

— Yani o adam iyice zenginledi desene.

— Yo, hayır, bilmiyorum, öyle sanıyorum, yoksa bunlar birbirlerinin gözünü oyarlardı da ondan, yani birbirlerini destekliyorlarsa anla ki bir çıkar ortaklığı var, bu da ikisinin palazlanmasıyla olur.

— Yoksa sen ne olup bittiğini bilmiyorsun, öyle mi?

— Evet.

— Sen o zamanlardan beri onu görmedin öyle mi?

— Evet, görmedim, hiç görmedim.

— Yıllar sonra görünce gene beğenecek misin?

— Hayır, kesinlikle hayır.

— Doğru mu?

— Bilmiyorum. Doğru olduğunu sanıyorum.

— Bana doğru değil gibi geliyor, biraz da o yüzden çekimser kalıyorum.

— Hayır, sanmam, ama gene de bilemiyorum canım. Neyse, biz bu konuyu keselim de, bir şişe daha şarap isteyelim, kafaları bulalım, olmaz mı?

— Olmaz olur mu!

SEKİZ

Melek'in «butik»i açıldı, ama «Butik Mel-Za» olarak açıldı. «Mel» tamam. Melek'in kısaltılmışı. «Za» ne oluyor? «Za» da Melek'in yakın dostu, ağabeyi, yol göstericisi, destekçisi, bazılarına göre sevgilisi işadamı Zahit beyin adından geliyor. Melek'i birkaç yıldır ince bir ruh gibi izleyen Zahit bey butik işine de varlığını kattı: her zaman olduğu gibi, önce uzaktan uzağa ilgi gösteren bir dost, sonra şöyle yapma şöyle yap diyen bir işbilir rolü oynadı, arkadan ortaklığı önerdi ve önerisi hemen benimsendi. Fehmi varlığını bit gibi sırtında duyduğu bu adamın bu işe de burnunu soktuğunu duyunca küplere bindi, Melek'e ağız dolusu sövdü, ama bir so-

nuç alamadı. Melek Zahit beyle ortaklaşmanın kaçınılmaz olduğunu, elinde çok az para bulunduğunu, ayrıca adamın hem eski bir konfeksiyon ustası hem de kırk yıllık ticaret cambazı olarak kendisine çok şey katacağını söylüyordu.

Fehmi, Zahit beyi hiç sevmiyordu, evliliklerinin üçüncü yılında yaşlı bir koruyucu olarak yaşamlarına giren ve bir daha çıkmayan, o zamandan beri görüşleriyle dünyalarını etkilemekte olan bu adamı artık kaldıramayacağını anlıyordu. Melek arada bir kendi kafasının ürünü olamayacak bir öneriyle gelir, «kimin aklı bu?» diye sorulunca da hiç çekinmeden «Zahit beyin!» derdi. Zahit beyin önerileri hemen her zaman Melek'in aşırı desteğiyle ve Fehmi'nin karşı koymalarına karşın benimsenirdi. Bu öneriler çok zaman basit önerilerdi, yılbaşını falanca yerde kutlasak nasıl olur gibi, bu hafta sonu falanca yere gidelim gibi, bir yere iyi tulum peyniri gelmiş size de alalım gibi, bu akşam sizin evde poker oynayalım gibi önerilerdi. Melek, Fehmi, Zahit bey ve Zahit beyin dünyadan habersiz zavallı karısı Aliye hanım pek de uyumlu olmayan, bununla birlikte dağılmayan bir dörtlü oluşturuyorlardı. Fehmi Aliye hanıma ne kadar bozuluyorsa Zahit bey Melek'den o kadar hoşlanıyor, Aliye hanım Fehmi'yi de Melek'i de ne kadar anlamsız buluyorsa Melek Aliye hanımın gözünün içine bakıyordu.

Karına söz geçiremedikten sonra ne yapacaksın, ister istemez katlanacaksın onun saçmalıklarına! Açık açık böyle düşünüyordu Fehmi. Bir kere almış başını gidiyor, ister istemez sen de onu izleyeceksin. Evet, Melek her gün biraz daha dikbaşlı oluyordu. Bütün benzerleri gibi yalnız kendini seven, dünya işlerinde yalnız kendine ve Zahit beye inanan bu kadın, başarı diye nitelendirdiği ve Fehmi'nin de çok işine yaramış olan bir takım kazanımları sağladıkça hiç ele avuca sığmaz olmaktaydı. Bir süredir iyiden iyiye bağımsızlaşmıştı. İstediği saat kalkıyor, istediğine istediği sözü söylüyor (herkese

her sözü söylemeyeceği kesindir), istediği yere gidiyor, istediği saatte eve geliyor, eve gelince istediğini yapıyor, artık annesinin sakınık ve ikiyüzlü önerilerini bile umursamıyor, kocasını bildiği gibi azarlıyor, dünyayı bildiği gibi düzenliyordu.

Onun bu gelşiminde Zahit beyin gerek maddi destekle gerek akıl vererek büyük payı olmuştu. Gerçekte ikisinin de yaşam felsefesi birdi, istekleri hemen hemen birdi, kafa yapıları, üç aşağı beş yukarı aynıydı. İkisi de boş kafalıydı, ama ikisi de azçok derin görünmeyi pek güzel beceriyordu. İkisi de yaşamın biçimlerine herkesten çok, Fehmi'den de, Ziynet hanımdan da çok önem veriyordu. İkisi de o yapay dinginlikleri içinde büyük ve budalaca bir hırsın iç çalkantılarını yaşamaktaydılar, buna karşılık her edimlerinde, her tutumlarında özenli ve özverili görünmeyi biliyorlardı, hemen her zaman yalancı bir soyluluğun tabağından artakalmış sıyrıntı bir incelikle davranıyorlardı, onları gören insanlıklarına hayran kalabilir, hatta kendini onlara adayabilirdi. Kısacası, ikisi de yapaylıklarına plastik bir görünüm kazandırmanın ustası olmuşlardı. Bu güçlerini elbette çevrelerinden alıyorlardı, ama çevrelerinde çok az kimse olmadığını olmuş görünmekte onların düzeyine ulaşabilirdi.

Melek'i Zahit beyin işyerinde ya da otomobilinde görmeye alışmış olanlar onun son dakikada Zahit beyi ortak aldığını duyunca iyi dedikodu edebilmek için şaşmış göründüler ama hiç şaşmadılar. Evet, şaşmış gibi yapmaları dedikodu makinesinin külüstür dişlerini yağlamak içindi. Ortamın en gerçekçileri ya da en kaşarlanmışları bu işe hiç şaşmadıklarını açık açık belirttiler, şaşmışlar kalabalığına şöyle bir dudak bükerek hem de. Zahit beyin kirli işler çevirmekle ünlü olması «Butik Mel-Za»nın bir takım kirli işlere paravan olabileceği fikrini verdi herkese. Bunda da şaşılacak bir şey yoktu aslında. Melek kendisi gibi açık oynayamayanların gözünde her zaman parmak ısırılacak bir kötülük tanrısın-

dan başka bir şey değildi. Melek nicedir öfkeden çok kıskançlık uyandırmaktaydı. Onun bir takım engelleri aşmak ve bir takım amaçlara ulaşmak için en çirkin işleri yapmış olması bundan böyle kimseye ters gelmemeye başlıyordu. Çünkü o çevrede Melek'den ya da Zahit beyden az daha dürüst kalmış olanlar bu dürüstlüklerini felsefelerine değil korkaklıklarına, beceriksizliklerine, tembelliklerine, ruhsal açmazlarına borçluydular. Fehmi'nin Melek'den utançtan çok onur duyması bundandı.

Açılışın yapılacağı o cumartesi gününün çok erken saatlerinde Zahit bey Melek'le Fehmi'yi otomobiliyle evlerinden aldı ve «butik»e bıraktı. Fehmi kendi kendine öğrendiği ya da öğrenmiş gibi yaptığı ressamlık sanatının yaratıcı bilgilerini dükkanı düzenlemekte bol bol kulanmak eliaçıklığını gösteriyordu işte. Zahit bey ben açılışa doğru gelirim deyip gitti. Erken gel diye bağırdılar arkasından. Bir süre sonra dükkan yardıma gelenlerden geçilmez oldu. Gerekiyordu ama. Kimi yerleri süngerle ve bezle son bir defa siliyor, kimi küçük ekmek parçalarına havyar yerine zeytin ezmesi sürüyor, kimi fındığı fıstığı küçük kaplara yerleştiriyor, kimi içki şişelerini açıp alkolü alkole katarak yeni çeşniler arıyor, kimi haybeye ortalarda dolaşıp akıl öğretiyor, kimi giysileri mankenlere ve askılara yerleştiriyordu Ortalıkta kendini en çok hırpalayan Melek'di elbette. Ocak ayının bu soğuk cumartesisinde hem gerekli hem boş koşuşturmalarla ter içinde kalmıştı. Topluluğa öğleye doğru soğuk şakalarıyla Ziynet hanım da katılınca ortalık ana baba gününe döndü. Bundan böyle satış işlerinden birinci derecede sorumlu olacak olan tezgahtar kız bir ara Ziynet hanıma sertçe çıkışmak zorunda kaldı. Teyze, dedi, şakalarınız çok güzel ama vakit yok, siz de ne olur şu askıları sabunlu bezle siliverin, bakın neredeyse saat üç olacak ve biz burada kepaze olacağız.

Melek'in açılmaya hazırlanan «butik»i daha şimdiden kargaşanın ve dağınıklığın simgesi olup çık-

mıştı. Saat üçe kadar kim toparlayabilirdi ki burayı. Burada küçük bir kıyamet olayı yaşanıyordu: birinin önerisi bir başkasının önerisiyle çeliniyor, birinin ayağı öbürünün bacağına takılıyor, biri geçerken bir şeyi yerden kaldırmak adına bir başka şeyi yere düşürüyordu. Pardesüleri bu kadar öne almayın, diyordu biri, gelenler kafayı bulup bir omuz vurdular mı gider vallahi, zaten altlarındaki zımbırtı çok iğreti. Neymiş o iğreti olan canım, iğreti falan değil onlar, sen işine bak. Evet, diyordu bir başkası, satış için gerçek düzenlemeyi sonra yaparız, şimdi gelecek olanlara yer açılsın. Ortayı bu kadar boş bırakmayın, diyordu biri de, kabak gibi boşluğa insanları toparlamak ters olur, siz hiç estetik diye bir şey bilmez misiniz, aralarda giysiler bulunsun. Bulunsun da kızım, üstüne bir şey dökülsün, öyle mi? Bu da daha bir başkasının sesiydi... Ay, bu karı nereden burnunu soktu bu işe bilmem ki, diyordu Ziynet hanım yaşlıca bir kambur teyzeyi burnuyla işaret ederek. Sus anne, diye bağırıyordu Melek, sus beni rezil etme gene. O sıra iki yüz elli gram leblebi yere saçıldı. Melisa, gözünü seveyim dikkatli ol kızım, bak ne yaptın yerleri, hem de insanların gelmesine şu kadar kala. Ne yapayım hala be, ben isteyerek mi yaptım. Melek ablan görmesin vallahi. Fehmi bir köşede yanlışlıkla açmış olduğu bir konyak şişesiyle diyaloğa girip hoşaf gibi olmuş, zaten doğru dürüst bilmediği estetik biliminin bütün kaygılarından kurtularak bir koltuğa çökmüştü, bu durumuyla karısının öfkesini mayalandırmaktan başka işe yaramıyordu. O arada oturduğu yerden küçük yanlışlıklar yaparak küçük kızların kalçalarına dokunuyor, fındıkçı diye belirlediği kadınlara ve kızlara uygun zemin kollayarak gülücükler ve baygın bakışlar fırlatıyordu. Bir ara tezgahtar kızı alıp alt kattaki düzenlemeyi tasarlamaya kalktı ama bırakmadılar. O da ne yaparsanız yapın deyip bir köşede konyağını yudumlamayı sürdürdü.

Arı gibi çalışan ya da çalışmaya çalışan, gerçek-

te doğru dürüst iş çıkaramayan bu yazboz topluluğu üçe çeyrek kala Melek'e tekmil verdi. Melek en alt katta bir koltuğa çökmüş, çok küçük çapta bir sinir bunalımı geçirmekteydi. O sırada Zahit beyin sesi duyuldu ve böylece Melek'in sinirleri kendiliğinden düzeldi. Zahit bey Melek'in nerede olduğunu sordu girer girmez; geçerken Fehmi'nin yanağından bir makas alıp aşağıya indi, elindeki gülü yanağına ağız dolusu bir öpücük kondurmak koşuluyla Melek'e uzattı.

Zahit beyin gelişiyle gerginlik azaldı, hava iyice yumuşadı. Zaten iyi kötü her şey yoluna girmişti. Evet ama, gelenler bu küçücük dükkana nasıl sığacaklardı? Yedi mahalleden insan çağırmıştı Melek. Büfeden alacağını alanların alt kata ya da alçacık tavanlı üst kata kaymalarını sağlamakla kızları görevlendirdiler. Ayrıca Ziynet hanım çeşitli avantacı sızmalarını engellemek için kapıda etkili bakışlarıyla gözcülük edecekti. Elbette siz giremezsiniz demeyecekti kimseye, ama gelenleri gözü tutmadıysa şöyle bir aşağıdan yukarıya süzecekti.

Dükkana çağrılı olarak önce Selahattin düştü. Tam üçe beş kala kapıda göründü hazret. Üstünde ince beyaz çizgili siyah kumaştan ağır bir takım vardı, bu durumuyla müteahhitten çok bir diplomat eskisini andırıyordu. Getirdiği çiçekle birlikte öbür çiçeklerin yerleştirilmesine yardım etti. Sonra içeriye daldı, yahu Fehmi'ciğim sen daha şimdiden kafayı bulmuşsun yahu diyerek Melek hanımefendiye doğru ilerledi, bir saray soylusu inceliğiyle onun elini öptü, kulağına bizimki gelecek mi diye bir soru fısıldadı, hiç bir karşılık alamayınca büfeye doğru ilerledi, büfenin başında duran kıza rakı yok mu diye sordu, öbür şişeler masanın üzerindeyken rakı şişesinin gizli tutulmasına hem şaşarak hem şaşmayarak parmağıyla katıklı ekmekleri işaret edip bunlar neli diye sordu, karşılık beklemeden birkaç ekmek parçasını ağzına attı, bir oh çekti, ilahi diye

geçirdi içinden, bununla adam mı doyuracaksınız... rakıyı dikti.

Selahattin'den sonra Fehmi'nin üç ayrı boyda üç ressam arkadaşı belirdi. Kısa boylusu kırçıl keçi sakallıydı, girer girmez Fehmi'nin boynuna sarıldı. Orta boylusu Fehmi'nin kıçına bir parmak atıp büfeye ilerledi. Uzun boylusu bir süre ne yapacağını bilemeden ortalıkta elini kolunu salladı durdu, sonra konyağa sarıldı. Sulu konyak bardağını sekiz on saniyede dipledi, sonra Yahya Kemal'den şiirler okumaya başladı: «Bir yıldız aktı gök ve deniz sarmaşık gibi — Vuslatta ilk öpüşmeyi andırdı ansızın — Birden kamaştı gözlerimiz...»

Bundan sonra İstanbul sosyetesinden kadınlı erkekli topluluklar sökün etti. Saat dörde doğru her şey birbirine karıştı. Artık bütün konuşmalar bir gürültü yumağından başka bir şey değildi. Sözü daha çok vakit geçirmekte kullanan bu insanlar ileri geri konuşmalarını öyle bir bağırtıyla ortaya döküyorlardı ki birinin söylediğini öbürü hiç mi hiç anlamıyordu. Söz söylenilmek içindir anlaşılmak için değil der gibiydi herbiri.

Dördü biraz geçe özel çağrılı Fatma girdi içeriye. Melek Fatma'yı çağırmak için evine kadar gitmiş, gelmezsen ölümü öp demişti. Melek'in dirisini öpmek ölüsünü öpmekten biraz daha kolay olduğu için mi nedir —Fatma'nın Melek'e olan yakınlığı her gün biraz daha azalıyordu— Fatma istemeye istemeye pekiyi gelirim demişti. Bak, diyordu Melek. Selahattin de gelecek oraya. Onunla kalabalıkta görüşmek tenhada görüşmekten daha kolay olacak senin için. Pekiyi, pekiyi, gelirim... Direnmek boşunaydı.

Fatma karşısında Selahattin'i görünce küçücük bir sarsıntı geçirdi. Oysa kaç gündür ona karşı umursamaz olma temrinleri yapmaktaydı kendi kendine. Sarsıntı çok şiddetli olmadı, evet, ayrıca kısa sürdü. Bir selam verdi Selahattin'e, sonra başını öte yana çevirip Melek'e doğru ilerledi. Bu durum

Selahattin'i üzmeye yetti. Demek ki bana daha çok yüz vermeyecek diye düşündü Selahattin. İçi birden garip bir tutkuyla kavrulmaya başladı. Bu tutku Fatma'yı burcdan zorla da olsa alıp gitmek tutkusuydu. Olacak iş değildi elbette. Elini yağlı göğsünün altında zorla çırpınan yüreğinin sesini almak istercesine iman tahtasına götürdü. Ne yaptığını bilmiyordu kısacası. Doldur kardeşim, doldur şunu, dedi tezgahın başındaki kıza. Doldur ki gene sıkıntı bastı beni, çok mu şişmanladık nedir? Kız gülümsedi, hiç bir şey söylemedi.

Ortalıkta yitip gitmeye çalışan ama bir türlü kendini bir yerlere sığdıramayan Fatma az sonra omuzunda yumuşak bir ağırlık duydu. Eyvah, Selahattin'in eli olabilirdi bu. Evet, oydu. Üst üste attığı altı kadeh rakının ve eski yırtıklıklarının verdiği yüreklilikle Selahattin Fatma'ya «hoş gelmişsiniz» diyordu. Fatma bu yakınlık gösterisine karşı sertlik etmedi, yalnız bu adama «hoşgeldiniz» demeyi öğretemedim diye geçirdi. Donuk gözlerle Selahattin'e baktı. Biraz ürkek, biraz çekingen, biraz heyecanlıydı, gene de donuk donuk bakıyordu. Bakışlarında ne soru ne yanıt vardı.

— Sizinle ne zamandır görüşemedik, diye kekeledi Selahattin.

— Evet, dedi Fatma.

Başka hiç bir şey demedi ve hafif yan döndü.

— O kadar çok istedim ama olmadı, dedi Selahattin.

— Evet, olmadı, dedi Fatma.

Heyecanlıydı. Ne var ki heyecanının bir yüceltmeden değil de bir tedirginlikten geldiğini daha iyi seziyordu şimdi.

— Zaman bizi başka yerlere attı, dedi Selahattin.

— Evet, dedi Fatma, başka yerlere attı. Siz öbür yana düştünüz, biz bu yana düştük.

Selahattin Fatma'nın sözü azcık uzatmasından umutlandı.

— Ne yana düştük ki? dedi.

— Ayrı ayrı yerlere düştük, dedi Fatma.

Selahattin duraladı, bir şey diyemedi.

— Zamanla, dedi Fatma, değişiyoruz hepimiz.

— Evet değişiyoruz, dedi Selahattin.

Söylediği, daha doğrusu yinelediği bu «değişiyoruz» sözünün hiçbir duygusal ve düşünsel içeriği yoktu. Düşünmesi gerektiğini, hemen bir şeyler söylemesi gerektiğini düşündü.

— Zaman her şeyi düzeltiyor, dedi Fatma.

Selahattin yardana sığınıp:

— Değiştirse de unutturamıyor, dedi.

Oh, düşünmüş, söylemiş ve bitirmişti. Koca poposunun terlediğini duydu.

Bundan sonrası alkolün de dost yardımlarıyla çorap söküğü gibi geldi. Durup durup bakmalar, söz dokundurmalar, anlamlı gülümsemeler birbirini izledi. Selahattin'in dıştan gittikçe uygarlaşan ruhu doğal olarak aşk sanatının inceliklerine de ermekteydi yavaş yavaş. Gün gibi açıktı, pırıl pırıl görüyordu Fatma, o odun Selahattin gitmiş, yerini büyük kentin uygar gereklerine uyan daha sevimsiz ama daha cilalı bir Selahattin almıştı. Bu Selahattin'e öbür Selahattin kadar da güvenilemezdi belki. Bununla evlenmek? Fatma irkildi, titredi, deli mi oluyorum, hasta mı oluyorum, şair ya da ressam falan mı oluyorum diye geçirdi içinden.

Selahattin kart bir damat adayı sıfatıyla eziliyor, büzülüyor, kasılıp genişliyor, eğilip doğruluyor, güzel sözler söylemeye çalışıyordu. Fatma da vakti çoktan geçmiş bir gelinlik kız sıfatıyla hem sakınık hem verimli olmak oyununu sahneliyordu. Öyle yerler vardır ki orada insan ya düpedüz kendisiyle karşıtlaşır, ya da karşıtlaşan kendisiyle karşılaşmamak için öte yandan geçer, yani bir yalanı düpedüz bir gerçek gibi oynar. Yaşamın güç aşılır dağları önümüze dikildiği zaman kendimizi yorgun ve eksikli duyuyorsak, bu yüzden kestirme yollara hazırsak kendimize öyle yalanlar söyleriz ki, herbir yalanımız en güçlü doğrulardan, örneğin bir doğa

yasasından daha güçlü görünür. Yaşamın boşluklarını yapay bir dokuyla örmek demektir bu. Yaşam bu örgülerle yama yamadır. Sağınıza, solunuza, kendinize, başkalarına bakın, doğruların boş bıraktığı yerler bir yalan kıtığıyla, bir bağ dokuyla doldurulmuştur. Yalanını her şeyin üstünde önemseyen insanlar görürsünüz. Selahattin'le Fatma da, karşı karşıya geiir gelmez, birbirlerini isteyişlerini alttan alta doğanın bir buyruğu gibi sezmeye başladılar. Hanidiyse ayrı geçen yıllarını bir ziyanlık olarak belirleyeceklerdi. Ama hiçbir yalan düpeduz bir doğru gibi yaşanılamayacağı için gene de içlerinde garip bir tedrginlik, koca bir soru işareti vardı. Gerçekte ortaklıklarını sevinçle onaylayışları takılıp kalmışlıklarını onaylayışın dışında bir anlam taşımıyordu.

— Siz burada neler kaynatıyorsunuz bakalım, hele şöyle gelin de biraz da bize gösterin yüzünüzü canım...

Fehmi'nin yaltaklanan bakışları aralarında az önce yeniden yaktıkları ateşi dindiriverdi birden. Olsun, diye düşündüler, gene çakarız kibriti. Fehmi'nin gösterdiği köşeye doğru ilerlediler. Toplantı bitene kadar oracıkta Fehmi'yle çene çaldılar. Yanlarına bir ara Melek, bir ara da Ziynet hanım geldi. Fehmi alkolden süngere dönmüş beyniyle durmadan bir takım sözler çarptırıyor, Fatma'nın alkolle kızarmış yüzünü daha da kızartıyordu. Kuytu köşesinden ikide bir başını uzatan rakı şişesi Selahattin'i her zamanki deyişiyle hoşaf gibi yapmıştı. Selahattin'in boşluklarda kuruyup kalmış ruhu alkolle ıslandığı ve ısındığı zaman ortaya böyle bir soğukluk çıkardı, bu soğukluğun hoşaf diye adlandırılması elbette yanlış olmazdı.

— Efendim, diyordu Fehmi, sıcağı sıcağına, istersenız, bu toplantıyı bitirir bitirmez, şöyle hep birlikte bir yerde oturup iki kadeh bir şeyler içelim, ne dersiniz?

O ara oracıkta çok kısa bir mola vermiş olan Melek:

— Aman efendim, dedi, bu akşam hep birlikte Zahit beye çağrılıyoruz Ben Fatma'dan sözettim, tanıştıramadım ama, pek istiyor hep birlikte olmamızı Zahit bey bu akşam. Ay, türkçeyi de şaşırdım ayol. Neyse, siz tasarlayın, ben birazdan geliyorum.

— Olmaz, dedi Selahattin, bu gece için hazırlığımız var, ben bir yerde bir masa hazırlattım.

Fatma daldı gitti, sonra kendine geldi, sarhoşum ya da sarhoş oluyorum diye düşündü. Veli'yi getirdi bir ara gözünün önüne. O sıcacık, sıskacık, güleç yüzlü oğlancığı, bir yanı çılgın, bir yanı silme özveri olan o oğlancığı. Birdenbire garip duygulara kapıldı Fatma. Hain miyim ben? diye düşündü. Ne anlamı var, dedi sonra da. Alkol beni hep böyle yapar diye geçirdi içinden, az sonra sıkıntı verir bana. Bu gece nereye gidiyoruz, Veli'nin yorgunluklarını kadehimizde serin serin içmeye mi? Elindeki kadehi sıktı, sıktı, sıktı...

DOKUZ

Melek'in öz amcası, Fatma'nın da öz amcadan daha yakın amcası Şadi bey, emekli felsefe öğretmeni M. Şadi Egeliler soğuk, çok soğuk bir gecede hap içerek kendini öldürdü. Nicedir ölüm uçurumuna doğru hızla kaydığını seziyordu. Sonunda uçurumun kıyısına geldiğini duydu. Kendini kendi eliyle itti aşağıya. Bir de şiir yazmıştı son günlerinde, ölümü çağrılayan. ölümü benimseyen bir şiir, tam bir ölüm şiiri. Bu şiiri ölümünden birkaç gün sonra ortalığı derleyip toparlamaya ya da daha doğrusu ondan kalanı ortadan kaldırmaya gelen Melek ve Fatma arkadaşlar atılmayı bekleyen yumlanmış kağıtların arasında buldular: «Yaşamaktan umut yok, bomboş oldu günler, — Bundan sonrası büsbütün uçurum, — Olacak olan buydu ve oldu. — Orada güleç yüzlü ölüm bekliyor beni. — Ben burada ölümü gülerek bekliyorum. — Dostlar ilgisiz çık-

tı, sevenleri aldı toprak, — Geriye kalan ben şimdi bir avuç yaprak, — Uçurumda kayıyorum sağa sola çarparak. — Olacak olan buydu, işte oldu. — Orada sessiz ölüm bekliyor beni.»

«Butik Mel-Za»nın açılışından bir ay kadar sonra, herhangi bir cumartesiyi herhangi bir pazara bağlayan berbat bir gecede Şadi bey tam kırk tane hap yuttu. Böylece çoğu karşılığını bulamamış sayısız özveriyle dolu bir bilge kişi yaşamı, kendi sonunu kendi belirleyerek yokluğa katı'mış o'du. Sessiz sessiz yaşanılan şeyler sessiz sessiz bitirildi ve dünyanın hödüklüklerine bir gün bile pabuç bırakmamış ve dünyanın süslerine, palavralarına, gösterilerine bir gün bile önem vermemiş olan bir insan yaşamı acılara yer bırakmayan, yanıp yakılmalara yüz vermeyen bir burukluk içinde ışığını söndürüp boşluğa daldı. Yiyeceği bir parça peynirin, içeceği bir kadeh rakının hesabını yapa yapa sürdürdüğü yoksul insan yaşamı içinde Şadi bey, ağırlığını hep sevinçlerden ve umutlardan yana koyarak, kendini insanlığa adamışlık yalanlarını hiç bir zaman onaylamayarak tek kişilik yerini doğru bir biçimde, onurlu bir biçimde doldurdu. Çok daha başka şeyler yapmayı, dünyaya çok büyük sonuçlar getirecek çok önemli girişimlerde bulunmayı bile bile başkalarına bırakıyordu...

Onunla son görüşen Fatma oldu. O cumartesi günü öğleden sonra ona gitti Fatma. Şadi bey Fatma'yı görünce sevindi, ona durumundan yakındı, «ölümün istendiği ve beklendiği yerler vardır» dedi. Fatma anlıyordu Şadi beyin ne demek istediğini. Ne diyebilirdi ki! Kendini öldürme Şadi bey amca, bu acıyı çeke çeke sürdür yaşamını diyebilir miydi? Uzun ömürler dileyebilir miydi onu? Sululuk o'urdu bu. Böyle bir şey Şadi bey gibi birine yapılamazdı.

— Artık iyi değilim Fatma kızım, hiç iyi değilim. Yaşamak yük oldu ne zamandır. Sen kendini suçlama, sen nasıl yüklenecektin beni, olur mu öyle şey! Sen haydi desen ben hayır derim. İnsan insana yük

olmamalı. Kararlıyım, kimse benim yükümü çekmeyecek. Her yanım şişiyor, su topluyor, kütük gibi oluyor karnım ve bacaklarım. Biraz da şişmanlık var ya. Yüreğim durdu duracak. Durmuyor Yerimden doğrulurken sıkıntı çekiyorum. Kalkıp tuvalete gitmek bir başka ülkeye gitmek gibi... Buraya ikide bir gelip beni kollamaya kalkma sakın. Yaşamaktan başka bir şeyi düşünme. Şimdi yaşamana bak, ölmene sonra bakarsın. Ben ölmeyi beceririm, korkma, şımarık ve arsız değilim, üstelik dayanıklıyım, ölüme ve her şeye... Ölüm uygun bir saat arıyor kendine, ben de onu sıkboğaz etmiyorum. Ben hiç zorlamıyorum onu, o kendi gelecek elinde kutusuyla. İnsan açgözlü olmamalı. Acıların üstüne çıkmak ve ölümü onurla kucaklamak...

Fatma, Şadi beyin karşısında bin türlü tedirgindi. Şadi bey sık sık uyukluyor, bazen bir cümlenin sonunu getiremeden birdenbire horlamaya başlıyordu. Düşünüyordu Fatma : bir insan nasıl olur da böyle birdenbire çökebilir! Fatma, Şadi beyin şişmiş yanaklarında ve gözkapaklarında, gerilmiş bacaklarında, yarı anlamsız bakışlarında bitmekte olan bir insanın acılı çaresizliğini görüyordu. Fatma'nın yıllar önce kendini öldürmek adına yüzyüze geldiği ölüm böylesine acımasız bir ölüm değildi. Gerçek değildi de ondan mı? Bir gülüşe, bir bakışa, bir umut kırıntısına, buğulanan bir tas çorbaya bile yenik düşebilecek kadar güçsüz bir ölümdü o. Öyle güçsüzdü ki sonunda Fatma onu gırgır bir arkadaş gibi sevmişti. Anlaştığı, dost olduğu, hafife aldığı, canı sıkıldıkça görmeye gittiği bir ölüm.

Şimdi bu ölüm, tüm insan olma güzelliklerini kendinde toplamaya çalışan, insanlara emek vermeyi hep onur saymış olan, bunun karşılığında hiç bir şey beklememeyi alışkanlık edinmiş olan bu güzelim insanı seçeneksiz varlığıyla diş söker gibi sökecekti dünyadan. Belki ömründe bir kere bile nazlanmamış, bir kere bile yoldan çıkmamış, bir kere bile boşver dememiş, doğrularından çok yanlışlarıyla ilgi-

lenmiş olan bu adam ölümün demir ellerinde gülümsemeye çalışıyordu.

Ona göre yaşamın getirdiği basit bir sonluluk deneyiydi bu, insanı kendi sonunu benimsemeye ve belirlemeye çağırıyordu. Şadi bey onayını çoktan vermişti. İnsana canı kadar sevdiği dünyada hep konukluk duygusu aşılamaya çalışan ölümlülük yazgısı kabasaba bir evsahibi görünümünde önce esnemeye başlar, sonra edepsizliği ele alıp haydi kalk der, kalkmadığın zaman tutar atar kolundan. En iyisi vaktiyle kalkmak. Ölüm, diye düşündü Fatma, bizim gibi insanlara, yani Şadi bey gibi insanlara hem daha yakın hem daha uzak. Ne yapıp yapıp ona geç kalmamalıyız... derken geç kaldığını düşündü. Karanlık basmak üzereydi. Saatlerdir bu kuru sandalyenin üstünde yontuya dönmüş bedeni canlanmalı ve sokağa düşmeliydi. Ama nasıl söylerim ona, haydi ben gidiyorum. hoşça kal diyebilir miyim ona, onu bu durumda bırakıp gidebilir miyim?

— Böyle dalıp dalıp gidiyorum işte Fatma kızım, gene horladım değil mi? Belli ki böbrekler çalışmıyor artık. Doktor da öyle dediydi. Ölüm kapıya dayanmış mı, aç girsin. Öyle uzun sürmez, işini bir anda bitiriverir. Bir lokmayı çiğneyip yutacak kadar kısa bir zaman içinde. Kimileri ölemezler, ölmeyi beceremezler, yaşamayı beceremedikleri gibi. Hep kendileri için biraz daha sürecek bir şeyler düşünürler... İnsan onurunun kaldıramayacağı işleri güle güle yapan çok kişi gördüm, onlar yaşamadılar, ölemez onlar. Ölüm karşısındaki duyguları korkunçtur. Hiç değilse yerimiz o kadar dar olmasa, soğuk ve nemli olmasa, böcekli ve karanlık olmasa diye düşünürler. Yaşamayı bilen ölmeyi de bilir. Toprağa dayadım mı sırtımı, bütün yorgunluklarım gidecek. Ölen karımın acısı, ölen kızımın acısı, hepsi... Ölümü efendice karşılıyorum işte. Ölüm cellat değildir, cellatla ölümü karıştırma birbirine, çocukları bile asabilen cellatlara benzetme sakın ölümü, çocukları öldürüyor olsa bile. Ölüm saygıdeğer bir ih-

tiyardır...

Fatma daha çok dayanamadı, onu yanaklarından öptü, öptü... İkisinin de gözlerinden yaşlar boşandı. Fatma kucakladı onu, bir süre öyle kaldılar.

— Ben gitmek zorundayım Şadi bey amcacığım, yakında gene gelirim, bağışla beni ne olur seni böyle bırakıp gittiğim için. Ama istersen kalayım yanında, ne olursun söyle, kal de kalmazsam... Ama gene gelirim...

— Hayır, gelme. Buluşacağız ama böyle değil. Daha başka bir biçimde. Karşı karşıya ve sessiz. Şımarık değilim ben, hiç şımarık olamadım, hep tik sindim şımarıklıktan

Fatma çıkarken alt kattaki öğretmen komşuya uğradı. Durumunu pek iyi görmedim, ağırlaşırsa falan sizin okuldan bizim okula telefon edip beni isteyin ne olur, dedi, tatil günü olursa şu alttaki numarayı arayın, komşumdur, beni isteyiverin... Gözlerinden boşanan yaşları durduramıyordu bir türlü. Girin, biraz oturun, dediler.' Girmedi. Ağlaya ağlaya gitti. Hem ağlıyor hem söyleniyordu:

— Hiç bir sevdiğim kalmasın mı istiyorsun, koca ölüm, diyordu, hiç kimsem kalmasın mı istiyorsun? Pekiyi, öyle olsun, ne yapalım! Onu da al götür. Adın ölüm ya, istediğini yaparsın Beni mi düşüneceksin? Gülerim! Sıra Şadi bey amcaya mı geldi şimdi de? Pekiyi. Sana söz geçiremem. Beni dinlemezsin ki Bari acı çektirme, soluksuz bırakma uzun uzun. Yanında ben de olmayacağım, yapayalnız nasıl başaracak bu işi? Başarır o. O bize benzemez. Başaracağını biliyorum. Bütün onurlu insanlar gibi ölmeyi bilir o.

Fatma çıkar çıkmaz Şadi bey duvarlara tutuna tutuna tuvalete gitti. Tuvaletten çıkınca saatına baktı. Ölümü kılmak gerekir, diye söylendi, vakit gelmiş olmalı. Alttaki öğretmen komşunun iki gün önce getirdiği portakallardan birini soydu, yarısını yedi. Derin bir uykuya daldı. Uyandığında her yan kapkaranlık geldi ona. Ölmüş olduğunu sandı. Mezar

karanlığı bu, diye düşündü. Yok, hayır, elleri portakal kokuyordu. Hayır, oda kapkaranlık değildi, başucu lambasının ölgün ışığı yanmaktaydı. Her yan buz kesmişti. Elektrik sobasını söndürmeseydim keşke, diye düşündü.

Kapı vuruluyordu. Zor güç kalktı yerinden. Kim o? diye seslendi Alttaki öğretmen komşuydu gelen. İlaçlarını getirdim amca, diyordu. Şadi bey ilaçları aldı. Girmez misin Ali bey oğlum, dedi, biraz soluk almaz mısın? Girmeyeyim amcacığım, dedi Ali bey, annemi karşılamaya gideceğim. Öyleyse, dedi Şadi bey de, yarın bana bir ara uğrayıver, kapıyı açık bırakacağım, çalmadan gir, kapıya kadar gelmem zor oluyor. Sobanı yakayım mı amca? dedi Ali bey. Yok, dedi Şadi bey, yakma, ben bu gece elektrik sobasıyla yetinirim. Hatice birazdan çorbanı getirir, dedi Ali bey. İstemem, çorba falan istemem, hiç bir şey istemem, dedi Şadi bey, hiç aç değilim, benim için bu kadar yorulmanıza üzülüyorum.

Şadi bey son gücünü kullanarak yatağa attı kendini. Soluk soluğa kalmıştı. Uzandı yatağına. Yorganı göğsüne kadar çekti. Dışarıdan vuran ölgün ve devingen ışıkların küçük pencereli karşı duvardaki biçimdışı oyunlarına daldı gözü Bu ışık oyunları ona her akşam ya on iki yaşında yitirdiği kızını, ya otuzunda yitirdiği karısını, ya da izi ölümle ya da ayrılıkla silinmiş dostlarını tasvir ederdi. Çok akşamlar bu ölgün masa lambasının ışığında ya da bu ışığı da söndürerek duvar oyunlarını izler, geçmişin uçup gitmiş sonsuzluğuna dalardı.

Soğuk mu soğuk, rüzgârlı mı rüzgârlı bir cumartesi akşamıydı. Rüzgâr camlara var gücüyle vururken birkaç damla da yağmur bırakıyordu. Ölümün vakti geldi, diye düşündü Şadi bey. Gözlerini kapadı. Bir süre öyle kaldı. Kafasındaki insan imgeleriyle ayrı ayrı vedalaşmalı mıydı? Hayır, gerekmezdi. Hem hangi biriyle vedalaşacaktı. İlaç kutularından ikisini açtı, hapları avucuna boşalttı. Hapları ikişer üçer ağzına attıkça üstüne bir yudum su içi-

yordu. Avucundaki haplar bitince ilaç kutularını yatağının altına sakladı. İşte ölüm bu, diye düşündü, bundan başka bir şey olduğunu sanmıyorum. Başını yastığa iyice yasladı. Derin bir oh çekti. Bir süre öyle kaldı. Yüreği hızlı hızlı çarpmaya başladı. Dalıp gitti.

Uyandığında her yanından soğuk terler boşanıyor, her yanı tir tir titriyor, yüreği göğüs kafesini yarıp çıkacakmış gibi küt küt vuruyordu. Dayanılmaz bir boğulma duygusu taş gibi bastıran uykuyla tam bir karşıtlık kuruyordu. Bu karşıtlık onun tersine gitti. Yeniden uykuya daldı. Elini göğsünün üstünde bırakmıştı. Bir kere daha uyandı sıçrayarak Gene göğsü yarılırcasına sarsılıyordu. Yüreğinin vuruşuyla soluğunu denk getirmeye çalıştı, beceremedi. Dönmek istedi, olmadı. Kalksa mıydı? Kımıldayamadı. Boğulma duygusuyla karışık taş gibi bir uyku her yanına bastırıyordu. Şadi bey yeniden uyudu. Bir daha uyanmadı.

Ertesi gün öğle saatlerinde Şadi beyin kapısına üç kere vurdu Ali bey, ses alamayınca açıp girdi. Nasılsın amca, hâlâ uyuyor musun yahu, kalk çayını getirdim, diye seslendi. Karşılık alamadı. Yaklaştı. Ölmüş zavallıcık, dedi. Elindeki tepsiyi oracığa bıraktı. Merdiven başından karısına seslendi. Babamı çağır da rahmetliye okusun, dedi, ben gidip o öğretmen kıza haber vereyim, komşusuna telefon edeyim de gelsin Telefonda Fatma'yı oldukça şaşırttı. Siz öğretmen hanım kardeşimsiniz değil mi? diyordu, Şadi bey amca bu gece sizlere ömür. Hepimizin başımız sağolsun. Ağlamayın canım. Bak, keşke haber vermeseydim. Siz bize gelin Cenazesini mi? O işleri bana bırakın siz. Şadi bey amca bana para bıraktıydı, ölüm parası diye. Hayır, kesinlikle kimseden beş kuruş almak yok dediydi bana. Parası bende, cenazesini ben kaldıracağım. Neyse canım, telefonda bunları konuşmak gerekmez.

Fatma geldi, Ali beylerde sedire yığıldı kaldı. Sessiz sessiz ağladı, her zaman yaptığı gibi, usulca

söylene söylene. Ali bey sağa sola koştu. Her şey yolunda gidiyordu, her şey Şadi beye yaraşır bir sessizlik içinde yürüyordu. Ölüm gelmiş, ortalığı soğuk bir sessizlikle örtmüştü. Fatma Melek'e haber verene kadar sürdü bu anlamlı sessizlik. Ama Melek'le Fehmi'nin, daha sonra da Zahit beyin işe katılması Şadi beyin ölümü olayını anlamsız bir şamataya dönüştürmeye başladı. Hele Ziynet hanım da bağıra bağıra ağlayarak kapıdan girince, ortalık pazar yerine döndü. En sonunda Fehmi'nin işgüzarlığıyla Selahattin çıktı geldi.

İlan vermeliyiz, diyordu Ziynet hanım. Fehmi onu canla başla onayliyordu. Beni, diyordu Fatma, yok bilin, ne yaparsanız yapın. Ama neyi ilan etmek istediğinizi anlamıyorum. Rahmetlinin ilan parasını ben vereceğim kızım, diyordu Ziynet hanım. Siz verin ya da bir başkası versin, diyordu Fatma da, kimsesiz bir adamın ölümünü kime ilan ediyorsunuz? Sonra onlar aralarında konuşmaya başlıyorlardı, Fatma'yı dinlemiyorlardı bile. Fatma ağlıyordu, iki gözü iki çeşme ağlıyordu. Görüyor musun Şadi bey amca, diyordu, bizi ölümümüzde bile kendi halimize bırakmıyorlar! Ölümümüzü bile yönetiyorlar, görüyor musun? Ömür boyu sinsice senl izleyenler, sırf akıllı ve namuslu olduğun için senin insan yüreğinden ve sağlıklı kafandan korkuya kapılanlar şimdi de senin için ölüm ilanları vermek istiyorlar, görüyor musun? Bari ölümümüz bizim olsa Şadi bey amca, güzel amcam benim, dünyadan hiç bir şey beklemeyen güzel sevgilim benim...

Fehmi bir yanda ölüm ilanı yazıyor, ikide bir Melek'e ve Selahattin'e bir şeyler soruyordu. Ölüm ilanı için görüş birliğine varmaya çalışıyorlardı. Sonunda ortak yapıtlarını Fehmi yüksek sesle okumaya başladı: «ÖLÜM — Yanya eşrafından Müntehipzade merhum Mustafa Şevket bey ve merhume hacı Fatma Nuriye hanımın oğlu, merhume Sıdıka Egeliler'in eşi, merhume Güley Egeliler'in babası, İzmir'in önde gelen kişilerinden merhum Ethem Ege-

lilerin ağabeyi, Ziynet Egeliler'in kayınbiraderi, modacı Melek Türkan Çizerler'in ve ressam L. Fehmi Çizerler'in can amcaları, iyi insanların en iyisi, emekli felsefe öğretmeni MEHMET ŞADİ EGELİLER (Baba Şadi) hakkın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi...»

Fatma hıçkırıklarını tutamadı, dışarıya kaçtı. Selahattin onun arkasından seğirtti.

— Bir yoksula ölümü bile çok görmek bu, dedi Fatma. Herkes sizin gibi ölmek zorunda mı, bırakın herkes istediği gibi ölsün. O güzel ölümü berbat etmek! Ama o gülerdi buna. Güler geçerdi. Ben gülüp geçemem, o kadar olgun değilim. Ben onun yanında hödük kalırım... Ben onun kadar hoşgöremem hiçbirinizi...

— Kendini bu kadar hırpalamak doğru değil, dedi Selahattin, yaşını başını almış, yaşadığını yaşamış bir insan... Hep o yaşa gelsek keşke. Ölüm hepimiz için. Lâ rahati fid dünya demiş arap. Orada rahat etsin bari. Ağlayıp sızlanmak nafile Eeee, biz nerede öleceğiz kim bilir!

Nerede ölürsen öl geberesice, diye geçirdi içinden Fatma.

Fatma hiç bir şey demedi. Hıçkırdı, hıçkırdı, ömründe ilk defa bağıra bağıra ağladı. Yüreğimden çok kafamla ağlıyorum, diye söyleniyordu hıçkırırken. Ondan çok kendime ağlıyorum, bizlere ağlıyorum...

Hava nasıl da soğuktu. O gece kar yağdı. O gece öbürleri Selahattin'in evine gittiler. Fatma da. Ölünün başında Ali beyle babası kaldı.

ON

Fatma Melek'lerin evinde Selahattin'e evet der demez düğün hazırlıkları başladı. Selahattin düzensizlikten düzene, kaos'dan kosmos'a geçişin büyük fiyakası tamam olsun diye «bir çöp bile eksik kalmayacak» buyruğunu verdi. Fehmi'nin kendi kendisini büyük bir yılışıklıkla sağdıç ilan etmesinden

sonra düğün hazırlıkları biraz daha hızlandı. Fehmi iş yapmasa da iş yapar görünüyor, bol bol şamata ediyor, koşturup duranları yönetir gibi yapıyordu. Salon işini çözümlemeyecek miyiz? Ben sağdıç olarak önceden bilmek isterim, hangi orkestrayı tutuyoruz? Melek daha iyi bilir ama gelinliği şimdiden düşünmek gerekiyor. Zararı yok on beş yirmi gün geç olsun ama eksiksiz olsun! Şarkıcılar markıcılar bize yaraşır olmalı ha! Bu konularda gürültü çıkarıp toz kaldıran Fehmi, herhangi bir işin ucundan tutmadığı gibi doğru dürüst bir görüş bile getirmiyordu. Zaten vakti de yoktu, kafası resim için ya da bir hiç için ürettiği acaip imgelerle dopdoluydu.

Buna karşılık Melek düğüncülerin canla başla yardımına koştu, gelinliği tasarlamaktan balayını düzenlemeye kadar her yerde o vardı. Sen merak etme şekerim, diyordu Fatma'ya, biz azçok piyasada pişmiş insanlarız, her şeyi istediğimizden güzel olacak. Yeter ki sen böyle ne yapmak istediğini bilmezmiş gibi durma. Zahit bey orkestra işini bana bırakın dedi. Tanıdıkları varmış bu çalgı işinde. Eski kurt. En önemlisi kiralık ev bulmak. Ben bu Selahattin beye şimdi şaşar mıyım şaşmaz mıyım, sen ona buna ev yap, onun bunun yuvasını kur, kendini düşünme. Bu hafta sonunu bu ev konusuna ayıralım. Zahit bey de yardım edecek bize. Paran cebinde olsa da iyi ev bulmak kolay mı? Bak ben yıllardır şu evden çıkabiliyor muyum? Kendi evimiz gibi oldu, başka! Ah şekerim, sen evlenmeye evet dedin ya gerisini düşünme...

Fatma aptallaşmış gibiydi. Bu işe neden evet dediğini düşünüyor, karşılığını bir türlü bulamıyordu. Evet demekle onurum kırılmadı mı? gibilerden sorular soruyordu kendine, yanıtlayamadığı, yanıtlayamayacağı sorular. Ara ara Şadi beyin zor günlerini gözünün önüne getiriyordu. Sonumun onunki gibi olmasından korktum belki de, diyordu, besbelli gerçek sonumdan, kendi sonumdan kaçtım. Yüzünde

ağlayışlardan arta kalmış kırık bir gülüş vardı, yağmurdan arta kalmış toprak kokusu gibi. Herkes yürekli olamıyor, diye düşünüyordu, aşkta da, sevinçte de, ölümde de... Okullar kapanır kapanmaz evlenecekti işte, evienecek ve eve kapanacaktı. İnsan olma dileğinin sonuna bir nokta koymaktı bu... Eve kapanacaktı, Selahattin onun çalışmasını istemiyordu. Hazır yiyici olamam ben! Nasıl, hazır yiyici mi, ne demek hazır yiyici, evinin kadını olmak hazır yiyici olmak mı? Böyle düşünüyordu Selahattin.

Fatma için artık birçok şey başlarken birçok şey bitiyordu. Uzun süre kullanamadığımız iyi şeyleri elimizden alır yaşam. Tatlı yalnızlık bitiyor, onurlu umutsuzluk bitiyor, düşündürücü sıkıntılar bitiyordu. Yalnızlıktan, umutsuzluktan, sıkıntılardan daha kötü şeyler başlıyordu. Selahattin başlıyordu en önemlisi. Sürdürebilcek miyim? Sürdüreceksin kızım bir güzel, kendinden çok şey bekleme, hele hele onurlu sabırsızlıklar umma. Onlardan biri olacaksın, dışı cilalı içi kof. Ağzını açtığında ciddi bir şey söyleyeceksin sanacaklar, hele dudaklarını öyle anlamlı anlamlı büktüğün için. Kiralar çok yüksek derken bir filozof tavrı almayı bileceksin. Güzel ve çalımlı kızların, yakışıklı ve dünyaya yüksekten bakan oğulların olacak: boş yere yürek yakacak onlar da senin gibi. Sonunda onlarla insani bir kavşakta değil, bir terzide, bir kumar masasında, bir yazlık evde buluşacaksın. Gören mutlusun sanacak. Ya da daha kötüsü mutlu olacaksın. Ah, mutlu olacaksın. Hele kızını dışarıya yolladığında, Paris'e, Londra'ya, Viyana'ya... Of, bu düşüncelere dayanamıyordu. Bu düşünceler sonunda öldürecek beni diyordu.

Düğün günü yaklaşırken Fatma babasıyla ve üvey anasıyla da barıştı. Melek'in zorlamaları sonuç verdi. Fatma'yı da alıp bir akşam hep birlikte İzettin beylere gittiler. İzzettin bey evlenme haberini önceden almış, yumuşamıştı, öyle bir yumuşamıştı ki vıcık vıcık olmuştu. Bu mutlu karşılaşmada kızını

özlemle yanaklarından öptü. Babalık duygularının en soylusu ve en anlamsızıyla yüreği küt küt vuruyordu. Fırıl fırıl dönüyor, ne yapacağını bilemiyordu. Ev birden dalgalanmıştı. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Albay kızı bile havaya girmişti Herkes kanadından yakalanmış olan acaip bir devlet kuşuna binebilmek için çırpınıyordu sanki. Elbette en önce Fatma binecekti. Şöyle gel Fatma'cığım, arkana yastık al yavrum. Ah canım kızım! Ama ne diye durgundu bu kadar? Neden gülüp söylemiyordu? Böyledir bu kızım, iyi şeylerden acı payı çıkarır.

Veli'deki durgunluğu nice sonra sezdiler. Herkes sevinirken Veli yalnızca sustu. Evdekilerle tartışma alışkanlığını bırakmıştı nicedir. Giderek evde ağzını açmaz olmuştu. Susup kalıyordu, dudağının kıyısında yumuşak bir gülüşle. Bu gülüş bir yergici tutumu mu yoksa bir eleştirici tutumu mu ortaya koyuyordu, bilemeyiz. Onun suskun ve güleç varlığı her şeyden önce İzzettin beyi çileden çıkarıyordu. Ne sanıyor kendini bok, diyordu İzzettin bey, filozof falan mı? Sevgilisinden ayrılmanın onu derinden yaralamış olduğu kesindi. O güzel, o iyi yürekli, o akça pakça kız birden Veli'ye sırtını dönmüş, oldukça paralı bir dokumacıyla nişanlanmıştı. Veli şimdi iki sevdiğini iki hödüğe kaptırmanın suskun başkaldırısını yaşamaktaydı. İki sevdiği de gözünde küçük düşmüştü, hepsi o kadar. Seven insan böyledir, küçülmeyi göze alır, sevdiği küçülsün istemez.

O akşam Fehmi bir köşede sessizce kitap okumakta olan Veli'ye :

— Yahu Veli kardeş, sen hiç konuşmuyorsun, sen bu işe sevinmedin mi? dedi. Bak biz hayırlı bir işin peşine koşturup duruyoruz, sen ağzını açıp tek söz söylemiyorsun.

Veli siz hayırlı bir işin peşine koşmazsınız diye düşündü ve başını kitaptan kaldırmadan:

— Sevinmez olur muyum? dedi.

Veli'nin söyleyiş biçimi Fatma'yı derinden yaraladı.

— Veli'nin neye sevinip neye sevinmediği belli olmaz dedi İzzettin bey.

Veli hiç ses çıkarmadan odadan çıktı. Terbiyeli davranmak kaygısıyla değil insanları daha çok kızdırmak kaygısıyla böyle yaptı.

O geceden sonra düğüncüler arasında tam bir bütünleşme oldu. Düğüncüler İzzettin beylerde bir akşam daha toplandılar ve düğünde giyilecekler sorununu konuştular. İzzettin beyin lacivert bir takım diktirmesi gerekiyordu, bunun için Fehmi'nin terzisi en iyi seçenekti. İzzettin bey lacivertin içine nasıl bir gömlek giyecek, bu gömleğe nasıl bir kravat takacaktı. Sonunda koyu mavi gömlek ve lacivert kravatta karar kıldılar. Albay kızının tuvalet sorunu da ciddi bir sorundu. Şöyle yaşına uygun bir şey diktirmesi gerekiyordu. Aman canım, yaşına uygun ne demek, daha gençti. Onunla ilgili tasarıyı sonraya bıraktılar. Veli'ye hazırcıdan bir şeyler almak daha uygun olacaktı. Gelgelelim Veli düğün için giyecek istemiyordu. Giyeceklerin parası Selahattin'in Fatma'ya Melek aracılığıyla düğün fonundan diye ulaştırdığı ve Fatma'nın harcamakla bitiremediği paradan ayrılacaktı.

Düğün gününe on beş gün kala Fatma son dersini verip gözyaşlarıyla sınıftan ayrıldı. Artık onun için belki daha iyi belki daha kötü ama yüzdeyüz yeni bir yaşam başlıyordu. Öğretmenler odasında ağladı, ağladı, ağladı... Arkadaşları bu ağlayışı sevinç duygularının taşkınlığı olarak yorumladılar. O hiç bir şey demedi. Gitti, sınıfına bir daha baktı. Gene ağladı. Ne gözü yaşlı biri oldum ben, diye söylendi. Yeniden öğretmenler odasına girdi, öğretmenler dolabındaki küçücük gözünü boşalttı. Çocuklardan birinin geçen bayramda verdiği yapma çiçek biraz çarpılmış olarak gözün en dibinde gülümseyince Fatma gene ağladı.

— Beceremedim, diye söylendi ,beceremedim işte. Yalnız kalmayı da beceremedim, direnmeyi de beceremedim, ölmeyi de beceremedim. Boş, boş, boş

ve bomboş... Elimde kalan bir şey yok, budalalıklarımdan başka. Eleştirdiğim, hafife aldığım, benzemek istemediğim insanların yaptığını yapıyorum, sanki onlardan biri değilmişim gibi, ne diyorum, ne saçmalıyorum ben...

Artık düşünemiyor, düşünce yerine kafasında kocaman bir acı ya da ağrı taşıyordu. Otobüs durağına inerken yeniden gözyaşı döktü.

— Ne tuhaf, dedi, ne tuhaf, en sevmediğim şeyleri yapıyorum. Ben ağlamayı da beceremezdim, değil mi? Şimdi ne güzel ağlıyorum, şapır şapır. Duygululuğumdan ağlamıyorum, yüzsüzlüğümden ağlıyorum ya da yüzsüzlüğüme ağlıyorum, büyüklüğümden değil sefilliğimden...

Doğru Melek'lere gitti. Melek kapıyı açar açmaz şaşırdı:

— Akılsız kız, dedi, gene ağlamışsın. Bir türlü anlayamıyorum seni. Başka biriysen niye böylesin, böyleysen niye başka biri gibisin? İyi olan şeylere ters davranıyorsun. Bu huyunu bırak artık. Dünyada kendini biraz rahat bırak daha doğrusu. Herkesin geçtiği yoldan sen de geçeceksin. Ne diyorum. Ay, dur, şaşırttın beni. Benim kafam düşünmeye öyle birden ısınamaz Gel de sana bir çay yapayım. Yaramaz bacaksızlar ağlattı değil mi seni? Ah bu veletler. Ben işte o yüzden çocuk yapmıyorum kızım. Kendimi sömürtemem. Sen şimdi beş tane dizersin arka arkaya. Deli misin nesin! Keyfine bak be! Şu dünyaya bir kere geldik. Yirmi yaşında mısın ki daha çok var diyesin. Haydi, güzelim, sus artık. Şu gözlerini sil bakalım.

Sonunda beklenilen gün geldi.

Arsız suratlı davulcu o süpürgeye benzer şeyi davula vurur vurmaz öbür çalgıcılar bir komparsita havası tutturdular. O sıra Selahattin göbeğini hoplata hoplata ayağa kalktı ve beyaz gelinlikler içinde özensiz bir sanat yapıtı gibi duran Fatma'yı dansa kaldırdı. Komparsitayı eski ve yeni, yerli ve yabancı havalar izledi. Büyük bir renk ve koku kar-

maşası oluşturan çiftler ortadaki daracık alanı çalımla doldurmaya başladılar. Sağdıç Fehmi kokuşmuş bir koç yumurtası gibi ince bir bağın ucunda sallanırcasına bir oraya bir buraya atılıyor, düzenle ilgisi olmayan ve zaten düzen aramayan bir ortamda düzenleyici rolü oynuyordu. Selahattin'i iş arkadaşı olarak çoktan gözüne kestirmiş bulunan Zahit bey de daha etkin bir biçimde sağdıç yardımcısı görevindeydi, herkese pormak ısırtan yapay bir efendilikle hizmette eksik kalmamaya çalışıyordu. Ziynet hanımın tam bir mama kadın yırtıklığı içinde ona buna seslendiği, ondan bundan makas aldığı görülüyordu. Kart bayan iki çatal çıkan sesini ona buna ulaştırırken başsız sonsuz bir sahnede kendince baş rolü oynuyordu. Melek her zamanki gibi yararlı ve bitkindi: gelini eliyle giydirmiş, eliyle süslemişti, ikide bir yanlarında biten Fehmi'yi ağır sözlerle kalaylaya kalaylaya.

Selahattin ikrama saloncuların ustalığını karıştırmak istememişti. Kendi bulduğu usta adamlar Melek'in etkili yönetiminde içki, şerbet ve kuruyemiş dağıtıyorlardı. Ara sıra göz kamaştırıcı mezeler küçücük tabaklarda boy gösteriyor ve hemen kapışılıyordu. Sosisle, havyarlı ve yumurtalı ekmekle, peynirli börekle ve benzer yiyeceklerle dolu olan bu tabaklar seyrek de olsa durmadan boy gösteriyordu. Ara sıra densizlik edenler oluyordu, kardeşim ne diye o yana hep rakı gidiyor da buraya votka geliyor gibilerden... Bu yakınmaların yersiz olduğu kesindi, çünkü kimseden bir şey esirgenmiyordu, herkese özel davranıldığı için kimseye özel davranılmıyordu. Bir ara ortalığa meyva tabakları uçan daireler gibi konmaya başladı. Çalgıcılar belki de artık o havaları boşuna çalıyorlardı, birkaç duygulu yeni yetmenin dışında ortada oynayan pek kimse yoktu. Çoğunluk hele yiyelim, sonra gücümüz kalırsa oynarız diye düşünüyordu. On bir buçuğa doğru isteyene işkembe çorbası dağıtıldı. Böyle güzel işkembe çorbasını kim istemez ki! İşkembe çorbasın-

dan tiksinenler bile o gece birer tas işkembe çorbası içtiler. (Bunlardan birkaçı yıllar boyu «işkembe çorbası içer misiniz?» diye soranlara «Selahattin beyin düğününde içtiğimizdense evet» karşılığını vermiştir.)

Arada henüz midesini bastıramamış olanlar da vardı. Enayiliklerine doymasınlar. Bunlar ya nimete el uzatmasını bile beceremeyen çaylaklardı, ya da daha çok böyle yerlerde uzatılan şeylere sahip çıkmasını sevmeyen onurlulardı. Sayıları üçü beşi geçmezdi bunların. Çoğunluk patlayasıya doymuş, doyar doymaz dedikoduya başlamıştı. Ah kardeş, bu evlilik daha önce olacaktı bana sorarsan, ama kız direnmiş durmuş evlenmem diye. Hadi canım, adam almamıştır, hem nesine direniyor kapkara suratıyla, aslan gibi yakışıklı erkeği bulmuş da. Aslanı bırak, cebine bak. Yok canım, sözde ayrılmışlarmış birbirlerinden ama ikide birde orada burada buluşuyorlarmış. Inanmam. Naime söyledi, gözüyle görmüş. Kıçıyla görmüştür gene, gözü görmez ki onun. Ay, böyle şeyleri görür. Cennet bahçesinde kucak kucağaydılar diyor. Her neyse, gelin biraz geçkince değil mi? Dur öyleyse, ben az sonra Sadıka'nın yanına gider sorarım, o doğrusunu bilir. Kızın başka sevgilisi varmış, üniversitede profesör müymüş ne? Bu haber kimden? Melek'ten ve çok gizli. Öyleyse doğrudur. A, atıyorlar billahi, atıyorlar, o profesörün beş kuruşluk beyni yok muymuş. Gelin çok güzel ama, göstermese de. Ya damat? O da kaşlı gözlü, kardeş, kaşlı gözlü...

Sevgilisi üniversitede profesörmüş yargısına neden olan büyük hukuk bilgini Zeki, yüzsüzce yanında getirdiği iki arkadaşıyla gerideki masalardan birinde afrayla tafrayla oturuyordu. Arkadaşları da kendisi gibi büyük adam pozu atan ve bu pozun koruyuculuğunda dünyayı şapka gibi, don gibi, ayakkabı gibi kullanmaya çalışan, ama bunu pek de beceremeyen, tam beceriyor derken yüzüne gözüne bulaştıran zavallı kimselerdi. Birlikte bir önemli ki-

şilikler tablosu çizmeye çalışıyorlar, bir rönesans ressamının tablosundan fırlamış gibi durmaya özen gösteriyorlardı, bu özen içinde yaymaşık konuşmalarını yabancı dillerden sözcüklerle süslüyorlardı. Üçü de geleceği kendiliğinden parlak yani hiç düzeyinde kişilerdi, bu zavallı ve görkemli düğünde görmüş geçirmiş aydın ve kadından anlar hovarda havalarındaydılar: kendini kültür açısından da dişe dokunur bulan bazı hafif kadınlar onların bu havalarına çoktan pabuç bırakmışlardı. Kim oldukları iyi bilinmeyen bu üç kişinin ağırlığı düğünde sık sık duyuluyordu. Oysa Zeki'nin ağırlığı iki taşı yerinden oynatmaya yetmezdi. Öbür ikisine gelince, onlar Zeki beyefendinin orada oynamayı onur saydığı ama bir türlü beceremediği bırakılmış erkek oyunun figüranlarıydılar. Biri büyük romancı, öbürü büyük eleştirmeci rolü oynayan bu kişiler o gün orada beleş eğlence karşılığı konuk sanatçı olarak sahneye çıkmaya evet demiş yazar artıklarıydılar. Gerçekte üçü de toplumun acaip dekorlarından başka bir şey değillerdi, kendilerini toplumsal oyunun içinde sayıyorlardı, öyle de olsa toplumsal oyun elbette onlarsız daha rahat, daha kolay oynanırdı. Kısacası çok vardılar ama yok gibi bir şeydiler. Onlar boşlukları dolduran boşluklardılar, süzme insanlardılar.

Evet, Zeki orada etkili bir bırakılmış erkek oyunu oynamaya giriştiyse de tutturomadı. Hemen hemen her düğünde böyle bir bırakılmış erkek tablosuna raslarsınız. Bu bırakılmış erkek geride gagası kilitli ve pençeleri sarılı bir yırtıcı kuş gibi oturur, için için derdine yanar. Sevgilisi biraz sonra bir başka erkeğin koynuna girecektir, hem de en olmadık biçimde ve bir daha dönmemecesine. Kendisi orada bulunmakla büyük bir uygarlık örneği mi, büyük bir hıyarlık örneği mi vermektedir, bilemez. Hayır işlerine koşmaktan karnını doyurmaya vakit bulamamış ve yemeği kaçırmış aç tahtakurusu gibi, köpek salyasında nemlenmiş solucan bisküitl gibi, kurak bir yazdan sonra yağmuru yiyip şişmiş güçlü güvercin

boku gibi bir şeye dönüştüğünü sezerek köşesinde daha da büzüşür. Damadı ince ince süzüp «bu gece karın olacak kıza ben bir zamanlar o biçim sarılmıştım, şöyle şöyle de yapmıştım» diye bağırıverecek gibi olmak da kurtarmaz, çünkü damadın bakışlarında o an böylesi bir duygusallığı karşılayacak bir tedirginliğin izlerini bulmak zordur. Düğünün dağılma saati gelince bu bırakılmış aşık, keşkül gibi, kazandibi gibi, fırın sütlaç gibi, mantar soslu şaraplı et gibi, en iyi olasılıkla da beğendili kebap gibi bir şey olur kalır, elbette kendisini kaçırılmış bir fırsat olarak görme kolaylığını elden bırakmaksızın.

Düğünün yayları gevşemeye başlamıştı. Gecenin sürpriz sanatçısı çoktan çıktığına göre, sağdıçla damat amanini kelle kelleyle karşılıklı göbek attığına göre, çalgıcı başı fransızca ve ingilizce şarkılardan bir demet sunup hünerini uluslararası düzeyde gösterdiğine göre bu kargaşanın sonu geldi demektir. Oh, her şey yolunda gitmişti. Gecenin en üzüntülü olayı en arkalarda bir yerlerde arkadaşlarıyla oturmakta olan Veli'nin ablasına karşı takındığı umursamaz tavırdı. Çok kişinin gözüne battı bu. Fatma tam anlamında cezalandırılmış duyuyordu kendini. Bir insana verilebilecek en büyük ceza onu göz göre göre unutmak değil midir?

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİR

Asker İzmir'den herhangi bir 8.45 otobüsüne bindi. Sevinçliydi, askerliği bitirmiş İstanbul'a dönüyordu. Askerliğini bitirmişti ama üstünden atamamıştı. Her yanından, özellikle traşlı kafasından askerlik akıyordu. Kılık değiştirmiş ve kahverengi pantalonuyla gri ceketini üstüne geçirmiş olması ondaki askerlik havasını dağıtacağına pekiştirmişti. Her şeyden önce çekingen duruşuyla askerdi daha. Nitekim otobüscü de yok yere ona çıkışırken askerliğini konu etmeden duramadı ve bağırtısıyla onun canını sıktı.

— Haydi bakalım asker ağa, diye bağırıyordu avazı çıktığı kadar, haydi bakalım, bekletme otobüsü. Yürü! Herkesin işi var gücü var oğlum. Bilsek sana balkonda yer ayırırdık. Yer yok işte. Tabureye oturmayı gözün yiyorsa gel, yoksa başının çaresine bak. Ya da başka otobüsle git, sen bilirsin.

Tabureyi kapıp otobüse girdi asker. Her yanından şapır şapır askerlik aktığını yol telaşıyla ikide birde unuttuğu için çalım ata ata kendine oturacak bir yer ararken süslü bir ihtiyar kadının «yavaş asker ağa» belirlemesiyle kendine geldi. Herkese askerliğimi duyurdu bu otobüscü herif, başınıza asker kadar taş düşsün dedi kendi kendine. Tabureyi ortalarda bir yere, yaşlıca bir adamın yanına koyup çöktü. Yanında yöresinde koltuklara kurulmuş olanlar onun bu baskınını tedirginlikle karşıladılar. O da buna karşılık cevresine sert sert baktı, molozluk etmeyin demek istedi.

O sıra otobüs alacalı bir zart zurtla İzmir terminalinin uyku, ayak, cıgara, sidik, bok, sosis, şekerleme, reçel çay tereyağı sucuk kokan sabahını geride bırakarak yola çıktı. Otobüs yola çıkınca asker ağa ufacık taburesinde şöyle bir kımıldadı bir cıgara yaktı, kimsenin duyamayacağı bir biçimde bir of çekti ve ardından sövdü.

Garip düşüncelere daldı asker. Kendini bir zamandır iki boşluk arasında bir köprü gibi duyuyordu, kimselerin geçmediği bir köprü. Bir boşluktan geldim, diye düşündü, bir başka boşluğa mı gidiyorum? Hayır, dedi birden, hayır, ben bu duygulara kaptırmamalıyım kendimi. Neden öyleyse bu sabah böyle yapıyorum, boş bir zamanda yaşıyormuşum ya da bir hiçmişim gibi duygulara kapılıyorum. İş bulma zorluğu belki de beni bu duygulara iten. Ama ne olursa olsun bu tür yanlışlara düşmemeliyim. Bu tür duygular engeller beni. Ablası karmaşık duygularla yazıp yolladığı mektuplarda eniştesinin ona iş vermeye ya da iş bulmaya hazır olduğunu yazmaktaydı hep. Yeter ki sen askerliğini bitir, diyordu. Enişte ha? Selahattin yani. İnsanlığın küçük karabasanı. Selahattin'in yanında çalışmak düşüncesi Veli'nin tüm sinirlerini titretiyordu. O dünya arsızının, o kendinden başka kimseyi düşünmeyen şişko üçkağıtçının yanında çalışmak ha! diyordu. Yıl da onun bulacağı bir işte çalışmak! Aç gezerim daha iyi...

— Hemşerim, şöyle yana doğru dur da geçelim, dedi şoförün yardımcısı. Görüyorsun otobüs tıklım tıklım. Öbür taburelilerle arkada kümelendi, sen hemşerim geldin buraya güm diye çöreklendin, tamam mı! Ha şöyle, yana doğru kay biraz...

Veli hiç ses çıkarmadı.

— Nereye böyle hemşerim? dedi sol yanındaki yaşlı adam.

— İstanbul'a.

— İstanbullu musun?

— Azçok.

Veli kimseyle çene çalmak istemiyordu. Ceketinin cebinden kapağı beyaz kağıtla kaplanmış bir kitap çıkardı, okumaya başladı.

— Okumayı seviyorsun? dedi yaşlı adam.

— Sev sevme, dedi Veli, yolda vakit nasıl geçecek başka türlü!

— Gurbetlik zor şey ama askerlik çabuk geçer, diye üsteledi yaşlı adam.

— Askerlik bitti, dedi Veli.

Tam on bir saat, diye düşündü kitabını okurken. Tam on bir saat... yarısı taburenin üstünde. Bursa'da gene bizi allem kallem taburede tutmazlarsa sırtımızı dayayacak bir yer bulacakmışız. Ne olursa olsun indiğimde tuvşum çıkmış olacak.

Kitabı cebine koydu. Sallantıdan okuyamıyordu. Annesini, babasını, ablasını düşündü. Onları düşününce içini bir kırgınlık, bir tedirginlik, bir korku kapladı. Canı karnıyarık ya da hafif müzik istedi. Bütün güçlüğüyle, bütün sıkıntısıyla askerlik daha kolaydı, çünkü onlarsızdı, diye düşündü. Garip bir ürküntünün tam ortasına düşmüştü. O sıra otobüs birdenbire durdu. Şoförün arkasındaki sıranın iç yanında oturan şişman adam yerinden kalktı, şoförü çiğnedi, atladı aşağıya. Asker hemen koltuğu kaptı. Şoför yardımcısının çıkardığı gürültüye aldırmadan yerine yerleşti. Gece iyi uyuyamamıştı. Koltuğun arkalığını geriye verdi, kafasını arkalığa iyice yerleştirdi. Şimdi ılık bir güven duygusu kaplamaya başlıyordu içini.

Geçen sefer de böyle oldu, diye düşündü, İstanbul'a yaklaşırken içimi karanlık bastı. Akşam vakti İstanbul'a ineceğini, anasının ve babasının yüzlerini göreceğini düşündükçe yüreği kararıyordu. Seve seve gidecek yeri olmamak ne kötü, dedi. Herkesin soyunda bir iki sevimli, güvenilir insan vardır. ben bundan her zaman yoksun kaldım.

Geceden artakalan uykusuzluk şakaklarını sıkıştırmaya başlıyordu. Hiç bir şey düşünmezsem daha çabuk geçerim uykuya, iyisi mi kafama gelen her

düşünceyi kovmaya çalışayım, dedi. Otlara, taşlara, ağaçlara, dışarıda geçip giden her şeye bıraktı bakışlarını. Az sonra derin bir uykuya daldı. Uyudukça uyuyordu son zamanlar. Askerlik elverse tüm zamanını uykuda geçirirdi. Uykuya sığınıyordu dönem dönem. Gene böyle bir döneme girmişti. Bunun bir sağlıksızlık belirtisi olduğunu seziyordu.

Otobüs sarsaladıkça gözlerini açıyor, sonra yeniden dalıp gidiyordu. Uyudu, uyandı, uyudu, uyandı. Karnı iyice acıkmıştı ama parası sayılıydı. Mola yerinde inip bir şeyler yiyemezdi. Ablasının gönderdiği paraları çok param var gerekçesiyle geri yollamıştı. Babası da onu ikide birde düşünecek değildi, belirsiz zamanlarda beş on kuruş yolladığı oluyordu ama bu para onun çayını zor karşılardı. Üstelik daha geçende o pembe binliği, gözü gibi sakladığı binliği Bornova'da düşürmüş ya da çaldırmıştı. Bu olaydan sonra akıl almaz bir biçimde tutumlu olmuştu, olmak zorunda kalmıştı.

İstanbul'a yaklaştıkça tedirginliği iyice arttı. Doğruca bizim eve mi gitsem yoksa önce ablama mı uğrasam? Bu sorunun içinden çıkamıyordu. Güzel olmayan iki şey arasında seçim yapmak güzel iki şeyden birini seçmekten daha zordur. Sonunda kararını verdi: Bostancı'da inerim, ablamlara giderim, enişte olacak herif evdeyse girmem, geldiğimi bildireyim dedim deyip bizim evin yolunu tutarım. Çok zorlarlarsa girer bir çay içerim.

Ablasının kapısını çaldığında yüreği küt küt vuruyordu: ya o adam açarsa, ya hoş geldin asker ağa diye zevzeklenirse? Kapıyı ablası açtı. Kapının önünde ne yapacağını bilemeden sakınık sakınık duran Veli'yi kucakladı.

— Balkondan gördüm seni, dedi Fatma, ben toparlanana kadar sen kapıyı çaldın. Sigaramı yeni yakmıştım, düşünüp duruyordum. Gir bakalım general, gir içeriye. Geleceğini yazmadın. Enişten dün Ankara'ya gitti. Son zamanlar siyasete bulaştı ya, biliyorsun. Biraz yavaş konuşalım, İlke'yi yeni ya-

tırdım.

Azçok çirkin ve epeyce pahalı koltukların kapladığı, görkemli bir kristal avizenin süslediği, gümüş tablaların ve mermer biblolaların renk kattığı kocaman salona girince tedirgin oldu Veli. Buraya her gelişinde böyle oluyordu. Sanki hiç incitilmemesi gereken, çok duygulu bir zemin kımıldıyordu ayağının altında.

— Neyle geldin?

— Otobüsle geldim.

— Ayakkabılarını çıkar, uzan şöyle. Rahat otur ne olursun. Ay, gel seni bir daha öpeyim. Öyle çok özlemişim ki... Yorgunsun, değil mi? Bir çay yapayım mı sana? Yoksa çayı yemekten sonra mı içersin?

— Ben yemek yedim abla. Bana kocaman bir bardak su ver yalnız.

— Eniştenin de Ankara'ya gideceği tuttu. Neyse, daha iyi, başbaşa oluruz. Ne demekmiş yemek yedim? Bak sen çok saçmalıyorsun son zamanlarda, tokadı yiyeceksin benden. Şimdi hazırlarım yemeği, ben de oğlanı doyurdum ama... doğru dürüst bir şey yemedim. Ben hemen mutfağa geçeyim en iyisi.

Veli ablasının mutfaktan çocuk uyanmasın diye fısıltıyla yolladığı soruları alçak sesle yanıtlamaya çalışıyordu.

— Hayır, diyordu, erkenden bindim. On bir saat sürüyor. Hayır, yalnız geldim, kimse yoktu yanımda. Parayı geri çevirmek diye alma bunu, harcayacak yerim yoktu, çaldırırım diye korktum. Cıgaraya mı. Hayır alışmadım. Eskiden tek tük içerdim, şimdi içmiyorum. Niye içeyim, eksikliğiyle eksilmiyorum ki. Sen eskiden içmezdin. Enişte'min yanında çalışmayı düşünmüyorum, hayır Elbette kesin. İnsan pişmanlık yaratacak işlere kalkmamalı. Onun gittiği yollardan gitmeye kalksam düşer bir yanımı kırarım ben. Çaplı ve ifrazlı lebiderya arsalar... ben yapamam bunu abla. Sağda solda beş on kuruş ka-

zanırım nasıl olsa. Basımevinde mi? Neden olmasın. Ben kurtarırım kendimi, sen üzülme. Hayır, annemle babamın yanında kalmamak diye özel bir tutumum yok. Çok temiz yollardan çok para kazanılmaz, ben çok para kazanmaya değil, ayakta durmaya ve kendimi insan yetiştirmeye bakacağım.

Fatma yemeği tabaklara koyarken:

— Neyse bunu enikonu düşünür tartışırız, dedi.

Yemekte hep yakınlarından ve kendilerinden sözettiler. Fatma salondaki kanepenin üstüne serdi Veli'nin yatağını.

— Yat artık, dedi, geç oldu. Kim bilir nasıl yorgunsun! Evet, benden geçti ama sen yeni şeyler yapabilirsin kendin için.

Veli karşılık vermedi. İki üç kere esnedi. Uyku kafasını taş gibi ağırlaştırmıştı. Yatmasıyla uykuya dalması bir oldu.

Fatma odasına gitmek üzere kapıya doğru ilerlerken duraladı. Oracıkta bir koltuğa çöktü, bir sigara yaktı.

Kardeşinin hiç değişmeyen, hep o çocuk görünümüyle kalan yüzüne baktı uzun uzun. Bu yüz belki hep yanlış yapacak ama hiç bir zaman kirlenmeyecek bir adamın yüzü, diye düşündü. Yorgun bir çocukluğun tüm çekinik anlamını dışa vurduran bu yüzde bitkinliklerle dinginlikler sarmaş dolaş olmuştu. Bu yüz güzel bir erkek yüzüydü, hep itilmiş, hep hırpalanmış bir çocukluğun çizgileriyle bilgece örülmüştü.

— Bütün bu sallantılardan bir tek o ezik çıktı, diye düşündü Fatma, çünkü ödün vermemeyi tek yol seçmişti. Ezildi ama yenilmedi. Bağından yeni koparılmış iki üzüm tanesi gözleriyle benim yavrum bir dünya ürkeği olarak büyüdü ve yetişti. Nice yangına, nice depreme uğramış, hiç bir zaman bakım görmemiş, boşluğun ortasında kalakalmış bir yapı, küçücük bir kulübe. Gene de ölgün ışığını sağa sola yetiştirmeye çalışıyor. Suçlamak istiyor, beceremiyor. Bizim kendimize güvendiğimiz yerler var, bi-

zim oyunlarımız var, savunmalarımız, yalanlarımız, sertliklerimiz, ikiyüzlülüklerimiz var, onun böyle sığınakları yok ki. Çırılçıplak o. Her an aldatılabilir. Sığınmaya kalktığı her şeyden düş kırıklığına uğrayabilir. Her zaman her yerden eli boş dönebilir. Ne giyim, ne gösteriş, ne dargınlıklar, ne kırgınlıklar besleyebilir onu. Dünyanın en anlamsız kadını, en berbat üçkağıtçısı onunla rahatça oynayabilir. Her sevgi elini yakacak, içini kavuracak. Benim kara üzüm gözlü yavrum, çok güçlük çekecek. Her sevginin altına gerile gerile basacak imzayı, o kıza yaptığı gibi...

Fatma sessiz sessiz ağlıyor, dudaklarını bile kıpırdatmadan kendi kendine konuşuyor, acılı bir yontu gibi iki büklüm duruyordu.

— Kendini savunamaz o. Kendini aşan şeylere şaşkın şaşkın bakıp kalır. Ulaştığı şeyler canını sıkar. Yalnızca yüreği var, biçimlenmemiş yüreği. Yüreği sonsuz bir kaynak. Ne yapar bu durumda, nasıl korunur, nasıl direnir? Nasıl güç kazanır kendi kendine? İnsanı başarıya götüren ince ve sinsi yolları bilmez o. Yıllar önce kaçıp bana gelişi çok büyük bir şeydi, bir çırpınıştı, anlayamadım. Onu geri götürdüm, elimle onlara verdim, alın daha da hırpalayın diye. Kuzu kuzu gitti yavrum. Gitti ve hiç bir şey demedi. Kendisi için hiç bir şey isteyemez, herkesin sonuna kadar ortaklaşabildiği bir dünyada yaşıyor gibidir. Gitti ve renk vermedi. Bana kırılmamış gibi yaptı. Güçsüzdüm, beceremedim, onun kadar yalın değildim, eksik kaldım. Budala, salak, çıkarcı, özentili insanların, kendim gibi insanların eline bıraktım onu. Ağız dalaşını eğlence yapmış insanların... Cinayetti bu. Cinayeti gülerek karşıladı. Çünkü ölen kendisiydi. Öldürdüm onu, elimle öldürdüm, kendimi nasıl öldürdüysem... Ona şimdi düzenimi onaylatmak istiyorum. O da suratıma tüküreceğine gülümsüyor bana. Beni kırmamak için uzandı yattı şuracığa, beni kırmamak için boğazına dizile dizile yemek yedi. Yoksa burada kalmamak

için, şu sofraya oturmamak için her şeyini verirdi. Sen üzülme, demek istedi. Hepimizden umudu kesti gidiyor benim oğlum. Nereye? Ben bilemem nereye gittiğini. Giderken beni üzmemeye çalışıyor.

Fatma birden hıçkırmaya başladı. Elini yüzüne kapıyor, hıçkırıklarını avuçlarıyla boğmak istiyordu. Veli'yi uyandırmaktan korkuyordu. Kavurucu sıcaklardan sonra birden bastıran bir yağmur gibi her yanı sele suya boğuyordu. Odasına koştu. Başını yastığa gömdü. Saatlerce ağladı. Bir güzel yıkadı içini...

İKİ

Kış mevsiminin mor bulutlardan inen ilk yağmurları dinmiş, yerine sarı-mavi ketenden ince bir gök altında soğuk bir boşluk bırakmıştı. Göğe iğreti tutturulmuş olan buzdan bir güneş aldatıcı bir pırıltıyla bu boşluğa acı soğuklar yaymaktaydı. Güneşin eski dostluğuna kanıp da, zaten iyi ısınmayan evlerin nemli havasından sokağa kaçanlar bu küçük serüvenden evlerine elleri ayakları üşümüş, yanakları ve burunları kızarmış dönüyorlardı. Soğukların dinmez yağmurlarla birden başlayıp yağmurlardan sonra da gitmemesi odunu, gazı, kömürü denkleyememiş olanları güç duruma sokuyordu. Koskoca apartmanlardan ince iplikle örülmüş daracık gök parçalarına ağan kalın dumanlar gece gündüz titreyip durmak zorunda olan insanların kafasında ve yüreğinde kızgınlıklar ve öfkeler uyandırıyordu.

O soğuk günlerde Fatma yalnız kaldıkça hep kardeşini düşündü. Onun adına kaygılanıyor, onun için bir şeyler yapmak istiyor, kendini eli kolu bağlı duyuyordu. Ne olacak? Ne olacak? Ne olacak? Hep bu soru vardı kafasında. Üstelik bunu kimseyle tartışamıyordu. Yeni edindiği arkadaşlarının getireceği çözüm çok kolay olacaktı: eniştesinin yanında çalışsa ya. Analığıyla babasının bulacağı çözüm daha kabasaba olacaktı: ne yaparsa yapsın, biz karış-

mıyoruz, öyle diyoruz olmaz diyor, böyle diyoruz olmaz diyor, harçlığını verebilecek durumda da değiliz, burnu sürtülsün de aklı başına gelsin. Selahattin'in çözümü daha acımasız olacaktı: bizim hanzoların başına koyalım dedik istemedi, memurluk istiyorsa Zahit beyin o hısımına söyleyelim de bunu emniyete falan soksun.

Veli sonunda o çocuklara uyacak, bilinmez bir yere, kötü bir yazgıya doğru sürüklenecek diyordu Fatma. Düşlerinde ve düşüncelerinde hep bu vardı. Hep o sarsıcı imge düşüyordu gözlerinin önüne: Veli'nin kana bulanmış cesedi. Onun için hiç bir şey yapamadım, evet, hiç bir şey yapamadım, diyordu Fatma. Sözde acısını kimseye belli etmek istemiyor, ama hep o acılı yüzle dolaşıyordu, bu görünümüyle de Selahattin'i kızdırıyordu. Kendinden başka hiçbir kaygısı, hiçbir doğrusu, hiçbir amacı olmamış olan bu yaman adam bir başkası için bu kadar üzülebilen birini gördükçe insanlık adına korkuya kapılıyordu.

O soğuk günlerden birinde Fatma ve Veli birlikte Boğaz'da yürüdüler. Fatma kendince Veli'yi Boğaz'da çay içmek için kandırmıştı. Veli ablasının kendisiyle ilgili kaygılarını anlıyor, ona elinden geldiğince hoşgörülü davranmaya, daha ötesi onu iyice hoş tutmaya bakıyordu. O soğuk günün öğleden sonrasında biri en yeni ve çok pahalı mantosuna öbürü külüstür pardesüsüne bürünmüş olarak yürüdüler ve konuştular.

— Ne olacağım kaygısı yok bende, diyordu Veli. Bu kaygıyı duymak istemiyorum. Çok kötü eğitildim ve büyük eksiklerim var. Bu eksiklerimi ne zaman ve nasıl gidereceğimi de bilmiyorum. İlle bir şeyler olmak diye bir kaygım da yok zaten. Olamadıklarıma değil bilemediklerime yanıyorum. Tek isteğim sıradan bir uygar insan olmak. Bu da hiç kolay değil ablacığım. İnsan nedir? Bunu bilmek gerek. Mavinin üstüne beyazı yakıştırmakla uygar olunmuyor. Sonra, insan istekleriyle değil eylemleriyle uy-

gardır. Çok iyi şeyler tasarlıyor olabilirsin, ama onları iyi yapamadığın zaman uygar değilsindir. Sorun, neden yaşadığını, nerede yaşadığını derinlemesine bilebilmekte.

— Ben daha çok senin bir yere bağlanmamışlığından kaygılanıyorum Veli.

— Işsizlik gözümü korkutmuyor mu? Elbette korkutuyor. Beni şu ya da bu biçimde engelleyen, benim insan olmamı engelleyen bir işi de isteyemem. Neyle mi yaşayacağım? Bir yolu bulunur. Kimseye yük olmam ben. Bilgili ve onurlu bir insan olmak, ağırbaşlı bir yaşam sürmek istiyorum, hepsi bu. Başkalarını ve kendimi kandırmadan yaşamak, ayrıca başkaları için çalışmak, ya da başkaları adına yaşama katılmak. Sakat uzlaşmalarda ben yokum. Ödünlerde ben yokum. Ödün vermek yaşamamayı göze almaktır, ödünler içinde olmak yaşamıyor olmaktır. Ben yaşamak istiyorum. İnsanlar için giriştiğimiz bu kavga yaşamı sağlıklı kılar.

— Evet ama...

— Biliyorum, kaygılanıyorsun benim için... İstiyorsun ki iyi bir işim, güvenli bir geleceğim olsun. Evet ama, benim peşinde koştuğum şeyler bunlar değil ki. Gözüpek değil yürekli olmalıyız, aşkta da, kavgada da, her şeyde de. Gözüpek ya da kahraman. Sen kahramanlığa yatkınsın. Evliliğin bile kahramanlıktır. Ben bunu beceremem. İçimde büyük bir yaşama isteği var. Bu beni yürekli ve ağırbaşlı yapıyor. Yitirmeye de kazanmaya da aynı ölçüde alışığım. Yaşamak iyi ve doğru anlamında oyun oynamaktır. Oyununu iyi ve doğru oynayan kazanıyor. Bak, senden bir şey istiyorum, beni hep biraz daha çok sev, ama beni düşünme artık. İyiden iyiye pisliklere bulanmış bir ortamda becerebildiğim kadar temiz kalmaya çalışacağım. Seni çok seviyorum ve hiç bir şey bu sevgimi azaltmıyor. Senden yardım istemeyişime kırılma. Benim zorum seninle değil yardım denilen şeyle. Yardım kötü bir şeydir diyemem, ama iyilik ölçülerine vardığı zaman öldürür adamı.

Senden iyilik görmeye alışmamalıyım, bu çok daha doğru olur. Yoksa, dünyanın en beter adamlarından biri olurum, tembel biri, saygısız biri, berbat biri. Yapamayacağım şeyleri isteme benden. Görecekslin her şey düzelecek, hiç değilse daha iyi olacak. Hödüklüklerin olmadığı bir dünya için kavga çıkarmaya değmez mi? Değmez olur mu hiç! Ne olursun, beni o kadar düşünme ablacığım. Alabildiğine sev beni. Kendini zorlarsan onur bile duyabilirsin benden, o pis adamlara benzemeyen bir kardeşim var dersin. Bana sarıldığında ellerin kirlenmez. Aramızdaki bağların güçlü kalması için bu yetmez mi?

— Haklısın. Doğrusun sen. Zaman geçiyor, çaresiz kalıyorum. Tam anlamında güçsüz müyüm neyim! Hep olmak istemediğim şeyleri oluyorum. Rahmetli Şadi bey amca, «İnsan kendini bırakırsa olmak istemediği şeyleri olur, amcın gözünüz üstünüzde olsun!» derdi. Dünyanın acemisi ve kendi kendimin yabancısı oldum. Dünya hep başka birileri olmaya zorluyor bizi. Haklısın. Biz de sürükleniyoruz öylece. Kahramanca bozulup gidiyoruz. Kahramanca. Eski günlerimizde kalabilseydik keşke. Senin şimdi yardımdan çok iyilik saydığın şey kesinlikle yardım sayılabilirdi o zaman.

— Ah ablacığım, ne olur keşke demeye alıştırma kendini. Yaşamda geriye dönüşler yok ki keşkenin bir anlamı olsun. Hem geride bıraktıklarımız çok önemli miydi? Hiç sanmıyorum. Ayrı ayrı dünyaların insanı da olsak, ayrı ayrı yerlere de düşmüş olsak, bıçak kemiğe dayandığı zaman, hatta bıçak kemiğe dayanmadan, benim için sen varsın, senin için de ben varım. Bunun keşkesi olur mu? Kendini suçlamanın anlamsızlığını bile bile hep kendini suçluyorsun sen.

— Belki de bir kaçış bu, belki de buna alıştırdım kendimi... Belki de ben kolayını buldum, kendimi suçlayarak rahatlıyorum.

— Sana düşen bundan böyle olumsuzlukları olumluya çevirmek. En güç durumlar bile çözümleri-

ni birlikte getirirler. Çocuğunu istediğin gibi yetiştirmen bile bir şeydir.

— Hayır Veli, hayır, onu da istediğim gibi yetiştiremiyorum. Ah, her şey aksıyor, her şey. Benim beceriksizliğimden oksıyor ya da başka şeylerden aksıyor, ama aksıyor. Sana hiç yararım dokunmadı, oğluma da yararım dokunmayacak. Keşke annesi ben olmasaydım. Şımarık ve budala bir ortamda benim gibi ölçülü ama kararsız bir anne ona yarar yerine zarar getirecek. Istediğini olacak o, daha doğrusu başkalarının, ortamın istediğini olacak, hem de benimle takışa takışa, yanlışını kendine sindire sindire... Çevresi onu bencil kılacak...

— Doğru bakıyor, yanlış yapıyorsun, şaşıyorum. Gene de yapılması gereken şeyler var. Kendinden umudu kestin mi dünyanın akışına bırakırsın kendini. Kendini kandırmayışın güzel. Şimdi insanlar kendilerini kandırmaya, kendilerini kandırarak yoldan çıkmaya çok alıştılar. Çok soğukkanlı olmamız, yaptığımızı bilerek yapmamız gerekiyor. Ve kesinlikle ödün vermeden. Ben kendime boşvermiş değilim, ne var ki ödünsüzüm. İş aramıyor muyum? Nasıl aramam! Ama benden ödün isteyen bir işte çalışmak istemiyorum.

— Gene o konuya mı geldin?

— Elbette. Çünkü o konu seni hiç bırakmıyor. Bak, bir şey anlatacağım sana. Geçenlerde eski bir arkadaşıma rasladım. Bir ansiklopedide çalışıyormuş. Sen ne yapıyorsun? dedi. Bir süredir işsizim, dedim ,askerden döndüm de. Gel bizim orada çalış, dedi, patron hem yakınıymış, hem de efendi bir adammış. Sözleştik, ertesi günü ben onu buldum bir yerde... neyse, gittik. Beni patronun karşısına çıkardı. Patron beni aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya süzdü. Oturun, dedi. Arkadaşımı da oturttu. Suratında yapmacıklı bir yumuşaklık, sesinde uydurma bir görmüş geçirmişlik vardı. Benim ne yapabileceğini sordu. Bilmem, siz ne yaptırırsanız

onu yaparım, dedim. Daha önce bir ansiklopedide çalıştınız mı? dedi. Hayır, dedim. Ne yapmak istediğinizi de bilmiyorsunuz! dedi. Burada bana ne iş verebileceğinizi nereden bilebilirim, dedim. Kafasını bilmiş bilmiş salladı. Pekiyi, arkadaşınıza yardım eder misiniz? diye sordu. Ederim, dedim. Onun ne iş yaptığını biliyor musunuz? dedi. Bilmiyorum, dedim. Bilmek zorunda da değilim, dedim biraz sertçe. Türkçeniz iyi mi? dedi. Ozel olarak iyi mi bilmiyorum, ama herkesinki kadar! dedim. Bakın, dedi, arkadaşınız coğrafya maddelerini yazıyor, şimdi işten bunaldı, siz ona yardım edin. Yani işiniz coğrafya maddeleri yazmak. Size ne kadar para ödeyebileceğimizi birkaç gün içinde söylerim. Siz de bu arada bu işe yatkın olup olmadığınıza bir bakın. Böyle dedi. Beni şaşırtan şey, coğrafyayla hiçbir ilişkim olmadığı halde coğrafya maddeleri yazmak durumunda kalmamdı. Güldüm, bir şey demedim. Orada tam bir karmaşa vardı. Kimse ne yaptığını bilmiyor, çalışanla çalışmayan birbirine karışıyordu. Patron ya da yardımcısı işin hızını adamları azarlamakla sağlamaya çalışıyorlardı. Onurlu bir insanın durabileceği bir yer değildi bence. Bir süre dişimi sıkarım, diyordum. Bana gerçekten üç gün içinde şu kadar paraya çalışacaksın diye bir bilgi verdiler. Ama herşey birbirine girmişti. Orada oldum mu düşünemez oluyordum. Arkadaşım bilgiçlikler ediyor, bana şef pozu atmaya falan kalkıyordu. Çok kısa zamanda o ansiklopedi ortamı dayanılmaz bir ortam durumuna geldi benim için. Bir gün patron yardımcısı beni çağırıp alaylı alaylı «yazdığın maddeleri okuyor musun?» deyince kıyamet koptu. Ama çok küçük bir kıyametti bu. Sessiz bir kıyamet. Çok yumuşak bir sesle, siz kendinizi ne sanıyorsunuz? dedim. Ne olur söyleyin, ne sanıyorsunuz kendinizi? Ben, dedim, diline özen gösteren biriyim, yaptığı işe de özen gösteren biriyim, davranışına da özen gösteren biriyim. Ben sizin burada çalıştırdığınız yazar kalıntılarından değilim, ama onlar kadar türkçe ya-

zarım. Hangi da'nın ayrı yazılacağını, hangisinin bir yazılacağını da bilirim en azından. Daha yetenekli ve daha bilgili biri olsaydım bu parayla burada çalışır mıydım? Çektim çıktım. Bunu annemlere de söylemedim, sen de söyleme. İşe girmemekten daha kötüsü işte tutunamamaktır onların gözünde... Gördün mü, kaygılanılacak bir durum yok.

Kolunu ablasının omuzuna attı. Bakıştılar ve gülüştüler.

ÜÇ

Selahattin son birkaç yılda çok değişti. Bunun böyle olduğunu kendisi de söylüyor. Her şeyden önce üstüne bir durgunluk geldi. Bu durgunluk şiştikçe şişen bedeninin ruhuna verdiği ağırlıktan ve güçlüklerin ruhunda yarattığı uydurma bilgeliktendi. Son zamanlar işleri alabildiğine dağıttı, işleri dağıtırken kendini de dağıttı, kaç adamla ortaklık kurdu, borsa işlerine girdi, bir turizm işine para koydu, ayrıca Zahit beyin sessiz baskısıyla konfeksiyona para yatırdı. İlişkileri karmaşıklaşmış, kafası iyiden iyiye karışmıştı. Düşünmek denilen o berbat serüven için kafasını zorladığı şu günlerde dümdüz yaşadığı eski zamanları ne çok anıyordu.

Bir şeylerden yorulduğu, bir şeylerle dolduğu, bir şeyleri kafasının arkasına atmaya çalıştığı belliydi. Bir kendini tüketme deneyine dalarcasına bol bol yiyip bol bol içiyor, bol bol gülüp bol bol söylüyordu. Yiyip içişinde iyileşmez bir doymazlık, gülüp söyleyişinde korkuya da, öfkeye de, kavgaya da, yılgınlığa da benzer bir tedirginlik vardı. Eskisine göre çok çabuk kavga çıkarıyor ve çok çabuk duruluyordu. Kendi kendine susup kaldığı çok oluyordu. Her zaman ya iyice yalnız olmak ya da kalabalıkların, büyük toplulukların içinde eriyip gitmek istiyordu.

Bu kargaşa havasında bilgili ve olgun görünmeyi

elden bırakmıyordu. Onun «kelbiyyundan bir feylosof» edasıyla insanları, özellikle müşterileri dinleyişini görmek gerekirdi. Ancak, bir çırpıda uçmaya hazır bir bilgililik, göz açıp kapayana kadar yokoluveren bir olgunluktu bu. O duruluğun ardından kopan fırtınalar önünde durulur cinsten değildi. Selahattin o zaman ağzından köpükler saçarak bağırmaya başlıyordu. O zaman daha çok Abdullah'ı ve Reşit'i yani işindeki sağ koluyla sağ kolunun sağ kolunu azarlıyordu. Ne domuzluklarını bırakıyordu, ne hergeleliklerini, ne köpekliklerini. Saldırganlıklarını da bir bilge kişi ağırlığıyla yapmaya özen gösteriyordu. Bu yüzden her fırtına bir öğütle son buluyordu: bak, oğlum, yavrum, kardeşim, benim karşımda öyle fino köpeği gibi titreyeceğine o taş kafana sok neyi istediğimi, tamam mı yavrum, beyinsiz beyinsiz iş yapma, tamam mı, şu kadar zamandır buradasın, eşşek geldin eşşek gideceksin, ne dediğimi anla, iyi mi yavrum, bak hâlâ öküz gibi suratıma bakıyor...

Bilgeleşme adına son zamanlarda anlamsız bir biçimde ölçülü ve uyaklı konuşmaya başlamıştı. Diyelim kumara çağırdılar, gitmek istiyor ama nazlanıyor, o zaman şu şair işi sözleri patlatıveriyordu: «İşkembemiz damardan, ben bıkmışım kumardan.» Birinden azar işittiği zaman gene şiir gücünü çalıştırıyordu: «Beşiktaş Akaretler, nedir bu hakaretler?» Akşamları eve erkenden ya da daha doğrusu tam vaktinde tüymek alışkanlığı edinmiş olan Abdullah'ın arkasından şöyle sesleniyordu: «Hoşça kal dostum demeden, karga bokunu yemeden, nereye böyle Abdullah?»

Sululuğa yatkın biriyle karşı karşıya geldiği zaman ruhunun bütün yılışıklıkları göbek atıp oynamaya başlıyordu. O zaman gerçek kimliğini, gerçek görünümünü kazanıyordu işte. O zaman az da olsa sevimli oluyordu. O zaman tam bir sokak çocuğu saflığı kazanıyordu. Yılışıklığı tuttu mu «bu ne bi-

çim iş?» yerine «bu ne biçim dikiş?» diyor, çağırıldığında «efendim» yerine «evlendim»i yapıştırıveriyor, kendisiyle ya da başka biriyle ilgili bir sakarlık olayında «Cağfer sıçtı bez getir» diye bas bas bağırıyor, anlamadığı bir şeyle karşı karşıya geldiğinde «kesköse» diye soruyor, sorusunu kendi yanıtlıyordu: «kes kafanı gir kümese!»

Herhangi bir ilgisizliği anlatmak için her zaman şu dizeleri söylüyordu: «Bir elinde cımbız, bir elinde ayna, umurunda mı dünya?» Bütün bıçakları «sukeser» diye adlandırıyor, bisiklete «cansız eşek», televizyona «buzdolabı», dünyaya «donyağı» diyordu. Faruk Nafiz'in **Kıskanç** şiirini ezbere biliyordu. Bilir bilmez mevleviliği savunuyor, Kanuni Sultan Süleyman'a yerli yersiz hayranlığını belirtiyor, alman toplumunun büyüklüğünden dem vuruyor, hiç anlamadığı alaturka müziği hiç anlayamayacağı klasik batı müziğine karşı savunuyordu, bu arada halk müziğinin çoksesli olduğu konusunda tartışmalara giriyordu. Hekimlikle ilgili önerilerde bulunuyordu: dişlerinizi haftada iki defa karbonatla fırçalayın, sütü soğuk için, C vitaminini ilaçtan değil portakaldan alın, yaranın cerahatini iyice sıkmadan üstüne toz dökmeyin, şeker hastalığına karşı bol bol bal yiyin, karaciğer hastalığına karşı her sabah bir büyük bardak kızmemesi (greyfrut) suyu için.

Fransızcanın «f» sini, almancanın «a» sını bilmese de fransızcanın almancadan zor olduğunu, ayrıca fransızcayla almancanın öbür dillerden zor olduğunu savunuyordu. Hamasetle hamakat çok zaman yanyanadır, bu konuda ateşli söylevler veriyordu. Ona göre dillerin en kolayı türkçe ve bir de tüm zor görünüşüne karşın arapçaydı. Türkçeyi çok az bildiği, arapçayı hiç bilmediği halde bu görüşe saplanmasının nedeni bir süre Suriye'de kalmış olan dedesinin «ana dili gibi» arapça konuşabilmesi ve yüksek öğrenim görmüş bir alman kızının türkçeyi üç ay gibi kısa bir zamanda söktüğünü işitmiş olmasıydı.

Zaten bir şeyi savunması ya da bir şeye karşı çıkması için sağlam kanıtları olması gerekmiyordu. En olmadık veri bile onu «bilimsel» bir ateşliliğe itmeye yetiyordu. Bu anlamda çok iyi bir sofist sayılabilirdi: sabah tuttuğunu akşam yerin dibine batırdığı çok oluyordu. Dün böyle diyordun bugün böyle diyorsun diyenin üstüne saldırıyor, onun ne cahilliğini ne ahlaksızlığını bırakıyordu. İnsanların bilgisizliğinden, ileri geri konuşmalarından, bir şeyin altını aramadan «şap diye» bir görüş ortaya koymalarından yakınıyordu. «Cehaletin işareti budur, diyordu, aklına ilk geleni cart diye söylemek.» Bu açıdan kimseleri beğenmiyordu. Cahil cahil konuşmalarına en çok kızdığı insan da Fatma'ydı.

Cahil cahil konuşmamak konusunda Abdullah'a uzun uzun öğütler veriyordu:

— Bak evlcdım, diyordu, gençsin, şimdiden öğren, yanlış öğrendiğin her şey üstüne kalır. Kafadan atarak konuşuyorsun. Geçenlerde de tuttun bana, Gülhane fermanını Abdülmecit okuttu dedin çıktın. Sözüme karşılık verme, senin için konuşuyorum, öğren diye söylüyorum. Bir insan bir şeyi söylerken cart diye söylememeli, iyice bir düşünmeli. O kadar okumuşsun ama senin kafan çalışmıyor. Bana bak, o gün de beni başkalarının yanında yalancı çıkarmaya kalktın. Yok efendim, güneş de kendi kendine dönermiş. Bu cehaleti bırakın. Aha bu Reşit'e de çok bozuluyorum, o dedikoducu yağ tulumuna da. Adam olun biraz, adam...

Bu arada bir de saçma sapan bilmeceler sorma merakı gelmişti Selahattin'in üstüne. Önüne gelene bilmece dayanıyordu. «Zürafayla papatyayı birbirine benzeten nedir?» (Zürafayla papatya hangi yönden birbirine benzer? demek istiyordu.) Karşıdaki bocalayınca yanıtlıyordu: «İkisinin de boynu uzundur.» «Bacayla pipo neden birbirine benzer?» Karşıdaki bocalayınca yapıştırıveriyordu: «İkisinin de dumanı çıkar.» Bunlar onun uydurduğu bilmece-

lerdi, öz be öz onun ürünüydü. Abdullah ve Reşit bu bilmecelerden kusacak duruma gelmişlerdi. Yüzlerce saçmalığı yanıtlamak zorundaydılar. İlgisiz kalmaya hakları yoktu. İlgisiz kaldıkları zaman fırçayı yiyorlardı. «Oğlum, bana bak, ayı oynamıyor burada, size bilmece soruyoruz, tamam mı, ulan Andaval'lı, bırak o kağıdı elinden de beni dinle, ne dedim, diyorum ki tavşanla tiren birbirine nasıl olur da benzer?» Patronlarının dehasına hayran olmak gerektiği düşüncesiyle ikisi de bilmecenin içinden çıkamamış görünüyorlar, doğru yanıtı öğrendikleri zaman şaşırmış gibi yapıyorlardı. Vay be! Tavşan da tiren de kaçar ha! Öyle ya, kaçar elbette, kaçar!

Onu ters bir biçimde bilgeleştiren sıkıntıların başlıcası karısıyla arasında kalın bir duvarın bulunmasıydı. Selahattin evlendikten sonra hep sıkıntılı oldu, çünkü o eski Fatma'ya bir türlü kavuşamadı. Onu arıyor, arıyor, bulamıyordu. O elinin altındaydı ama yoktu. Keşke uzakta olsaydı da var olsaydı. Eski Fatma'yı, her söylenileni merakla dinleyen Fatma'yı, okşanınca tir tir titreyen Fatma'yı, gülümseyen, heyecanlanan, çocuklaşan Fatma'yı arıyordu. Onu bir daha kavuşmamacasına yitirmişti belki de. Şimdi çok soğuk ve çok durgun bir Fatma vardı karşısında. Ev işlerine koşturup duran, yorulan, iyice yorulan, yatağa yatar yatmaz uyuyan bir Fatma. Çorapların en küçük söküklerini diken, ikide bir düğmeleri sağlamlayan, eve üç günde bir temizlikçi getirmekle birlikte elinden tahtabezi düşmeyen, reçel yapan, hatta turşu yapan bir Fatma. «Bütün bunlar benden kaçmanın çeşitli yolları değilse nedir?» diye düşünüyordu Selahattin.

Gerçekte kendini yapayalnız duyuyor, sıkılıyor, sıkılıyordu. İçi içine dar geldiği zamanlar ya bir yerlere takılıp, içip söyleyip eve geç kalıyor ya da eve erkenden düşüp şişenin başına geçiyordu. Fatma anlaşılmaz bir sevecenlikle ona rakısını getiriyor, sevdiği mezeleri hazırlıyordu. Bu ne? Senin sevdi-

ğin şey, cevizli beyin salatası. Selahattin bu büyük dostluk karşısında ezildikçe eziliyordu. O daha önce Fatma'yı iyi bir ev kadını olarak hiç düşünmemişti. Selahattin'ciğim, gün boyu ayakların terlemiştir, şu temiz çorapları giyiver.

Selahattin bu iyilikleri, bu yakınlıkları parayla ödemeye çalışıyordu. Al, bununla bir şeyler al kendine. Fatma pekiyi diyor, ama pek bir şeyler almıyordu. Kendisi için hiç bir şey istemiyordu Fatma. Onun ne güzel bir giysiye, ne bir mantoya, ne bir eve, ne bir geleceğe, ne bir geçmişe özendiği vardı. Selahattin bu duyarlılık ya da bu duyarsızlık karşısında çeşit çeşit duygulara kapılıyordu. Bazen korkuyordu: bu kadın ne yapmak istiyor? Görünmeyen yani görünen yanından çok olan insan korkulacak insandır diye düşünürdü hep. Bazen övünüyordu: kadın dediğin böyle olmalıdır. Karısıyla arasındaki o kalın duvarı, o çin seddini anlamakta eksik kalıyordu.

Fotmo oyununu çok iyi oynuyor, kimseye bir şey ödemek ve kimseye bir şey ödetmek istemeden yaşamaya bakıyordu. Herkes kendi yanlışını mertçe kendi ödemelidir, diye düşünüyordu Fatma, insanın yanlışını başkalarına ödetmesi doğru olmaz. Susuyor, kendine kapanıyordu artık. Bu çevrede edindiği yeni arkadaşlarından da sıkılmaya başlamıştı. Giyinip kuşanıp pek güzel otomobillerle ev ev dolaşmak Fatma'yı pek kötü yorar olmuştu. Iskambil oynamak, pasta yemek, anlamsız anlamsız konuşmak, bazen açık ya da örtülü biçimde ayıp şeyler söylemek onun dünyasına ters düşüyordu. Bu ilgisizliği Selahattin'i kaygılandırıyordu. Sen de başkalarına karışsana, diyordu Selahattin, eskiden gene az çok oraya buraya giderdin, şimdi tüm kapandın eve. Adam sıkıntıdan patlor böyle. Tamam, iyi ediyorsun, çocuğuna iyi annelik ediyorsun ama, senin canına yazık.

İstanbul'un garip bir kışıydı o kış. Korkunç so-

ğuklar aralık ortalarında dinmiş, yerini bir günde dört mevsimin yaşandığı sallantılı havalara bırakmıştı. Selahattin'in sağlığı bahara doğru iyice bozuldu. O her şeyi havaların değişikliğine bağlayıp çıkıyordu ama işi o kadar kolaya almamak gerekirdi. İkide bir tansiyonu yükseliyordu. Geceleri çarpıntıdan uyuyamıyordu. Bunda elbette en büyük etken akşamları çok yiyip içmesiydi. Her gece bir ufağı temizliyor, bazen üstüne viski ya da votka içtiği oluyordu. Nedense doktora gitmek istemiyordu. Bana doktor demeyin de ne derseniz deyin, diyordu.

Fatma ve Selahattin nicedir birbirlerine çok yakınlaşmadan, hatta hemen hemen hiç dokunmadan yaşıyorlardı. İkide bir günün yorgunluklarından yakınıyorlar, yatar yatmaz uykuya dalıyorlardı. Uyku en iyi paylaştıkları şeydi, uyumak en büyük ortaklıkları olmuştu. Onlar, ne garip, artık birbirlerini hiç anlamayan iki dosttular. Birbirlerine her şeyi vermeye hazırdılar, ama önemsiz şeyler dışında birbirlerine verecek şeyleri yoktu.

DÖRT

Kadınlarımızın çoğunda derinlerde bir yerlere gömülü genç kızlık hevesleri vardır. Bu hevesler küçücük bir etkiyle, örneğin bir bakışla canlanıverir. Yaşamamışlıklardan ya da eksik yaşamışlıklardan kaynaklanır bu hevesler. Saçları iyiden iyiye ağarmış bir kadında birdenbire dışlaşıveren bir uçarılık sizi şaşırtıverir. Böyle bir uçarılık elbette ayıp değildir, yalnızca ve yalnızca gariptir. Kafasına esen bir şeyi, olmadık bir şeyi, gereksiz bir şeyi yaparak çocuklaşıvermek yavaş yavaş orta yaşlı sıfatını giyinmekte olan bir Fatma'ya hiç de uygun düşmez örneğin. Ama o da gönlünün derinlerinde tortulaşmış bir genç kızlık duygusunun etkisindedir ister istemez. Bir erkekle karşılaştığında yüzünün hafifçe

pembeleşmesi bundandır. Zaman zaman düşlerinde ya da düşlemlerinde Selahattin'e hiç benzemeyen erkek imgeleriyle karşılaşması da bundandır. Çekip çekip bir yerlere gitmek istemesi, bazen caddeler ve sokaklar boyu uzun uzun yürümesi de bundandır. Bir pasta kokusunda, bir tabak elmanın çarpıcı pembeliğinde, bir sabah uyanışının güneşli aydınlığında duyduğu anlaşılmaz yoksunluk duyguları da bundandır.

Gençliğinde yaşadığı şey tutkuları değil saplantılarıydı. Bu saplantılarında onu ne olursa olsun geleneğin koruyucu ögeleri yönlendirdi. İçinden bir şeylerin fışkırmasını, fışkırıp taşmasını, taşıp her yanı sele suya boğmasını hep önledi o. Başkaldırdığı zaman bile toplumun kendisi için çizdiği sınırların dışına pek çıkmadı. Selahattin'i seçmek yanlışını onunla evlenmek yanlışıyla pekiştirdi. Sonra, en önemlisi, içinden gelen taşmaları verimli bir akışa dönüştürecek toplumsal ve bireysel yetkinliklerden de uzaktı. Bir aşk nasıl yaşanılır? Bunu elbette bilmiyordu. Bir aşkta insan kendini bile bile nasıl kirletir, nasıl kepaze eder? Bunu da bilmiyordu. O bir yana, sevişirken neler yapmak gerekir sorusuna verecek karşılığı da yoktu. Aşk onun için iki insanın ülkesel bir yücelik içinde birbirine sarılıp bağdaşık ondı içmesinden başka bir anlama gelmiyordu. Bu yüceliğin dışında düşünülebilecek her şey sapkınlıktı. Aşkın bir sanat, bir yaratma alanı olduğunu, bunun da kafa işi olduğunu bilemeyecek kadar toydu o zamanlar.

Aşkın çok daha başka bir şey olması gerektiğini şimdi daha iyi anlıyordu. Selahattin'e anlamsız bir biçimde bağlanmasına yol açan o bulanık duygusallık değildi aşk. Zeki adlı o akademik budalaya duyduğu garip duygular da aşka karşılık değildi elbette. Aşk çok daha başka bir şey olmalıydı, bir ortaklaşma, bir paylaşma, bir yaratma biçimi olmalıydı. Müzik gibi, şiir gibi, bale ya da yontu gibi bir şey-

di aşk besbelli. Böyle bir şey kendisi için olası mıdır değil midir, olasıysa hangi koşullarda ve kiminle olasıdır? Böyle bir soruyu elbette sormamalıydı, soramazdı. Böyle bir sorunun kırıntısını sezdiği zaman bile ürperiyordu. Aşk bundan sonra günahla özdeşti onun için. Bundan böyle aşk eşittir günah diye düşünüyordu. Ama biz kendimizi sonuna kadar yönetemeyiz, büyük ölçüde yaşamın yönetimi altındayızdır.

Fatma da aşktan yani günahtan kaçamadı. Onu bu aşka ya da günaha iten tek etken düzenlenmiş bir raslantı oldu. Tüm raslantıları biz kolaylaştırırız, hatta biz düzenleriz, böylece beklenmedik gibi görünen olaylarla karşılaşıveririz. Bu tür olaylar karşısında «düşümde görsem inanmazdım» deyişimiz yalandır. İnsanoğlu şu dünyada neye açık olduysa onunla karşılaşmıştır. Raslantıları düzenleyişimiz bazen öylesine örtülü, öylesine gizli kapaklı olur ki, raslantılar gerçekleştiği zaman kimse çıkıp da bunda senin parmağın var diyemez. Sessizce, sinsi sinsi, saman altından düzenler insanoğlu bu raslantıları. En masum kapılardan en büyük günahlara girildiği çok olur.

Fatma da günaha doğru çok masum bir giriş yaptı, tuttu iki kuruşluk ingilizce bilgisini geliştirmek için özel bir ingilizce kursuna yazıldı. İngilizce öğrenmek isteğinin nereden geldiğini ve ne zaman başladığını kendisi de bilmiyordu, bir süredir içinde ingilizce öğrenmek ya da ingilizcesini geliştirmek diye bir şey vardı. Selahattin bu isteği olumlu ama biraz şaşkınlıkla karşıladı, Fatma'nın kararlılığı karşısında olumsuz bir tutum almayı da düşünmedi, çünkü böyle bir tutumun sağlam gerekçesi yoktu. Evinin bütün işini tepeden tırnağa yapan, çocuğunun tüm gereksinmelerini gık demeden karşılayan bir anne haftada iki gün akşamüstü çocuğu kadına bırakarak bir kursa giderse kıyamet kopmazdı ya. Selahattin bu konuda ayrıca yüreklendirdi o-

nu. Git, dedi, ne diye gitmeyecekmişsin, git de öğren, kötü mü, şu zamanda herkes bir yabancı dil bilirken bari sen bir şeyler yap da bizim ayıbımız da kapansın.

Fatma kurslara başladıktan kısa bir süre sonra en doğru ve en gerekli şeyi yaptı: içten içe öğretmenine yakınlık duymaya başladı. Duygularını dışa vurdurmamak için olduğundan da ciddi görünmeye çalışıyordu. O tür ciddilikler insanı ele verir, çünkü altında koskoca bir bırakılmışlık bulunduğunu sezdirir. Hayranlıkla bakmamak için kaşlarını çatmaya çalışmak, herhangi bir ortak sezişi ağırbaşlı bir öksürükle olduğu yerde boğmak insanın kendini veriştен önceki saçmasapanlıklarıdır. Fatma da bu saçmasapanlıklarla epeyce oyalandı. Oyalandı ve bu bulanık oluşumu kendi kendine tartışmaya çalıştı. Kendisine öğütler yağdırdığı çok oluyordu. Bak kızım, diyordu, böyle budalalıklar için gelmedin sen buraya, evli bir kadınsın, kocana ve çocuğuna karşı sorumlulukların var. Pekiyi, ne yapıyorum ki? Hiç bir şey yapmıyorsun ama, buzda kayar gibi kayıyorsun ona doğru. Üstelik adamın bunda bir günahı yok. Herkesle nasıl konuşuyorsa seninle de öyle konuşuyor, zaten çekinik bir insan. Ne, çekinik mi, çekinik öyle mi? Gözlerini görmüyor musun! Aman canım, bana ne, kendi kendime ne işler çıkarıyorum. Bir şey olduğu da yok, olacağı da yok.

Bu uzaktan bağlılığı üstüne alınsa da alınmasa da bir şeylerin alttan alta işlemekte olduğu kesindi. Her şeyden önce adamın bakışı gözlerinden gitmiyordu. Duruşu, bir şeyler söyleyişi, gülüşü, pek de iyi bilmediği ingilizceyi bir İngiliz gibi söylemeye çalışışı... Arif bey pek öyle derinlikli biri değildi besbelli. Ama iyiden iyiye yalınkat da değildi. Çekinik de olsa pısırık olamazdı. Ders aralarında öğrencileriyle gülüp söylemeyi, onlara bir şeyler anlatmayı, bu arada çok şey bildiğini göstermeyi seviyordu. Gençlikten orta yaşlılığa doğru yumuşak bir geçiş yapmakta olduğu belliydi. Yüz çizgileri zor gün-

de derinleşmiş olmalıydı, ama bu çizgiler nedense ona bir çökmüşlük, en azından bir yıpranmışlık görünümü vermiyordu. Anlamlı anlamlı gülümseyişindeki yapaylık başkalarına kolayca yakınlaşma isteminin zorlamalarından geliyor olabilirdi. Ütülü pantalonuna ve boyalı ayakkabılarına karşın azçok dağınık görünmek istemesi aydınca bir boşvermişlikten çok erkekçe bir sereserpeliği yansıtıyordu.

Bir akşam ders çıkışında korkunç bir yağmur ikisini kırık bir şemsiyenin altında birleştirdi. Arif bey erkeklik kokan bir sivrilikle hem yağmuru hem şemsiyeyi övüyor, bu çelişkili duygusallığı insanın vazgeçilmez ikilemi olarak değerlendiriyordu. Yeni bir duygusallığa çoktan hazır olan Fatma şemsiyenin altında adını, yaşını, kim olduğunu unutup gitti. Bir yandan sözde yağmurdan kaçmak için şemsiyenin altına ya da Arif beye sokuluyor, bir yandan da Arif beyin her söylediğine kahkahayı basıyordu. «Yıllardır bu kadar gülmemiştim» derken kendine geldi. Evli bir kadın olduğunu, adının Fatma olduğunu, bir başka erkekle bir süredir yürümekte olduğunu, üstelik herkesin ilgisini çekecek biçimde kahkahalar atmakta olduğunu algıladı. Karanlık iyiden iyiye basmış, ışıklar suların parlaklaştırdığı yollara dökülmüştü.

O zaman duraladı, bir şeyler söylemek istedi, bir şeyler mırıldandı, ben gitsem falan dedi. Ama bir şey onu sıkı bağlarla bu şemsiyenin altına bağlamıştı. Yağmur gittikçe hızlanıyor, zaman zaman rüzgârla karışarak yürüyüşlerini engelliyordu. Fatma bir iki kere, mantıklı olmalıyım, evet, mantıklı olmalıyım diye düşündü. Aşkın mantığı bütün mantıklardan üstündür. Bütün mantıklardan daha doğaldır da ondan. Bu mantık bütün çöküşlere, bütün yıpranmışlıklara, bütün hastalıklara ve ölümlere, bütün yapaylıklara, bütün zorlamalara ve bütün ahlak kurallarına karşıdır. Aşkın mantığı genel mantığa üstün geldi ve Fatma yeniden kendini unuttu, daha doğrusu kendini o havaya kaptırdı.

Eve bu yüzden geçce gitti. Selahattin eve çoktan gelmiş, çoktan rakısını yudumlamaya başlamıştı. Yahu, dedi Selahattin, nerede kaldın böyle? Fatma sırılsıklam olmuş ayaklarını, üstünden başından süzülen suları gösterdi. Yağmur dinsin diye okulda bekledim biraz, dedi, dinmeyince yola düştüm ama otobüslere binmek bir dert, dolmuş dersen hiç bulunmuyor. En inandırıcı yalan aşkın söylettiği yalandır. Fatma yalanını yutturur yutturmaz mutfağa girdi, hemen bir şeyler hazırlamaya koyuldu. Ah, diyordu bir yandan da, Selahattin'ciğim, çocuğun bakımı da sana kaldı, bu kadıncağız gidiş saati geldi mi beş dakika durmak istemiyor. Yok canım, dedi Selahattin, epeyce oyalandı, gidiş vaktini çok geçirdi kadıncağız, ben git dedim ona, ama çocuk gündüz uyumuş ve daha uyanmamış, sen onu kaldır da bir şeyler yedir, aç acına uyumasın yavrum. Elbette, dedi Fatma, ben şimdi hepsini yoluna koyarım. Ah, şu ingilizce işini nereden çıkardım başıma, bıraksam mı ne yapsam? Yok, dedi Selahattin, neden bırakacakmışsın, hiç de bırakma. Çocuğun bakımı bana kalmadı da, ben seni merak ettim, anlıyor musun? Burası İstanbul, insanın kafasına bin kötülük geliyor anam be...

Fatma'yı o gece uyku tutmadı. Hep karmakarışık şeyler düşündü, hep Arif beyi getirdi gözünün önüne. Kendisi de şaşıyordu. Neden, diyordu, ha, neden ben bu adamı düşünüyorum hep böyle? Sabaha doğru uyudu. Düşünde Arif beyi görmedi, bin türlü şey gördü. Şafak sökerken uyandı.

BEŞ

Bereket kaçak sevgilileri barındıracak iyi niyetli arka sokaklar her zaman vardır.

Kocam beni bu adamla görse ne der? diye düşünüyordu Fatma. Hiç, diyordu, ne diyecek, şaşırır kalır işte. Ya ben ona ne derim? Ne mi derim? Sev-

gilim, derim, bu bey benim ingilizce öğretmenim. Kendisine ingilizcenin mi fransızcanın mı kolay olduğunu sordum, senin görüşlerini doğrulatabilmek için biraz da. O da bana ingilizce fransızcadan daha zordur demez mi? O sıra aramızda koyu bir tartışma başladı, hem de sınıfta. Ders gireceğiz, öbür öğrenciler sabırsızlanıyor. Bayan Fatma, dedi adamcağız bana, bu konuyu isterseniz dersten sonra görüşelim. Peki yi efendim, dedim, öyle yaparız. Bak Selahattin, çok tuhaf bir şey oldu, bu adam ingilizcenin fransızcadan zor olduğuna inandırdı beni. Ne? Bu adam seni ingilizcenin fransızcadan zor olduğuna mı inandırdı? Haydi oradan! O ingilizce öğretmeni olmuş ama dünyadan haberi yok. Bana bak, kim ki ingilizcenin fransızcadan zor olduğunu söyler...

Yok canım, böyle bir şey olmayacak, yani olmamalı. Fatma Arif beyle hiç bir yerde görülmemeli. Başından saçma olan bu işi burada kestirip atmak gerekiyor. Ama kestirip atılması gereken bir şey de yok ki. Fatma bu işteki günah payını şimdi daha iyi görüyor, daha iyi seziyordu. Şimdi daha iyi biliyordu ki bazen iki insanın birbirine çırılçıplak sarılması aşk değildir, buna karşılık bazen bir bakış, bir gülüş, bir duruş, bir birlikte yürüyüş aşktır. Evet, gözlerin birbirine şöyle birkaç saniye takılması aşktır düpedüz.

Aşkı mı kaldırıp atmalı yoksa günah duygusunu mu? Herhalde günah duygusunu kaldırıp atmalı. Çünkü, ne var bunda aşk olup da sanki, müzik dinlemek gibi bir şey bu. Resim yapmak gibi, şiir yazmak gibi bir şey. Sözle, konuşmayla gelen bir duygusallık. İnsan bir akşam vakti çıkıp şöyle bir dolaşmak, birilerine uğramak ister ya, öyle bir şey bu. Bir ezgide seslerin yan yana gelişi gibi, bir gökte bulutların birlikte canlı bir resim oluşturması gibi bir şey. Evet ama, öte yanda yaşamın çok ciddi yanları var. Evli ve çocuklu bir kadın olmanın sorum-

luluğu var. Demek ki insanlar böyle yoldan çıkıyor, evi barkı, çoluğu çocuğu yüzüstü bırakıp böyle duyguların peşine gidiyor.

Bu ölçülerde kalsa iyi. Ama ya derinleşip gelişirse? O zaman Selahattin'le Arif bey arasında, bir bakıma da sorumluluğuyla sevgisi arasında kalabilir Fatma, öyle değil mi? O zaman işler tümden tersyüz olur. Onu koruyacak biri yoktur arkasında, gittikçe bilgeleşen, bilgeleştikçe durgunlaşan, bazı açılardan gittikçe kırıcı hatta tehlikeli olan Veli'den başka. Evet, o zaman işlerin altı üstüne gelecektir. O zaman Selahattin canavarlaşacaktır. Bir kere, baktı olmayacak, evden kovacaktır onu. Bu yaştan sonra o külüstür babanın, dünyada fareler gibi hep kuytularda varolmak istemiş olan o garip adamın, varlığıyla yokluğu bir olan o köhne insanın yanına gidebilir mi, hem de kocasını aldatmış bir kadın olarak? Bu yaştan sonra anasının bir kopyası olan o iniltili üvey ananın yanına sığınabilir mi? Ablalarının yanına sığınabilir mi, ikisi de Anadolu'nun bir başka yerinde yıllardır kendi havasında yaşayan o kadınların, adreslerini bile doğru dürüst bilmediği, yıllardır yüzlerini görmediği, bir kalabalıkta görse tanıyamayacağı o şişman ve bencil şeylerin.

İş arasa bir çırpıda kim verir ona işi? Kaç para geçer eline? Kimden iş isteyebilir? Alacağı parayla bir oda tutabilir mi? Ne iş yapabilir? Madem çalışmak istiyorsun, gel öyleyse, eski işine, çok sevdiğin miniklerin yanına dön derler mi ona? Yoksa o yüzünü kızdırır, Melek'ten mi iş ister? Düşünmesi bile titretici! Melek o küçücük ağzının dolgun dudaklarını bükecek, «Ama sen bu işleri bilemezsin ki şekerim, en iyisi sana öğretmenlik falan arayalım biz, Zahit beye söyleyelim de» diyecek. Evet, ben o işleri bilemem, ben orada döndürülen dolapları bilemem, ben yapsam yapsam öğretmenlik yaparım...

Geceleri sıçrayarak uyanıyor, uykuları hep bu sıçrayarak uyanışların getirdiği soğuk karanlıklarla kesiliyor. Gündüz biraz bir yerlere uzansa hemen yüreği küt küt vurmaya, kafası garip garip çalışmaya başlıyor. Hayır, hayır, artık bunu düşünmemeliyim diyerek kendini konu dışına çıkarmaya çalışması bir sonuç vermiyor. Karşısında hep gülen ve gülerek ingilizce bir şeyler mırıldanan Arif bey var. Fatma onun görüntüsüyle konuşuyor bazen. Ah Arif bey diyor, bu böyle olmayacak, neden bu kadar bencil davranıyorsunuz, neden bana bir dost, bir ağabey olarak yardım etmiyorsunuz, neden bana senin böyle okuldan akşamları benimle çıkıp beş on dakika da olsa yürümen doğru olmaz, gücenme bana ama, ben okuldan çıkarken öyle boynunu büküp yanıma gelme demiyorsunuz? Neden böyle rahat ve uygun davranıyorsunuz, üstelik bana yakın olmak ister gibi bir haliniz var? Görüyorsunuz ki ben zayıf biriyim, anlayın beni, ben gittikçe güçsüzleşmiş, güçsüzleşmekte olan biriyim. Doğru mu ne olursa olsun der gibi davranmanız? Doğru mu gözlerimin içine kurşun döker gibi bakmanız, doğru mu?

Gerçekte Arif beyin Fatma'ya gösterdiği yakınlığın altında ölçülü biçili tutumlar, önüne geçilemez eğilimler yoktu. Yanlış bir evliliğin çıkmazını erkenden görüp tek başına yaşamanın düz ve azçok sorumsuz kolaylığını seçtikten sonra küçük serüvenlerle yetinmek alışkanlığını edinmiş olan Arif bey gönül serüvenlerinden çok dostluklardan hoşlanıyordu. Bu yüzden onun Fatma'ya karşı bir zampara yatırımı içinde olduğu söylenemez. O azçok kendine yeter biriydi, tutkuları ve eğilimleri yalnızlığın ölçülerine göre düzenlenmişti. Babadan kalma ferah bir dairede oturuyor, öğretmenlikten ve ek işlerden kazandıklarıyla yetiniyordu. Sürekli içki içmeyen, kumarı sevmeyen, eğlenceye ve giyime düşkün olmayan bir yalnız adamın yaşamı iktisadi açıdan

büyük güçlükler ortaya koymaz. Oh der bazen o, bir çay yapıveririm kendime, kuru ekmekleri kızartırım, dünden de biraz kaşar peyniri kalmıştı... Ya da, aman canım, der, bu saatte şu birazcık makarnayı pişireceğime süt içip yatıveririm işte, zaten ipin ucunu kaçırdık son günler, gene göbek şişmeye başladı...

— Nasıl olur Fatma arkadaşım, nasıl yani, Shakespeare'in sonelerini bilmiyor musunuz? Olamaz! Yok canım, nereden bileceksiniz, pek çevrilmedi bizde. Ben de bu sonelere tutkunum işte. Bu şiirler bu kadar güzel olmasaydı belki de şair olmayı düşünebilirdim. Shakespeare varoldukça ve ben onu aşamayacak oldukça, bilmem anlatabiliyor muyum, şair olmuşum neye yarar. bence birçok şair düşünmeliydi bunu, efendim? Bakın, bir ara roman yazmaya çalışıyordum, Tolstoy'la ciddi bir biçimde karşılaşır karşılaşmaz bu işi de bıraktım. Shakespeare, ah Shakespeare, nice dizelerini ezbere bildiğim adam. When forty winters shall besiege thy brow And dig deep trenches in thy beauty's field, Thy youth's prond livery, so gez'd on now, Will be a tatter'd weed of small worth held. Ya, işte böyle arkadaşım, ne mi diyor? Diyor ki, tam kırk tane kış geçince yüzünden, güzelliğinin tarlası derinden sürülmüş olacak, efendim, görüp de şaştıkları gençlik hırkan, kimsenin ilgilenmediği paçavraya dönecek, falan...

Fatma cahilliğini gizlemeye çalışıyor ama gizleyemiyordu. Ah, hiç birini bilmiyordu bunların. Shakespeare onun varlığında içi boş bir kaptan başka bir şey değildi. Rahmetli Mehmet Şadi beyin karşısında da kendini bu bakımdan eli kolu bağlı, tam tamına caresiz duymaz mıydı? Şimdi karşısında Mehmet Şadi beyden de çok bilen, bununla birlikte bilgisizliklere onun kadar hoşgörülü bakamayan biri vardı. Ustelik aşkla bağlı olduğu biri, gözünde küçük düşmek istemediği biri. Birden bıraksa kendini, siz çok

biliyorsunuz, ben hiç bir şey bilmiyorum, ama sizi çok seviyorum deyiverse... Aman neler düşünüyor! Olacak şey mi bu!

Oysa o bu sevdadan geçmeliydi. Bu tutkudan sıyrılmalıydı yavaş yavaş. Yaşamın gerekleri ve hatta zorunlulukları çok zaman aşka yer bırakmıyor, aşka ayrılan daracık yerlerde de aşk evcilleşmiş bir yırtıcıdan, bazen bir ev köpeğinden başka bir şey değil ki. Evet, sıyrılmalıydı bu tutkudan, yavaş yavaş, hatta hızlı hızlı. Ama nasıl yapabilecek bunu, nasıl? Kendiyle sıkı bir hesaplaşmaya girmeli. Herkesin kuşkulu bir saygıyla yöneldiği bu adamla bütün duygusal bağlarını koparmalı. Yalanlar söyleyerek de olsa korumalı kendini. Madem ki aşk günahtır, bir insanın kendini bir başka insana her şeyiyle yakın duyması günahtır, öyleyse o da bu günahtan kurtulmalı. Günahsız bir dünyada yaşamalı, bir azize gibi yaşamalı. Sizinle yürümeyi çok isterdim ama yürüyemem, çocuğum hasta demeli. Yüzünü ekşitmeye, kaşlarını çatmaya başlamalı. Hatta alaycı bir havaya girmeli. Aşk mı? Püf! Ben aşktan bir şey anlamam ki... Bunun için elbette kendine söz geçirebilmeli. Kendini alıp karşısına bir güzel konuşmalı. Bak kızım, önünde iki yol var, biri yürüdüğün yol, öbürü sapmak üzere olduğun yol... Hayır, hayır, öyle değil. Biri yürünmesi gereken yol... Hayır, öyle de değil. Bak kızım, yaşamın iki yüzü vardır, bir gerçek yüzü, bir de büyülü yüzü... Hah, oldu işte. Oldu mu? Yok, o da değil. Pekiyi, ne öyleyse? Ne bileyim ben!

Fatma'nın kendi deyişiyle «boş bulunup» Arif beyin evine gitmeyi kabul etmesi de yağmurlu bir akşam yürüyüşünde oldu. Ne dediniz, ne dediniz? diyordu Arif bey. Ne dediniz, Pastoral senfoniyi çok iyi bilmiyor musunuz? Çağımızda Pastoral senfoniyi ruhuna sindirmemiş bir aydın düşünebiliyor musunuz? Şaşırttınız beni. Olmadı. O zaman birlikte Pastoral senfoniyi dinlememiz gerekiyor. Öyle ya canım, Pastoral senfoni insanı gelecek zamanlara

açan en geniş penceredir. Nasıl anlatsam? Pastoral senfoni bir canlılık yumağıdır. Onda önce kırların başedilmez sevincini duyarsınız. Sonra sular çağıldamaya başlar, dereyle birlikte aktığınızı duyarsınız. Sonra da fırtınalar çıkar, sevinç şakıları başlar. Ah, siz Pastoral senfoniyi bugüne kadar neden önemsemediniz?

Fatma'nın biraz da garibine gidiyordu: bu adam biraz abartmıyor mu bazı şeyleri? Pastoral senfoni ruha gerçek bir ilaç mıdır? Kahvenin yanında muzlu pasta gibi bir şey midir ya da? Hayır, hayır, cahil olduğu doğruydu. Pastoral senfoniyi ruhuna sindirmemiş olması olacak şey değildi. Ah, gerçekten çok geri kaldım, diye düşünüyordu. Biri bana Pastoral senfoniyi soruyor, ben bilmiyorum. Evet ama, Arif beyin evine gitmek konusu... Bir arkadaşını alıp gitse... Öyle biri de yok ki. Bir kadın iyice tanımadığı birinin evine gidebilir mi? Adam bir saldırıverirse? Ne diyebilir, neden saldırdın diyebilir mi? Yarı çıplak sokağa fırlayıp, yakalayın, ırz düşmanı var diye çığlıklar atabilir mi?

Arif bey o gün Fatmo'ya saldırmadı. Önüne «sizin için yaptım» dediği kurabiyelerden koydu. Çay yaptı. Gelmişten geçmişten anlattı, edebiyat konuştu. Gönlünde yıllardır bir türlü yeşertemediği ve artık çürümeye yüz tutan bir şairlik tohumunun zaman zaman sancı yaptığı belliydi. İki kere çaldı Pastoral senfoniyi. Ravel'in Bolero'sundan söz etti. Duygululuğumdan sıkılmıyorum, benim bir yanım Çaylovski'yle örülmüştür, dedi. Baudelgire'i anlattı uzun uzun. Baudelaire'de duygu düşünceleşir, Verlaine'de düşünce duygulaşır, diyordu. Fatma büyüleniyor, büyülenmek istemiyordu. Kalkmaya davranıyor, ben geç kalıyorum, diyordu. Kalkamıyordu. Onu koltuğa iplerle bağlamışlardı sanki, içine de ağırlık olsun diye taş gibi bir günah duygusu yerleştirmişlerdi.

Arif beyin evinden çıkar çıkmaz ingiliz diliyle ve onunla ilgili her şeyle bağlarını koparmaya karar verdi. Ve kopardı.

Selahattin, Ege'de bir yazlık ev almaya karar verdiğini ilkin Melek'lerin evinde Zahit beyin ve karısı Aliye hanımın da bulunduğu yemekli bir toplantıda açıkladı. Fatma şaştı kaldı bu habere. Öbürleri dudak büktüler. Selahattin beyciğim, diyordu Zahit bey, bu kadar parayı yazlık eve yatıracağına bana ver, ben sana faiz çalıştırayım, bu faizle Ege'de krallar gibi tatil yaparsın. Sahiden, diyordu Melek, bu kadar para bağlanır mı bu ev işine, yapmayın, gerçekten siz o parayı bana verin ya da bize verin. Para feda olsun size, diyordu Selahattin, ama bir ev almaya karar verdim oralarda, yazın gidip iki ay dinlenmek istiyorum, sağlığım yerinde değil, ölümlü dünyada şöyle bir... Elbette, diyordu Fehmi, sen bunlara bakma, bunlar para kazanmaktan dünyayı görmeyen insanlar oldular. Biz sanatçı insanlarız, senin ruhunda da şairlik var, bana bak. Sen al evi Selahattin'ciğim, bunlar gelmesinler, biz seninle oranın tadının çıkarırız, koyarız rakıları akşam, mangalı da yakarız bir güzel, bunlar burada para kazanırken biz de orda sağlığımızı kazanırız.

Haziranın sonunda Selahattin Ege'ye gitti, önceden peylediği evi satın aldı, içine biraz eşya koydurdu, döndü geldi, karısını, çocuğunu, kaynanasını, kayınbabasını toplayıp yeniden Ege'nin yolunu tuttu. Gitmeden Veli'ye uzun bir öğüt verdi:

— Senin ne iş yapacağın, nereye gideceğin belli değil. Bu başıboşluğu bırak da bizimle gel. Şimdi gelmesen de arkadan gel. Ablan üzülüyor, tamam mı? O heriflerle dolaşıyorsun, onlarla yatıp kalkıyorsun, ne bileyim onlarla yiyip içiyorsun. Bunlara arkadaş diyorsun. Bunlar ne ki oğlum. Bunlar kafasına eserse anasını babasını tanımadığı gibi devleti de tanımaz. Baban da üzüntüde, bak söyleyeyim. Koskoca ev aldım, gel bir köşesinde de sen yatarsın, sonra da dönüp geliriz, sana bir güzel iş buluruz. Yanımda çalış diyorum, a yaramaz, çalışmıyor-

sun. Ulan biz onun bunun hakkını yiyen insan mıyız, ele bir veririm sana iki veririm. Pekiyi çalışma yanımda, ama bu böyle gitmez ki be kardeşim. Bak, ablan dünyanın en iyi insanı. Annen baban dünyanın en iyi insanları. Ben dünyanın en iyi insanıyım. Senin iyiliğini istiyoruz hepimiz, anlıyor musun? Bu senin giriştiğin iş serserilik değilse bile serserilikten de beter.

Evleri üçüncü kattaydı, yandan denizi görüyordu, oldukça genişti, ışıklı ve havadardı. Böyle bir yerde Selahattin ilk günler huzursuz oldu. Sağdan soldan arkadaş ayarlayana, bir kumar topluluğunun arasına karışana kadar sürdü huzursuzluğu. İçki ve kumar düzenini sağlayınca keyfi yerine geldi. Ara sıra otomobiliyle kente iniyor, İstanbul'u arıyor, Abdullah'a, Reşit'e ve yeni aldığı sekreteri Ayten'e buyruklar yağdırıyordu. Bana bakın, diyordu onlara, ben sanki oradaymışım gibi davranacaksınız, tamam mı! En ufak bir sululuk istemiyorum. Size daha önce neyi öğrettiysem onu yapın, kendi kafanızdan bir şey yapmayın. Erenköy'de yapacağımız apartıman için o hazırladığımız ilanı hafta sonunda gazetelere götürün. Yahu önceden liste çıkarmadık mı be oğlum, hangi gazeteye diye... Ayakta uyuyorsun yahu. Bak, bunun için Fehmi'ye git, ilanı o versin, anladın mı? Sen sonra parayı götür. Bak hala ne diyor, ulan parayı Fehmi'nin eline verme demek için böyle söylüyorum salak.

Selahattin yıllardır yapamadığını yapıyordu. Sabahları dokuza doğru kalkıyor, uzun uzun kahvaltı ediyor, sonra göbeğini saliaya salaya denize gidiyordu. Öğlene kadar deniz kıyısında kumlara ve güneşe bulanıyor, o arada gazeteleri okuyor, yeni arkadaşlarıyla poker ve bezik üzerine felsefe yapmaya başlıyordu. Otomobillerden, enflasyondan, para darlığından, arsa ve inşaat konularından sözediyorlardı zaman zaman da. Sözlerinin tutarlı olup olmadığına pek aldırmadan basıyorlardı kahkahayı. Selahattin öğleyin hafif bir pehriz yemeği yiyordu: koca-

man bir porça haşlamış et, bir büyük çanak salata. Öğleden sonrayı uykuyla geçiriyor, akşamüstü şişman arkadaşlarıyla sözde uzun bir yürüyüşe çıkıyordu. Akşamı bol etle, bol rakıyla, bol kahkahayla savdıktan sonra gazinonun yolunu tutuyor, gece yarılarına kadar kumar oynuyordu.

Fatma kocasına, çocuğuna, babasına, üvey anasına hizmet etmekten yorgun düşüyordu. Babası ve üvey anası İstanbul'un yolunu tuttuktan sonra biraz ferahlar gibi oldu, ne var ki üç gün sonra Melek'le Fehmi düştüler, onları Zahit bey ve zavallı karısı Aliye hanım izledi. O zaman büyük şenlik başladı, çünkü kumarın ağırlık merkezi eve kayıverdi. Evin tıklım tıklım dolduğu, kumardan, sululuktan, şarkıdan, türküden geçilmez olduğu akşamlar Fatma'yı ateşler basıyordu. Bütün bunlara karşı durmayı düşünmüyordu, nasıl olsa hiç bir şeyi değiştiremezdi. Fehmi'nin içmeye sabahtan başlamasını, içip içip ağzı ayrık bir biçimde sululuklar etmesini, Zahit beyin hafif zampara havalarını, Aliye hanımın budalalıklarını, Selahattin'in kumarını, İlke'nin su isterken bile çığlığı basmasını nasıl olsa önleyemezdi. Gazinodaki şarkıcı ve türkücülerin müzik adına bas bas bağırmalarını da önleyemezdi. Her şey garip bir akış içinde geçip gidiyordu işte. Herkes yaşadığını sanmakta ya da kendine en uygun biçimde yaşamaktaydı.

Burada Arif beyle olmayı ne kadar çok isterdi. Öyle olsaydı, çok iyi biliyordu, aynı saatte uyanacaklar, aynı şeyleri düşünerek birbirlerini okşayacaklardı. Sonra birlikte denize gideceklerdi. Özellikle güneşin batışını birlikte seyretmek isteyecekler, güneşin batışını birlikte seyretmek adına akşam yemeğini hazırlamakta geç kalacaklardı. Aman canım, diyecekti Arif bey, yemek diye yormayalım kendimizi, ben sucuk pişiririm, sen de salata yaparsın, ha, bu arada buzlu rakıya ne dersin? Arif bey rakı içerken hep müzikten ve edebiyattan sözaçacaktı. Fatma can kulağıyla dinleyecekti onu. Ara sıra ona

bir şeyler soracaktı. Sonra birbirlerine sarılarak derin bir uykuya dalacaklardı. Arif bey Fatma'yı gece yarısı okşayarak uyandıracaktı. Fatma derin uykusundan uyanabilmek için uzun uzun gerinecek, Arif beyin seni uyandırdığım için kızdın mı sorusunu kahkahayla karşılayacaktı.

— Çok yoruluyorsun Fatma'cığım, diyordu Melek, sözde dinlenmeye geldin canım. Bu nedir bu yani! Herkes yiyeceğini düşünür, sen hırpalama kendini. Her akşam bize yemek yetiştirmek zorunda değilsin. Kır yumurtayı, koy önlerine... Selahattin bey de canım, her şeyi düzgün istiyor.

— Boşver, diyordu Fatma, önemseme, benim işim bu. Pek çalışkan değilim, becerikli de sayılmam, o yüzden aksıyor işler, sen önemseme.

— Senin yerinde olsam dayanamam? Gık demeden katlanıyorsun...

— Kendim istedim, katlanmak zorundayım.

— Bak annem bunun için buraya gelmekten caydı, kızın başına gideceğiz, canı çıkacak, dedi.

— Canım, bir Ziynet hanım teyze mi çok...

— Hayır ama, annem düşüncelidir, bak biz düşüncesizlik ettik. Kendime de kızıyorum, sarhoş kocanla böyle bir işe kalkılır mı diye...

— Ne olursun böyle söyleme Melek'ciğim, ne olacak yani, iki dostumu mu yüksüneceğim...

— Ah gülüm, ne kadar iyisin...

Akşamları herkes bir anlamsızlığın peşine koştururken o balkonun bir köşesinde koltuğuna çöküyor, geçmiş günleri anımsıyordu. Evlerinin arkasındaki küçücük bahçeyi, bahçedeki elma ağaçlarını anımsıyordu. Küçük mü küçük, cılız mı cılız bir yeni yetmeydi o zamanlar. Sonra tombalak ablalarını düşünüyordu. Güzel Yurt Aile Çay Bahçesi'ni düşündüğü oluyordu. Mehmet Şadi beyi, onun ikide bir al oku diye getirdiği kitapları. Meleklerin Erler sokağındaki evini, orada Fehmi denilen suluyla karşı karşıya gelişini... Melek'in babası Ethem beyin incelikli davranışlarını anımsıyordu bazen de. Buna karşılık Ziynet

hanımın hafifliklerini aklına getiriyordu. Kendi kendine oyalanıyordu anılarla oyun oynaya oynaya...

Konuklar İstanbul'a döndükten birkaç gün sonra Selahattin Fatma'ya şöyle dedi:

— Fatma'cığım, sana doğru dürüst tatil yaptıramadım, o geldi o gitti derken senin günler de güme gitti. Şimdi, diyorum ki, ben önden arabayı alıp gideyim, sen burada biraz daha kal çocuğunla, bir güzel dinlen, şöyle bir hafta on gün sonra çık gel, tamam mı?

— Yok canım, benim ayrıca dinlenmem gerekmez ki, hem sıkılırım burada tek başıma...

— Ne diye sıkılacakmışsın, hiç de sıkılmazsın. Bir güzel dinlenirsin, yatar uyursun hiç değilse. Sonra da otobüse atlar gelirsin.

— Sen yalnız başına zorluk çekersin ama.

— Yok canım, ne zorluğu. Bu dünyada bizim gibilerin işi kolay. Dışarıda yerim. Sen beni düşünme canım.

— Eh, sana çok zor olmayacaksa ben kalayım, denize doyamadım çünkü.

— Nereden doyacaktın denize, suya girecek vaktin olmadı ki!

YEDİ

Fatma herkesi yerine yollamış, uzun bir kışa hazırlanan kıyılarda çocuğuyla kalmıştı.

Kıyılar durdu duracak.

Evler boşalıyor, dışarılar ıssızlaşıyordu.

Onca gürültüden sonra sessizleşmek Fatma'ya da kıyılara da iyi gelmişti. Anlamsız patırtılar karşısında yalnızlığın ne büyük bir değer olduğunu ilk olarak kavrıyordu Fatma. Tek başına kalmaktan bunalımlara düştüğü o eski günlerini şimdi şaşarak anımsıyordu.

Kimsesizliği bir şehvet gibi yaşamaktaydı. Oh, diyordu, kaldım burada işte. Tek başıma. Oh, ne güzel, ne Selahattin var, ne öbürleri. Evet, az sürecek, üç

beş günde bitecek bir saltanat bu. Sonra gene kargaşa başlayacak. Sonra gene o anlamsız patırtı...

Olsun! Üç beş gün üç beş gündür. Üç beş günü azımsamak doğru değil.

Yalnızlık onu bütün geçmişinden koparıyor, İlke'nin mırıltıları ve koşturmaları onu sanki geleceğe açıyordu. Çocuğunu sessizlik içinde daha iyi gözlemleyebiliyordu şimdi. Tüm verimliliğiyle yepyeni bir dünya kuruluyordu onda. Tüm açılımlarıyla, tüm sezgileriyle, tüm kavrayışlarıyla yepyeni bir dünya.

Bu taze canlılığı dışın kötü etkilerinden korumak ve iyi etkilerine açmak gerekiyordu. Becerebilecek miydi bunu? Hiç bir şeyi beceremedim doğru dürüst, bari bunu becereyim, diyordu. Çocuğunu istediğin gibi yetiştirebilmen bile bir şeydir demiyor muydu Veli? İyi yetiştirilmediğini çok iyi bilen ve epeyce geç kalmış da olsa kendini iyi yetiştirmeye çalışan birinin ağzından çıkmış olan bu sözlerde iyimserlikten daha anlamlı bir şeyler yok muydu?

İyice ağırlaşan, durup kalmaya hazırlanan kıyılarda baştan sona kendini gözden geçiriyordu Fatma.

Sabahları erkenden kalkıyor, balkonda çayını yudumlarken ve İlke'nin uyanmasını beklerken dalgaları kıyıya bazen ağır ağır bazen hızlı hızlı ama her zaman eşit aralıklarla vuran denizi seyre dalıyordu. Bazen nasıl olsa İlke daha uyanmaz, uyansa da bağırıp çağıracak değil ya diyerek kıyıya uzanıyor, soğumaya başlayan kumlara ayaklarını daldıra daldıra yürüyordu. İlke'nin uyanışıyla birlikte başlayan yeni gün ya da gerçek gün İlke'nin yeniden uykuya dalışına kadar boş oyalanmalarla, denize girmelerle, öğle sıcağında kumlara uzanmalarla, düşüncelere dalmalarla geçiyordu.

Fatma akşam vakti çocuğunu alıp kıyıya, güneşin batışını gözlemeye iniyordu. Günün sonundaki bu kıpkırmızı serüveni bir ölüş değil, tam tersine bir doğuş olarak düşünüyordu. Güneşin batışı ona arınışın doğada somutlaşması ya da simgeleşmesi gibi geliyordu. O bu arınmayı kendi içinde duyuyor,

tapınma töreninden çıkmış bir inançlı gibi evine dönerken içinin yıkandığını, tertemiz olduğunu seziyordu. Güneşin büyük sancılar içinde bir doğum olayını andıran batışı ona yeni bir zamanın, takıntısız geçecek günlerin, bir takım başarıların, ortaklaşmaların, sevinçlerin, sevgilerin gelişini duyuruyordu.

Dönüp dönüp arkasına bakıyordu Fatma eve dönerken. Batan güneşten kalan ufka, pembeli, grili, morlu uzaklara, göklerle denizin kesişir gibi olduğu yere, bir gün gidebileceğini sandığı, hiç değilse gömülebileceğini sandığı o büyülü ülkeye, o gizler ülkesine bakıyordu. Kendisini koruduğunu sandığı iyi ve güçlü kişiliklerin ayak sesleri geliyordu oralardan. Onların ayak seslerini dinleye dinleye ve bir şeyleri kırmaktan, bir şeyleri ürkütmekten korka korka yürüyor, ayaklarının ucuna basarçk yürüyor, eve girer girmez balkona çıkıp gittikçe derinleşen bu seslere yeniden ulaşabilmek için tüm dikkatini veriyordu.

Kalın bir kitap gibi sayfa sayfa açılan gece onu hiç korkutmuyordu bundan sonra. Bundan sonra o ölümünü de yaşam kadar çok seven bir bilge kişi gibi gecede eriyip gidenle doğacak günde kurulanı yan yana, omuz omuza düşlüyordu.

Boğuntusuz ve sıkıntısız bu geçişler, doğal bir bağlanışın sonucu olan bu geçişler ona yalnızlığın geç ulaşılan tadıyla birlikte sessizliğin çok yakında biteceği ve karmaşık günlerin başlayacağı gerçeğini duyuruyordu.

Yazlık evler boşalıyordu artık. Her gün bir ya da birkaç kapı aylar boyu açılmamacasına kapanıyordu. Kıyıyı ince ince örten serinlik soğukluğa dönüşmeye başlamıştı. Kumlara öbek öbek yerleşmiş insanlar kalabalığı bitmiş, yerini ürkütücü bir tenhalığa bırakmıştı. Şurada burada kumlara oturmuş ya da uzanmış insanlara raslanıyordu. Bu insanlar üşümek pahasına kıyıların son verimini almak isterken

tedirgindiler; karanlığı aydınlığından, soğuğu sıcağından çok günler geliyordu.

Şarkılar, türküler, konuşmalar bitmiş, durgunluk ortalığı teslim almaya başlamıştı.

Bir değişiklik oluyordu ama gerçekte insanlar bu değişikliği pek de önemser görünmüyorlardı. Onlar yaşamaktan çok tüketmeyi seviyorlardı. Kıyıları da tüketmişlerdi işte. Yaşadığı şeyden etkilenmemeyi ve yaşadığı şeyi etkilememeyi bir olumsuzluk olarak değil de bir hak gibi yaşayan insanlar, aylarca onları korumuş, barındırmış hatta sevmiş olan bu kıyılara son bir selam vermeden kentlerin yolunu tutuyorlardı.

Hepsinin canı cehenneme, diye düşünüyordu Fatma.

Yitirmeden ne kazanabilir insan? Ancak benim kazandığımı kazanabilir. Hepsinin canı cehenneme. Hiçbiri umurumda değil. Bir şeyleri aman bozulmasın diye korumaya çalışmak, bir şeylerin üstüne titreyip gereksiz destekler sağlamak yaşamak mı? Nereye götürür bu bizi? Her şeyde kaçak yaşıyoruz, her şeyde, aşkta ve her şeyde.

Boşuna bu kıyılarda bir insan güzelliği aramak. İnsanlar hep bir şeylerden yararlanmakta, hep bir şeyleri tüketmekteler. Sevgileri, aşkları, ortaklaşmaları, tutkuları tüketmekteler...

Gerçekte hiçbir yorgunluğun karşılığı olmayan dinlenmeler, hiçbir gerçek amaca yönelik olmayan boş boş koşturmalar, bir dağınıklığa tanıklık eden anlamsız seslenmeler, uydurma bir bilgeliği dışlaştıran dudak bükmeler ve el kol sallamalar. Bunlara daha ne kadar dayanılabilir?

Evet, yalnızlığa kaçarak, bir kıyıda bir başına oyalanarak bir yerlere varamazdı. Kaçmak mı? Hayır. Üstüne üstüne gitmek. Neyin? Nasıl? Hem ben be-

cerebilir miyim? Becerebilirsin, neden beceremeyesin.

Bir akşam vaktiydi. Ertesi gün yola çıkacaktı. Birden ingilizce öğrenmek isteği duydu yeniden. Arif beyi mi istemekti bu? Yoksa gerçekten ingilizce öğrenmek mi istiyordu? Bir şey diyemedi. Çayını yudumlarken güneşin battığı yerde kalan son ışıkları gözledi. Durup kalmış kıyılarda süzülen son ılık mavileri.

KIYILAR DURUNCA

AFŞAR TİMUÇİN

roman

Stoa'cılar intiharı doğal yaşamın olağan bir sonucu, herhangi bir sona erdirme olayı olarak görüyorlardı. Çağımız ruhbilimdeki gelişmelerle birlikte intiharı büyük ölçüde konu edindi, öyle ki Camus onu iyiden iyiye abartarak felsefenin başlıca sorunu gibi değerlendirdi. Gerçekte intihar tüm bireysel uzanımları içinde toplumsal bir olaydır, uygarlık gelişimleriyle ve bu gelişimler içinde ortaya çıkan değer değişimleriyle sıkı sıkıya bağlantılıdır Her intihar olayı bir kaçış deneyidir ya da Afşar Timuçin'in bu romanında belirdiği biçimiyle kaçış deneyinin özel bir biçimi olan bir sığınma deneyidir. Başkaldıran insan mı başkaldırmayan insan mı ölüme sığınıyor? Temel sorun burada.

ÖNEMLİ NOT :

Bu kitap basılı fiyatının üzerinde satılamaz

180 Lira